

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**”On se muutakin kuin tätä saattamista palvelusta toiseen –
ettei tarttis nuoren olla yksin”**

Kartoitus nuorten parissa toimivien käsityksistä ja varautumisesta
nuorisolakiuudistukseen Ylä-Karjalassa

Anna Kähkönen

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Koulutusohjelman nimi

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Anna Kähkönen	Sivumäärä 97 ja 6 liitesivua
Työn nimi ”On se muutakin kuin tätä saattamista palvelusta toiseen – ettei tarttis nuoren olla yksin” Kartoitus nuorten parissa toimivien käsityksistä ja varautumisesta nuorisolakiuudistukseen Ylä-Karjalassa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Jukka Määttä / Jussi Ronkainen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Nuorisokeskus Hyvärilä /Jukka Kuhanen	
Tiivistelmä <p>Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on yhteiskunnan keskeisimpiä tehtäviä. Lapsuuden ja nuoruuden itseisarvosta huolimatta ikääntymiseen varautuminen on ollut Suomessa tärkeä politiikkakäsymys jo vuosien ajan. Nuorten koulutukseen ja työelämään pääsyn turvaaminen on edellytys hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuudelle, sillä Suomen väestörakenteen ja elatussuhteen muutos edellyttävät nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen, aktiivisen kansalaisuuden, toteutumista. Nuorisolaki on kunnallisen nuorisotyön ja nuorisopolitiikan perusta, mutta nuorisolain ohjausvaikutus ei rajaudu vain nuorisotyöhön.</p> <p>Nuorisolain uudistus astuu voimaan 1.1.2011. Lain täydentämisen tavoitteena on tehostaa nuorten syrjäytymisen ehkäisemistä kehittämällä julkisia palveluita hallinnonalojen välistä yhteistyötä tiivistämällä sekä tehostamalla nuorten sosiaalista vahvistamista. Lakimuutos vahvistaa kunnallisen nuorisotyön asemaa palvelujen järjestäjänä, sillä paikallistasolle määritellään oikeus ja velvollisuus toteuttaa monialaista viranomaisyhteistyötä nuorten julkisten palveluiden järjestämisessä. Lakimuutoksen sisällöt; paikallisviranomaisten monialaisen yhteistyön muoto, nuorten ohjaus- ja palveluverkosto sekä lain piiriin liitettävä etsivä työ, ovat toimenpiteitä nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi.</p> <p>Nuorisokeskus Hyvärilä tuottaa Nurmeksen kaupungin lakisääteiset nuorisotyön palvelut ja seudullisen nuorten työpajatoiminnan ostopalvelusopimukseen perustuen ja hallinnoi paikallisen etsivän työn toteuttamista. Tutkimukseni on nuorisokeskus Hyvärilän tilaama kartoitus Ylä-Karjalan alueella nuorisotyön ja nuorille suunnattujen julkisten palveluiden parissa toimivien käsityksistä ja odotuksista nuorisolakiuudistuksesta sekä siihen varautumisesta. Tutkimuksessani tarkastelen uusiin velvoitteisiin suhtautumista ja niihin liitettyjä sisältöjä ja merkityksiä nuorisolain tavoitteiden paikallisen toteutumisen ja mahdollisten kehittämistarpeiden ilmentyminä.</p> <p>Tietoperustan tutkimukselleni muodostavat voimassa oleva nuorisolaki (72/2006) sekä 1.1.2011 voimaan astuva nuorisolain uudistus perusteluineen, joita peilaan moniammatillisen yhteistyön teoriaan. Tutkimukseni empiiriseen osuuteen sisältyvät paikallisen kontekstin kuvaus sekä teemahaastattelun keinoin koottu aineisto. Tutkimukseni kvalitatiivisuus ilmenee aineistonkeruu- ja analysointitavoissa.</p> <p>Aineiston pohjalta muodostan laajan näköalan yhteiskunnallisesti ajankohtaisen aiheen paikallisesta kontekstista. Kartoitustutkimukseni tarkoituksena on tuottaa näkökulmia nuorisolain tavoitteiden paikallisen toteutumisen edistämiseksi nuorisokeskus Hyvärilän käyttöön. Tutkimustulosten pohjalta rakentuvien kehittämis ehdotusten avulla tutkimuksen tilaajan on mahdollista suunnata toimintaansa ja resurssejaan ajassa kiinniolevana nuorisotyön alueellisena kehittäjänä ja –palvelukeskuksena.</p>	
Asiasanat syrjäytyminen, aktiivinen kansalaisuus, sosiaalinen vahvistaminen, nuorten kasvu- ja elinolot, moniammatillinen yhteistyö, monialainen yhteistyö, nuorisopolitiikka (youth policy)	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Anna Kähkönen	Number of Pages 97
<p>Title "It is more than accompanying from service to service – that young person should not be alone." A survey of views and expectations about amended Youth Act amongst actors of youthwork and public youth services in Ylä-Karjala region</p>	
<p>Supervisor(s) Jukka Määttä / Jussi Ronkainen</p>	
<p>Subscriber and/or Mentor Youth Centre Hyvärilä / Jukka Kuhanen</p>	
<p>Abstract</p> <p>Ensuring the well-being of children and young people is essential task of society. In spite of absolute value of childhood and adolescence, preparing society for ageing of population has been a major political concern of past years. For the future of welfare-society it is essential to ensure young people's entry into education and the world of work. The changes of population structure and ratio between numbers of employed and those outside of working life necessitates active citizenship of young people. Youth Act is the fundament of municipal youth work and youth policy, but the impact area of Youth Act is wider than youth work.</p> <p>Youth Act will be amended. New Youth Act enters into force on 1 January 2011. The aim is to emphasize preventing young people's exclusion by strengthening multidisciplinary cooperation of management of public services in local level. At the same time aim is to emphasize the social empowerment of young people by enacting outreach youth work in legislation.</p> <p>Reformation of Youth Act will strengthen the position of municipal youth work in management of public youth services. Core contents of amendment Youth Act (guidance and service network for young people in local level and outreach youth work) are means of improving the living conditions of young people and prevention of their exclusion in local level.</p> <p>Youth Centre Hyvärilä produces statutory youth work services and outreach youth work in Nurmes and youth workshop services in Ylä-Karjala region. This thesis is a tailor-made survey of views and expectations about amended Youth Act amongst actors of youth work and public youth services in Ylä-Karjala region. Actors' views, expectations, sentiments and meanings given to amended Youth Act are examined as manifestation of Youth Acts fruition in local level. The matter is viewed from the angle of theories about multiprofessional cooperation.</p> <p>Theoretical part of this qualitative study consists of Youth Act (72/2006) and amended Youth Act and its rationales. In empiric part the data was collected by theme interview method from 17 actors in youth field in Ylä-Karjala region. A wide view about the local context of topical issue is formed from research material.</p> <p>The main aim is to point out local development requirements for accomplishing the goals of Youth Act, as law reformation is targeted. The purpose is to generate point of views for contributing the accomplishment of Youth Acts goals in local level.</p> <p>Development proposals can help Hyvärilä Youth Centre to allocate its operations and resources as regional youth work developer.</p>	
<p>Keywords exclusion, active citizenship, social empowerment, living conditions of young people, multiprofessional cooperation, multidisciplinary cooperation, youth policy</p>	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ	8
3 NUORISOLAINSÄÄDÄNNÖN LÄHIHISTORIA – TAUSTANA YLEINEN VALTAKUNNALLINEN KEHITYS	17
3.1 Nuorisotyön toimintaympäristön muutos - kuntien tehtävää vahvistetaan 1990-luvun alussa	18
3.2 Nuorisolainsäädännön painopisteen muutos – syrjäytymiskeskustelu ja nuorten elinolojen parantaminen 1990-luvun puolivälissä	18
3.3 Nuorisolainsäädännön sisällöllinen muutos: nuorisopoliittiset tavoitteet ja keinot tarkentuvat nuorisolaissa (76/2006)	21
4 NUORISOLAKIA UUDISTETAAN JÄLLEEN VUONNA 2010 – TAUSTANA JULKISTEN PALVELUIDEN JA SOSIAALISEN VAHVISTAMISEN TEHOSTAMISEN TARVE	22
4.1 Nuorisolakiuudistuksen kohdentuminen erityisnuorisotyöhön – etsivä työ sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä	25
5 NUORISOLAKIUUDISTUKSEN KESKEISET HAASTEET	25
5.1 Sektoripohjalta rakentuva lainsäädäntö – haasteena nuorisotyön asema lapsuuden ja nuoruuden hallinnoinnissa ja julkisten palveluiden kokonaisuudessa	27
5.2 Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto – moniammatillisuuden haaste	30
5.3 Etsivä työ liitetään nuorisolain piiriin – haasteina sektorirajat ylittävän asiakastiedonsiirron käytänteiden selkeyttäminen ja etsivän työn vakiinnuttaminen palvelukokonaisuuteen	32
6.2 Nuorisokeskuksen rooli nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa	38
7.1 Aineiston hankinta	43
7.2 Aineiston analysointi	45
7.3 Luotettavuuden tarkastelu	46
8 TUTKIMUSTULOKSET	49
8.1 Odotukset ja tulkinnat nuorisolakiuudistuksesta heijastavat nuorisolain ja nuorisotyön asemaa paikallisessa toimintakokonaisuudessa	49
8.2 Monialaisen yhteistyön asiakastyön painotus; haasteina moniammatillisen verkostotoiminnan sekä nuorisopoliittisen vaikuttamisen tehostaminen	55
8.3 Paikallisviranomaisten monialainen yhteistyö – haasteina toimijakokonaisuuden koordinointi ja kokonaisvaltainen elinolotiedonkeruu	62
8.4 Etsivän työn kehittämishaasteena asiakastietojen luovuttamisen uudet veloitteet sekä ammatillisen etsivän työn orientaatio nuorten palveluiden järjestämisen kokonaisuudessa	71
9 POHDINTA	77
LÄHTEET	93

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen on yhteiskunnan keskeisimpiä tehtäviä. Lapsuudella ja nuoruudella on erityinen itseisarvoinen merkitys. Lapset ja nuoret eivät ole vain tulevaisuuden aikuisia, vaan lapsen tulee saada olla lapsi ja nuoren nuori tässä ja nyt. (OKM 2010.) Valtaosa suomalaisista nuorista voi entistä paremmin, tulee kohtuullisesti toimeen, elää terveenä ja ilman merkittäviä hyvinvoinnin vajeita. Hyvinvointierot ovat sen sijaan kasvaneet ja pahoinvointi kasautunut. Nuorten pahoinvointi ilmenee ongelmien kumuloitumisena ja vaikeutumisenä ja jopa niiden periytymisenä sukupolvelta toiselle. Koulutuksen ja elämänhallintavalmiuksien puuttuminen, työttömyys, päihteiden käyttö ja taloudelliset vaikeudet johtavat helposti pitkälliseen syrjäytymiskehitykseen, jonka ratkaisu vaatisi jo varhaisessa vaiheessa tapahtuvaa puuttumista ja useiden toimialojen yhteistyötä. Nuorten syrjäytyminen onkin 2000-luvulla noussut sisäasiainministeriön mukaan uudeksi sisäisen turvallisuuden uhkaksi.

Nuorisotyö on hyvinvointipolitiikan yksi väline ja nuorille väestöryhmänä suunnatut palvelut ovat osa kunnan laajaa hyvinvointivastuuta. Kasvava muuttoliike sekä muutokset väestörakenteessa asettavat yhä suuremmat haasteet julkisen peruspalveluverkoston ylläpitämiselle. Huoltosuhteen muutos rasittaa erityisesti pienten kuntien taloutta. Paikallisen toimintatodellisuuden taustalla, yhteiskunnallisessa ajankuvassa, vaikuttavat taloudelliset tekijät, ikärakennemuutos, valtakunnallinen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämistyö, kunta- ja palvelurakenteen uudistukset sekä EU-politiikka. Näitä taustoja vasten toteutetaan kunnissa nuorisotyötä ja –politiikkaa paikallisiin painoarvoihin perustuen.

Tämän tutkimuksen sisältöteemoja ovat nuorisolakiuudistuksen kaksi asiakokonaisuutta: paikallisviranomaisten monialainen yhteistyö sekä etsivä työ nuorten sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä. Tutkimukseni teemat ovat kaksi näkökulmaa nuorisolakiuudistuksen kohderyhmään ja tavoitteeseen; alle 29-vuotiaiden nuorten, kuntalaisten, hyvinvoinnin edistämiseen. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston julkisia nuorisopalveluita koordinoiva työ kohdistuu kaikkiin kunnassa asuviin nuoriin, kun taas etsivän työn kohderyhmä on marginaalisempi. Kahtalaista haastetta, koko nuorisoväestön hyvinvoinnin edistäminen ja reu-

naryhmien pahoinvoinnin vähentäminen, lähestyn moniammatillisuuden teorias-
ta käsin.

Tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla 17 Ylä-Karjalan alueella nuorten
parissa toimivaa. Johtuen lakiehdotuksen uusien velvoitteiden kahtalaisesta
kohdentumisesta yksittäisten nuorten sosiaalisen vahvistamisen tehostamiseen
ja koko kunnan palvelujärjestelmän kehittämiseen, edustavat informanttini sekä
ns. toiminnallista että hallinnollista tasoa nuorille suunnattujen palveluiden ken-
tältä.

Millaisena elää ”nuorisolain henki” nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi Ylä-
Karjalassa?

Millaista nuorisopolitiikkaa toteutetaan alueella ja millaista monialaista yhteistyö-
tä esiintyy nuorisolain tavoitteiden saavuttamiseksi?

Millaista on lakiuudistuksen voimaantuloon varautuminen ja miten sitä olisi kehi-
tettävä, jotta nuorisolain uudet velvoitteet toteutuisivat käytännössä?

Tutkimuksen tietoperustaosuudessa kuvaan nuorisolainsäädännön lähihistoriaa
ja yhteiskunnallista kontekstia sekä nuorisolakiuudistuksen että nuorisotyön
asemoinnin taustana. Nuorisolakiuudistusta avaen sen perustelujen ja lain ta-
voitteiden toteutumisen keskeisten haasteiden kautta.

Tutkimukseni tavoite on tutkimuskysymysten asettamisesta lähtien praktinen ja
tähtää käytännön sovelluksiin tilaajan eduksi. Aineiston analyysiä ohjasikin aja-
tus kehittämisehdotusten muodostamisesta lakiuudistuksen ja so. nuorten hy-
vinvoinnin toteutumisen edistämiseksi Ylä-Karjalassa. Moniammatillisuuden
teoriaan ja nuorisolain tavoitteisiin nojaten tulkitsen vastausten ilmentävän laa-
jasti nuorisolain tavoitteiden toteutumisen sekä nuorisonäkökulman kunnallisiin
päättöksentekoprosesseihin liittyvän aseman nykytilaa sekä mahdollisia kehi-
tämistarpeita paikallisessa kontekstissa. Tulkintani on kaikista vastauksista yh-
distäen koottu laaja konstruktio, joka luonnehtii sekä paikallisessa toimintakult-
tuurissa esiintyviä rakenteellisia, menetelmällisiä, ammatillisia ja asenteellisia
tekijöitä.

Tutkimukseni rajautuu maantieteellisesti Ylä-Karjalan kolmen kunnan alueelle, joita käsittelen nuorisotyöllisen yhteistoiminnan kokonaisuutena. Tutkimukseni keskiössä eivät ole nuoruuden hallinnoinnin ja nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvät kuntakohtaiset erot vaan aluemaantieteellinen kokonaisuus ja sen ominaispiirteet nuorisolain tavoitteiden toteuttamisen kenttänä.

Nuorisotyön palveluiden tuottajan on pystyttävä ennakoimaan toimintaansa. Tutkimukseni tavoitteena on käyttökelpoinen tieto, jota hyödyntämällä nuorisokeskus Hyvärilä voi suunnata resurssejaan ja toimintojaan nuorisolain tavoitteiden toteutumisen edistämiseksi toiminta-alueellaan. Tutkimustulokset esitän aineistopohjaisesti nuorisotyöllisinä haasteina. Pohdintaluvussa avattavat kehittämissuhteet tähtäävät nuorisolain tavoitteiden käytännön toteutumisen edistämiseen nuorisokeskus Hyvärilän näkökulmasta.

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa yhdistyvät konkreettinen kehittämistoiminta ja tutkimuksellinen kehittämistapa. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta kuvaa tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkoja, joita voidaan lähestyä molemmista suunnista. Kehittävästä tutkimuksesta katsottuna tutkimusta ohjaavat tutkimuskysymykset sekä metodologiset tarkastelut, josta edetään kohti konkreettista kehittämistoimintaa. Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa käytännön ongelmat ja kysymykset ohjaavat tiedon tuotantoa ja prosessia. Kokonaisuudessaan tutkimuksellinen kehittämistoiminta on uudenlainen tiedontuotantotapa, jossa tutkimus on avustavassa roolissa. (Toikko ja Rantanen 2009, 21–22.)

Kehittämistoimintaa voidaan pitää keskeisenä nykypäivän työelämän osaamisalueena. Tässä tutkimuksessa kehittämistoiminnan prosessiin sisältyvä tutkimuksellisuus tukee käyttökelpoisen tiedon tuottamista ja levittämistä ja siten palvelee työelämää. Pyrkimyksenäni on osoittaa paikallisesta toimintakentästä niitä hallinnollis-kulttuurisia kehittämiskohteita, joihin nuorisolakiuudistuksella pyritään vaikuttamaan. Tutkimukseni ei ole suoraan yleistettävissä laajempaan kontekstiin vaan sen merkitys avautuu tulosten analyysissä ja pohdintaluvussa esitettävistä paikallisista kehittämissuhteista.

Vaikka tutkimuksessani nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja syrjäytymisen ehkäisyyn liittyy voimakkaana lainsäädännölliseen kuntamaisemaan kiinnittyvä talouspolitiikan perspektiivi, korostan nuorisotyön ja so. nuorisokeskuksen, teh-

tävää yksilö- ja nuorisolähtöisen ajattelun vahvistajana ja nuorisopoliittisena vaikuttajana. Nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen on sekä kunnallinen - että seutukunnallinenkin tehtävä, jossa nuorisotyön asema toimintakokonaisuudessa on selkeä nuorisotyöllinen haaste. Siksi nostan huomion kohteeksi myös nuorisotyölle paikallisen toimintakokonaisuuden osana annettuja painoarvomerkityksiä. Nuorisonäkökulman vahvistaminen on nuorisokeskuksen tehtävää, johon uudistuva nuorisolaki antaa entistä enemmän mahdollisuuksia.

2 KÄSITTEIDEN MÄÄRITTELYÄ

Syrjäytyminen

Yhteiskunnassa on puhuttu vuosikymmenien ajan syrjäytymisestä, köyhyydestä ja huono-osaisuudesta. Joidenkin mielestä syrjäytyminen on prosessi, jonka taustalla katsotaan olevan yksilön elämän historiaan liittyviä yhteiskunnallisia muutoksia. Toisten mielestä se on tila, johon on jouduttu erilaisten yhteiskunnallisten muutoksien myötä tai sitten se on tietoisesti valittu elämäntapa. Yhteistä keskustelussa kuitenkin on, oli sitten kyse syrjäytymisestä prosessina tai tilana se, että taustalla katsotaan olevan yhteiskunnallinen kehityskulku. (Palander & Pouke 1996, 74.)

Syrjäytymisen ajatellaan perustuvan pysyväisluonteiseen avuttomuuteen tai sopeutumattomuuteen, minkä vuoksi henkilö suljetaan pois erilaisilta sosiaalisilta areenoilta. Syrjäytymisessä on olennaista sen yksilökohtaisuus. Yksilöt eivät syrjäydy kollektiivisesti vaan erikseen. (Palander & Pouke 1996, 11.)

Syrjäytyä voi samanaikaisesti monesta eri elämän osa-alueesta. Nuorten kohdalla tämä näkyy esimerkiksi syrjäytymisenä työstä, tai työelämästä, koulutuksesta, vapaa-ajan harrastuksista, arkielämän sosiaalisista suhteista ja yhteiskunnallisista vaikutusmahdollisuuksista. Nuoren identiteetin kehityksen kannalta on keskeistä se, minkälaisen merkityksen nuori antaa omalle elämälleen. Syrjäytynyt nuori omaa jonkin ajan kuluttua syrjäytyneen ihmisen identiteetin, hän alkaa vastata odotuksiin, joita ympäristö häneen kohdistaa. Syrjäytyneiltä nuorilta puuttuu usein myönteistä menneisyyttä ja näkemystä toiveikkaasta tulevaisuudesta, jonka varaan rakentaa elämäänsä. (Kempinen 1997, 128–131.)

Koulutuksellinen syrjäytyminen merkitsee tietojen, taitojen ja valmiuksien vähäisyyttä tai puuttumista. Sosiaalisessa syrjäytymisessä on kyse ystävien puutteesta, normaalisuuden rikkoutumisesta ja poikkeavaksi leimaamisesta (Järventie & Sauli 2001, 127.)

Nuorisolakiuudistusta perustellaan tarpeella ehkäistä nuorten syrjäytymistä. Milloin syrjäytymisvaara muodostuu yhteiskuntapoliittiseksi ongelmaksi ja mistä lasten ja nuorten oletetaan silloin syrjäytyvän: yhteiskunnan tiedonkeruujärjestelmistä vai yhteiskunnasta, palvelujärjestelmästä vai arkisista sosiaalisista yhteisöistä, koetusta hyvästä elämästä vai objektiivisin mittarein osoitetusta hyvinvoinnista? Syrjäytyminen on kiistanalainen, moniarvoinen ja tulkinnanvarainen käsite, johon liittyy paljon paitsi hallinnollisia ja empiirisiä, myös metodologisia ja eettisiä haasteita. Syrjäytymisen, syrjinnän ja syrjään jäämisen määrittely ei voi perustua ainoastaan tilastoihin ja näkyviin tuloksiin, vaan se on aina myös kulttuurinen arvokysymys, mitä arvotamme tärkeäksi ja miksi näin teemme? Lasten ja nuorten syrjäytymisvaara selvitetessä ja hyvinvoinnin seuranta- ja vaikuttavuuden arviointijärjestelmiä kehitettäessä on jouduttu vuosikausien ajan kysymään, mihin ilmiötä koskeva tietäminen perustuu ja mitä voidaan lukea indikaattoreista, mitä rekisteriaineistoista, mitä tilastoista ja milloin on syytä kuulla ja nähdä nuorten arkea laadullisin keinoin. (Suurpää 2009, 4.)

Käsitteen tulkinnanvaraisuuden ja sen nuoria leimaavan luonteen saamasta kritiikistä huolimatta syrjäytyminen on pysynyt keskeisimpänä nuorten huono-osaisuutta, marginaalisuutta, vallattomuutta tai varattomuutta kuvaavana terminä. Käsitteet, kuten eriarvoisuus, köyhyys, syrjäyttäminen ja syrjintä tai nuorten arjesta kumpuavat näkökulmat, kuten yksinäisyys, arkuus, väkivalta ja turhautuneisuus ovat jääneet hyvinvointi- ja nuorisopoliittisen sekä tietopoliittisen keskustelun katveeseen (mt.) Tutkimuksessani korostan syrjäytymisilmiön yksilökeskeisen pohdinnan merkitystä ja tiedon painoarvoa poliittisen päätöksenteon taustana. Tällöin keskeistä on nuorisonäkökulman huomioiminen osana kunnallista hyvinvointipolitiikkaa.

Sosiaalinen vahvistaminen

Nuorisolaissa (72/2006) sosiaalisella vahvistamisella (2§) tarkoitetaan syrjäytymisen riskiryhmässä oleville nuorille suunnattuja toimenpiteitä elämönhallintataitojen parantamiseksi, jolloin nuorten sosiaalinen vahvistaminen voidaan käsittää ennalta ehkäisevän työn ytimeksi. Sosiaalinen vahvistaminen on kokonaisvaltaista lapsen ja nuoren elämönhallinnan tukemista.

Sosiaalisen vahvistamisen taustalla vaikuttavat sosiaalipedagogian teoriat. Toiminnan tavoitteena on ihmisen (yksilön, ryhmän tai yhteisön) arjen laadun parantaminen ja työn ytimessä on ihmisen osallistuminen. Sosiaalisessa vahvistamisessa toteutuvat sosiaalipedagogian periaatteet: itseapuun auttaminen sekä yksilön tai yhteisön itsekasvatuspotentiaalın vahvistaminen, dialogisuus, ylisukupolvinen ajattelutapa, kriittinen tietoisuus, osallistuminen ja osallistaminen sekä toiminnallisuus ja elämyksellisyys. (Kurki 2009, 29–50.)

Sosiaalisen vahvistamisen tavoitteena on ihmisen sosiaalisen kasvun auttaminen, sosiaalisen tietoisuuden herättäminen ja lujittuminen, sosiaalinen sitoutuminen ja ihmisen ja yhteiskunnan välinen laadukas suhde, jossa mittareina toimivat mm. autonomian aste sekä ihmisen kyky löytää paikkansa maailmassa. Yksilöltä odotetaan itsetietoista yhteiskunnan jäsenyyttä, kriittisen ja vastuullisen suhteen luomista siihen yhteiskuntaan, jossa elää ja johon kuuluu. Olen-naista on yksilön tietoisuus roolistaan yhteisössä, yhteiskunnassa ja globaalisti-kin. Arkipäivän valintojen merkityksen korostaminen on iso osa sosiaalisen vahvistamisen prosessin tavoitetta (mt.)

Sosiaalisen vahvistamisen menetelmiä voivat olla mm. nuorten työpajatoiminta, etsivä työ, ehkäisevä päihdetyö, verkostonuorisotyö ja moniammatillinen yhteistyö nuorten palveluketjussa. Tässä tutkimuksessa etsivä työ nähdään sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä ja moniammatillinen yhteistyö toimintatapana, joka edistää mm. nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden kohdentamista ja suuntaamista.

Aktiivinen kansalaisuus

Kansalaisuus on sekä kuulumista yhteisöön että toimintaa. Aktiivinen kansalaisuus korostaa ihmisten yhteiskunnallista toimintaa.

Vallitsevan näkemyksen mukaan ihmisestä tulee kansalainen, kun hän alkaa toimia yhteisön tai yhteiskunnan jäsenenä (esim. Harju 2003, 15). Yksityiselämässään toimiessaan hän on yksilö. Tämä ei sulje pois sitä, että yksinkin toimimalla voi vaikuttaa yhteisiin asioihin. Esimerkiksi aktiivisen ja tietoisin kuluttajan tekemät valinnat voidaan tulkita aktiiviseksi kansalaisuudeksi. Lähtökohtana aktiivisen kansalaisuuden määrittelylle voidaan pitää sitä, että aktiivinen kansalaisuus on vaikuttamista ja toimimista yhteiseksi hyväksi sekä vastuun ottamista yhteisistä asioista ja osallistumista niiden hoitamiseen. (Laitinen & Nurmi 2003, 125)

Käytännössä aktiivinen kansalaisuus voi olla niin yksinkertaista kuin naapurin auttaminen. Se voi tarkoittaa esimerkiksi ympäristöasioiden ajamista, globalisaation vastustamista ja lähiökirjaston puolustamista, toisaalta aktiivista kansalaisuutta voi ilmentää myös työttömien järjestötoiminta, perinteinen rauhantyö tai ihmisoikeusaktivismi (Harju 2003, 102.)

Aktiivisen kansalaisen vastakohta ei ole passiivinen kansalainen, vaan pikemminkin kansalainen, joka ei ole sitoutunut mihinkään, ei koe osallisuutta mihinkään yhteisöön. Hyvä esimerkki tällaisesta kansalaisesta on kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman johtajan Seppo Niemelän (2004b) kolumnin kuvitteellinen EVVK-poika: "Humalainen isä opetti pojan vihaamaan poliitikkoja. Yhteisöllisyydestä on kokemusta vain puolikriminaaleissa jengeissä. Yksikään seura, kerho tai yhdistys ei toimi lähipiirissä. Koulu ei onnistunut antamaan perustietojakaan siitä, miten yhdistys, kunta, valtio tai EU-toimivat. Paljonko auttaa, jos onnistumme jippoilemaan pojan vaaliurnille? Äänestämään asiasta, josta hänellä ei ole edes alustavia perustietoja?" (Laitinen & Nurmi 2005)

Tavoitteena tulisi olla se, että kaikki ihmiset olisivat jollakin tavalla aktiivisia kansalaisia. Nyt näin ei ole. Syrjäytyneet ihmiset ovat tosiasiasa täyden kansalaisuuden määrittelyn ulkopuolella, ja heitä on yllättävän paljon. Lisäksi monet ihmiset, mm. vammaiset, pakolaiset ja tietyt vähemmistöt, eivät pysty ilmentämään täyttä kansalaisuutta sen eri muodoissaan. Vaikka epätasa-arvo on aina

mukana demokraattisen hyvinvointivaltionkin arkitodellisuudessa, tavoitteena tulisi aina olla mahdollisimman täysi aktiivinen kansalaisuus kaikille yhteiskunnan jäsenille. (Harju, 2005.)

Aktiivisen kansalaisuuden tavoitteena on saada jokainen nuori osallistumaan. Kansalaisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä paitsi muodollista Suomen kansalaisuutta ja EU:n kansalaisuutta myös yleisemmin eri yhteisöjen jäsenyyttä sekä mukana oloa ja tavoitteellista toimintaa, laajimmillaan maailman kansalaisuutta. Nuorten aktiivinen kansalaisuus on harrastamista, osallistumista sekä leikkiä ja iloista toimintaa yhdessä. Aktiivinen kansalaisuus on yhteisön jäsenyyttä. Se voi olla elämäntapavalintoja sekä erilaista yhteiskunnallista aktivismia. Yhteiskunnallisesti tavoitteen toteutumista edistetään tukemalla nuorten valtakunnallisia järjestöjä, nuorisotyötä tekeviä järjestöjä, Nuori kulttuuri-toimintaa sekä nuorten uusien toimintatapojen kehittämistä, erityisesti informaatioteknologian hyödyntämistä. (Aaltonen 2007, 24–29.)

Nuorisolaissa aktiivisella kansalaisuudella tarkoitetaan nuorten tavoitteellista toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. (Nuorisolaki 72/2006). Lain tavoitteina nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja sosiaalinen vahvistaminen tähtäävät nuorten aktiiviseen kansalaisuuteen, siihen, että jokainen nuori ”löytää paikkansa” yhteiskunnassa. Yhteiskunnallisesti tavoitteena on että nuoret äänestävät valtakunnallisissa vaaleissa yhtä aktiivisesti kuin muu väestö (Aaltonen 2007, 28).

Yksi tapa lähestyä aktiivista kansalaisuutta on puhua sen edellyttämistä tiedoista, arvoista ja taidoista. Aktiivinen kansalaisuus ei synny itsestään, vaan se pitää oppia. Tarvitaan perustiedot ja taidot. Osallistuminen opitaan osallistumalla. Aktiivisen kansalaisuuden valmiuksia ovat viestintätaidot, keskustelutaito, taito elää yhdessä, kyky ratkaista ristiriitoja ilman väkivaltaa, kyky neuvotella, kyky ottaa osaa julkiseen keskusteluun, kyky hyväksyä erilaisuutta ja kyky käyttää informaatio- ja viestintätekniikkaa. (Oikeusministeriö) Aktiivista kansalaisuutta edistetään – sosiaalisen vahvistamisen menetelmien lisäksi – luomalla edellytyksiä jokaisen nuoren osallistumiselle. Tärkeitä painopistealueita ovat mm. nuorten ympäristö- ja mediakasvatus. Osallisuuden (osallistumisen valmiuksien ja edellytysten) edistäminen on merkittävä osa nuorisotyön sisältöä ja nuorisotyön yhteiskunnallista ulottuvuutta.

Nuorten kasvu- ja elinolot

Nuorten elinolot liittyvät sukupolviseen tarkasteluun nuorten yhteiskunnallisesta asemasta ikäryhmänä ja määrittyvät niitä koskevissa valtakunnallisissa indikaattoritietokannoissa ja tutkimuksissa sekä paikallisissa ja alueellisissa selvityksissä lukemattomiksi nuorten elämäntilannetta, elämäntapoja, terveyttä, aineellista hyvinvointia, elämänlaatua, asenteita ja asemaa koskeviksi tekijöiksi. Nuorten kasvuoloista kerätään tietoja ja arvioidaan muun muassa nuorten elinoloindikaattorien, nuorisobarometrien ja kouluterveyskyselyiden avulla.

Suomessa nuorisoasiain neuvottelukunta ylläpitää nuorten elinoloja kuvaavia indikaattoreita, joita kehitetään parhaillaan. Indikaattorit kuvaavat seuraavia nuorten elämänalueita: työllisyys, työttömyys, koulutus, asuminen, muuttoliike, perheellistyminen, varat ja velat, tulot ja verot, ostovoima, terveys, kuolemansyyt, rikollisuus ja syrjäytyminen.

Nuorisolain tavoitteeksi määritellään nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen. Nuorten kasvu- ja elinoloja parannetaan tehostamalla hallituksen nuoriin kohdistuvaa sukupolvipolitiikkaa tavoitteena nuorten elinolojen saattaminen samalle tasolle muiden väestöryhmien kanssa. (Aaltonen 2007, 28.)

Paikallisesti laadittavat lastensuojelusuunnitelmat ovat kunnallisen ja/tai seutukunnallisen hyvinvointityön lakisääteinen väline ohjata, johtaa ja kehittää lasten ja nuorten hyvinvointityötä kunnassa. Se on strateginen toimintaa linjaava sekä konkreettiset toimet sisältävä toimintaohjelma, joka antaa kuntapäätäjille ja palveluiden käytännön toteuttajille kokonaiskäsityksen lasten ja nuorten kasvuoloista sekä käytössä olevista sekä tarvittavista voimavaroista. Suunnitelman tulee olla vähemmän organisaatio-, hallinnonala- tai ammattilähtöiseen näkökulmaan perustuva ja enemmän lasten ja perheiden näkökulmasta tapahtuvaa tarkastelua ja toiminnan kehittämistä. (THL)

Lastensuojelun suunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Lastensuojelun suunnitelman tulee ylittää hallintokuntien rajat ja kattaa laajasti lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä hyvinvointiin liittyvät palvelut. Suunnitelman laadinta on eri toimi-

alojen ja toimijoiden yhteistyöprosessi. Se on jatkossa osa kunnan vakiintunutta toiminnan suunnittelun, toteuttamisen sekä arvioinnin vuosirytmiiä, suunnitelman sisältö tulee huomioida kunnan talousarviossa. (mt.)

Moniammatillinen yhteistyö, moniammatillinen nuorisotyö

Moniammatillinen työskentely, yhteistoiminta, tiimityö ja verkostot ovat nousseet hyvinvointipalveluiden avainkäsitteiksi. Tavoitteena on ammatillisen työn vahvistaminen erilaista asiantuntemusta yhdistämällä. Moniammatillisuus on noussut myös nuorten asioiden parissa toimimisen välineeksi ja nuorisotyön ammatillisuuden edellytykseksi. Moniammatillista yhteistyötä on tutkittu enemmän sosiiaalialan asiakastyön- (esim. Isoherranen 2004, Arnkill ym. 2002) kuin nuorisotyön lähtökohdista. Moniammatillisuuden teoria on kuitenkin sovellettavissa alalle kuin alalle.

Moniammatillisuus on yhdessä työskentelevien asiantuntijoiden kommunikoinnin tuloksena erilaisista näkemyksistä rakennettu ratkaisu, jonka tulisi olla sellainen, että kaikki ymmärtävät sen olevan tässä tilanteessa paras mahdollinen ratkaisu, voivat sitoutua siihen ja kokevat yhteisvastuuta sen toteutumisesta (Isoherranen 2005, 23.)

Moniammatillisuudessa korostuu kontekstisidonnaisuus - ei ole yhtä moniammatillisuuden mallia, joka sopisi kaikkialle - sekä asiakaslähtöisyys. Moniammatillinen yhteistyö on jo lähtökohtaisesti sellaista toimintaa, jossa eri alojen ihmiset, asiantuntijat ja maallikot, pyrkivät ratkaisemaan ja käsittelemään kaikkien yhteiseksi kokemaa ongelmaa. Keskeistä toiminnan onnistumiselle on yhteisten intressien näkeminen: verkostossa pysyvät mukana yleensä vain sellaiset toimijat, jotka kokevat saavansa jotakin hyötyä toiminnasta.

Moniammatillinen nuorisotyö tarkoittaa sitä, että nuorisotyötä jäsentävät periaatteet tulevat koko nuoriin kohdistuvan hyvinvointipolitiikan ja paikallisten toimenpiteiden taustaksi.

1. Nuorisotyön menetelmät mahdollistavat asiakkaan yksilöllisen kohtaamisen

2. Palveluiden kehittämisessä pyritään nuoren asiakkaan kokonaiselämäntilanteen kartoittamiseen
3. Nuorisotyö toimii hyvin usein asiakkuuden tukijana, tekee pitkälti sellaista työtä, jossa asiakasta ohjataan ja tuetaan kohti muita palveluja.

Nuorisotyön ilmeinen vahvuus moniammatillisessa auttajaverkostossa on se, että nuorisotyöntekijällä ei ole virallista asemaa eikä valtaa tehdä virallisia päätöksiä. Tästä syystä auttamis- ja ohjaamistyö pystytään pitämään epävirallisena. Nuorten kanssa ei keskustella varsinaisesti ”ongelmista” vaan nuorten tärkeinä pitämistä asioista, jotka mietityttävät nuoria. Keskustelun yleissävy on ratkaisukeskeisyys. Kuvaannollisesti sanottuna elinoloja seuraava moniammatillinen nuorisotyö on kuin entisajan palo- ja rikosvartiointia, jossa turvatun yönunen takaa ilmoitus: kello on 12 ja kaupungissa kaikki hyvin. Elinolojen seuranta kääntyy elinolojen parantamiseksi siinä vaiheessa, kun tuollaista ilmoitusta ei pystytä antamaan. (Vehviläinen 2002, 76–95.)

Moniammatillisessa yhteistyössä on mukana eri koulutuksen saaneita ammattilaisia, jotka ovat tekemisissä toistensa kanssa jonkun tietyn asian puitteissa, toiminnan päämäärän ollessa asiakkaiden tarpeisiin vastaamisessa. Moniammatillinen osaaminen ei synny pelkästään yhteistyöstä. Moniammatillisen työskentelyn toimintaedellytyksiä ovat yhteistyöosaaminen, hyvät vuorovaikutustaidot, avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri ja yhteinen suunnittelu- ja tulkinta toiminnan tavoitteista (Karila & Nummenmaa 2007, 147.)

Moniammatillisen yhteistyötä kuvaavaan käytetään usein termejä verkostoituminen ja verkostoyhteistyö sekä monitoimijaisuus. Verkostoituminen ei kilpaile eri ammattiryhmien sisäisten työn tavoitteiden kanssa, vaan täydentää niitä. Yhteistyö ei ole itsetarkoitus, vaan väline tavoitteiden saavuttamiseksi. Moniammatillisen yhteistyön eräs dilemma on se, että kun yhteisten asiakkaiden asioita hoidetaan yhteisvastuullisesti, niin asiakkaat ovat saman aikaisesti yhä useamman asiantuntijan omia asiakkaita. (Vehviläinen 2002, 64–65).

Parhaimmillaan moniammatilliset verkostot ja työryhmät tarjoavat foorumin ammattilaisten yhteisten tavoitteiden saavuttamiselle, mutta myös erilaisten yhteistyöongelmien avoimelle käsittelylle. Yhteinen arena, aika ja paikka dialogil-

le, mahdollistavat ristiriitojen peilaamisen sovittuihin arvoihin ja pelisääntöihin. Poikkeavat käsitykset ja osallisten erilaisuus ovat verkoston rikkaus. Moniammatillisessa yhteistyössä dilemmattisuus ja erilaiset näkemykset ovat materiaalia, joka on tärkeä pohja päätöksenteossa (Isoherranen 2005).

Monialainen yhteistyö

Nuorisolaissa (72/2006) puhutaan moniammatillisesta yhteistyöstä ja uudistuvassa nuorisolaissa termiä tarkennetaan. Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan paikallistasolla toteutettavaa eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä. Mukana ovat sekä kunnalliset että valtion viranomaiset. Eri viranomaisten yhteistyötä on vakiintuneesti kutsuttu moniammatilliseksi yhteistyöksi. Kyse on samasta asiasta, mutta monialainen yhteistyö kuvaa toiminnan luonnetta aikaisempaa laajemmin ja selvemmin eri sektoreiden ja toimialojen yhteistyönä eikä vain eri ammattinimikkeiden välisenä työnä. (He 1/2010.)

Nuorisopolitiikka

Nuorisopolitiikka jakautuu nuorten omaan kansalaistoimintaan (youth politics) ja yhteiskunnan erilaisiin toimenpiteisiin nuorisotoiminnan edellytysten parantamiseksi (youth policy) sekä näitä yhdistäviin palvelutoimintoihin.

Nuorisopolitiikalla (youth politics) pyritään parantamaan nuorten kasvu- ja elinoloja. Tämä on rakenteellinen näkökulma, yhteiskuntasuunnittelun idea, jossa nuoria koskevia eri hallinnonalojen ja toimijoiden tehtäviä pyritään jäsentämään horisontaalisesti nuorten elämään vaikuttavana nuorisopolitiikkana (Cederlöf 2007, 6.)

Nuorisolaissa (72/2006) nuorisopolitiikalla tarkoitetaan nuorten kasvu- ja elinolojen parantamista poliittisen päätöksenteon tasolla valtakunnallisesti, alueellisesti ja kunnissa.

Nuorisopoliittisten toimien yhteensovittamiseksi valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi kehittämissuunnitelman, jossa esitetään valtakunnalliset nuorisopoliittikan tavoitteet ja edistetään ohjelmatyötä lääneissä ja kunnissa. Opetusministeriö ohjaa ja kehittää nuorisopoliitikkaa lainsäädännöllä, tutkimusten ja selvitysten välityksellä sekä nuorisolle ohjatuilla budjetti- ja veikkausvoittovaroilla.

Lapsi- ja nuorisopoliitikka liittyy laajempaan yhteiskuntapolitiikkaan kokonaisuudessaan, sekä myös ylikansallisiin yhteyksiin, kuten EU:n politiikkaan. Nuorisopoliittikan ja nuorten elinolojen kehittämisen haasteet käytännössä kytkeytyvät moniammatillisen, poikkihallinnollisen ja sektorit ylittävän kokonaisnäkökulman sekä verkostoyhteistyön haasteisiin (mt.)

Voimassa olevan nuorisolain (72/2006) ja uudistuvan nuorisolain sisältöinä nuoren oma toiminta ja osallistuminen (youth politics) ovat keskeisessä asemassa. Tässä tutkimuksessa pääpaino on yhteiskunnan toteuttamassa nuorisopoliittikassa (youth policy).

3 NUORISOLAINSÄÄDÄNNÖN LÄHIHISTORIA – TAUSTANA YLEINEN VALTAKUNNALLINEN KEHITYS

Suomessa on ollut erillistä nuorisotyölainsäädäntöä 1970-luvulta lähtien. Sitä on uudistettu noin kymmenen vuoden välein. (Aaltonen 2007, 16.) Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat valtio, kunnat ja valtakunnalliset nuorisoyhteisöt sekä nuorisokeskukset. Nuorisotyön yleinen johto ja kehittäminen kuuluvat opetusministeriölle ja lääninhallitukset toimivat nuorisotoimen aluehallintoviranomaisina, nuorisotyön kuuluessa tavoitteellisina peruspalveluna kunnan toimialaan. Nuorisotyötä ei ole säädetty (nuorille kuuluvaksi) subjektiiviseksi oikeudeksi, vaan toiminnan järjestämisestä päättävät itsenäisesti kunnat - hyvinvointiyhteiskunnan perustoimijat.

3.1 Nuorisotyön toimintaympäristön muutos - kuntien tehtävää vahvistetaan 1990-luvun alussa

Nuorisotyötä ja – toimintaa säätelevän lainsäädännön taustana on yleinen valtakunnallinen kehitys, jossa kuntien itsehallinnollista asemaa parannettiin 1990-luvun alussa. Julkista hallintoa kehitettiin mm. purkamalla valtionhallinnon normi- ja resurssiohjausta ja siirtämällä päätösvaltaa paikallistasolle, etenkin kunnille. Itsehallinnon lisäämisen ohella uudistuksen tarkoituksena oli valtionosuuksien kasvun pitäminen aisoissa.

Merkittävä lainsäädännöllinen muutos tapahtui vuoden 1993 alusta, kun kuntien valtionosuusjärjestelmässä siirryttiin laskennalliseen valtionosuuteen. Kunnat saivat nuorisotyöhön laskennallista valtionosuutta kunnassa asuvien alle 29-vuotiaiden mukaan. Uudessa järjestelmässä kunnat määrittivät itse valtionosuuksien käyttökohteet. Kuntien tuli kuitenkin käyttää nuorisotyöhön vähintään valtionosuuden laskentaperusteena oleva määrä. Nuorisotyön rahoituksen painopiste siirtyi kaupunkikeskusten suuntaan. (Aaltonen 2007,18.)

Nuorisotyön ollessa osa kunnan toimialaa, myös nuorisotyön painotukset kunnissa joutuivat arvioitaviksi, kun valtion taloudellinen tilanne heikkeni 1990-luvun alussa ja kunnat saivat itsehallintonsa mukaisesti päättää myös nuorisotyönsä järjestämisestä. Tuolloin nuorisasioita ohjasi nuorisotyölaki (1068/1985).

3.2 Nuorisolainsäädännön painopisteen muutos – syrjäytymiskeskustelu ja nuorten elinolojen parantaminen 1990-luvun puolivälissä

Kunnallisen nuorisotyön sisällöllisen painopisteen muutosta voi kuvata siten, että kun nuorisotoimi oli aikaisemmin toiminut yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja osallistumishalun vaikutuskanavana, niin nyt sen täytyi pystyä houkuttelemaan omaan toimintaansa nuoria, jotka eivät päältäpäin katsottuna olleet kiinnostuneita edes omien asioidensa hoidosta – yhteisten asioiden hoidosta puhumattaakaan. (Vehviläinen 2002, 30.) Muutos nuorisopolitiikan ja so. nuorisotyön painotuksissa aktiivisuuden mahdollistamisesta huono-osaisuuden vähentämiseen on merkittävä.

Nuoria koskevaan poliittiseen retoriikkaan ja viranomaiskäytäntöihin alkoi 1990-luvun puolenvälin jälkeen kantautua uudenlaisia näkökulmia, teemoja ja sanastoja. Nuorten hyvinvointi ymmärretään hyvinvoinnin lisäämisen sijasta pahoinvoinnin ja syrjäytymisen ehkäisemisenä ja vähentämisenä ja nuoriin kohdistuvaa kontrollia tehostava varhainen puuttuminen nostetaan julkisia kustannuksia ennaltaehkäiseväksi painopistealueeksi. (Harmikari & Hoikkala, 2008.) Laman myötä syrjäytymisen ehkäisy nousikin keskeiseksi nuorisopolitiikan alueeksi. Nuoriso- ja kasvatustutkimuksen piirissä yleistyi syrjäytymisen käsite, jolla on viitattu lähinnä poikkeamiseen normaalina ja toivottavana pidetyltä koulutus- ja työuralta ja tähän liittyvään marginalisoitumiseen ja passivoitumiseen kansalaisena. Syrjäytymiskeskustelussa on kiinnitetty huomiota erilaisiin psykososiaalisiin ongelmiin ja niistä johtuviin elämänhallinnan vaikeuksiin. Samalla huono-osaisuus on määrittynyt elinolonäkökulmaa enemmän yksilön ja yhteiskunnan suhteen kysymyksenä. (Hämäläinen & Laukkanen & Vornanen, 2008).

Nuorisotyölakia (1068/1985) uudistettiin vuonna 1995. Uusi nuorisotyölaki (235/1995) esitti nuorisotyön toiseksi päätehtäväksi nuorten elinolojen parantamisen, mutta se ei kuitenkaan määritellyt nuorten elinoloja; ne määriteltiin lain perusteluissa nuoria koskevin aihealueina (asuminen, toimeentulo, työ, koulutus,...) ja elinolojen parantaminen tuli lain kautta yleisesti alalla tunnistetuksi nuorisotyön tehtäväksi.

Nuorten elinolojen parantamisen idea kiinnittyi yleensä vallitsevaan sektoriajatteluun ja sitä kautta vahvasti nuorisotoimeen. Ongelmana voidaan nähdä se perusasetelma, että nuorisotoimialan kehittämisenä nuorten elinoloihin liittyvä työ kiinnittyi nuorisotoimen nimiin ja vastuulle, vaikka sen toteuttaminen olisi aiheiden kautta edellyttänyt lähtökohdiltaan nimenomaan poikkihallinnollista yhteistyötä (Cederlöf 2007, 8-9.)

Nuorisopolitiikan idea transformoitui vuoden 1995 nuorisotyölakiin: samalla kuin nuorisotoimien (ja yleensä julkisten palvelujen) voimavaraongelmat kasvoivat 1990-luvulla, määriteltiin nuorisotyön tehtäväalue – ei voimavaroihin nähden rajalliseksi, vaan – epämääräisen laajaksi, nuorten elinolojen parantamiseksi. (mt.)

1990-luvun puolivälissä nuorisotyölaki (235/1995) siis samaisti nuorisotyön ja nuorten elinolojen parantamisen – monialaisen ja poikkihallinnollisen nuorisopoliittisen tehtäväkentän. Nuorten elinolojen parantamisen määrittely ainoastaan nuorisotyön toimintakenttään kuuluvaksi on epärealistinen „mission impossible“, mutta kuten Cederlöf tulkitsee: nuorisotyöntekijät ottavat oma-aloitteisesti tällaisen epärealistisen vastuun, kun kukaan muu (ensisijaisesti kunnan hallinto, alueelliset toimijat ja valtionhallinto) eivät näytä kantavan lakisääteistä vastuutaan tästä tehtäväalueesta. (Cederlöf 2004, 48.) Tilanteeseen osaltaan vaikutti valtion määrätietoinen vetäytyminen mm. kuntien toiminnan kontrolloinnista ja tukemisesta, jolloin perusongelma koskee kuntien johdon ja hallinnon todellisia arvoja. Erityisesti nuorisotyön kaltaisilta arvo-ohjautuvilta hyvinvointi- ja vapaa-aikapalveluilta puuttuu paikallis-alueellisesti tukeva hallinnollinen ja poliittinen edustus, edunvalvonta ja tuki. (mt.)

Cederlöfin mukaan yllä kuvattu epärealistisen laaja nuorisotoimialan tehtävänmäärittely on jossain määrin ymmärrettävissä valtiollisen ja poliittis-hallinnollisen tason nuorisotoimialan yleisen aseman identiteettistrategian puolustamisena. Toimialan intentioiden määrittely laajalle yhteiskuntapolitiikan kentälle voisi (?) luoda sille lisää muodollista painoarvoa...vaikka tosiasiasa tuon tehtävän toteuttaminen oli vähäistä ja mahdollisuudetkin siihen pääosin heikot. Tehtävä oli tosin nuorisotyölaissa selvästi todettu, mutta toisaalta useissa julkisissa yhteyksissä nuorisotyötä ei tulkittu sen päävastuulliseksi toteuttajaksi. (Cederlöf 2007, 11.)

Nuorisopoliittiseen tehtävään, nuorten elinolojen parantamiseen, liittyen 1990-luvulla nuorisotoimissa alettiin tehdä mm. nuorten elinoloselvityksiä, vaikkei niillä selkeää ohjausvaikutusta saati velvoittavaa merkitystä nuorten elinolojen sektoroituneessa hallinnoinnissa ollutkaan. 1990-luvulla kehitetty järjestelmällinen nuorten elinotietojen keruu onkin kiistaton aikaansaannos – riippumatta siitä, missä määrin tietoja on osattu hyödyntää. Mm. tämä seurantatiedon näkökulma onkin valtakunnallista institutionalisoitunutta nuorisopolitiikkaa, sen ohjausjärjestelmää – mutta ei sinänsä nuorisotyötä. Keskeisenä ongelmana säilyi se, kuinka viedä tämä nuorisonäkökulma ja laajasti ymmärretty nuorisopolitiikka käytännön toimintaan eri aloilla ja sektorihallinnossa...nuorisotoimi yhtenä sektorina kunnissa, alueittain tai valtionhallinnossa ei voi huolehtia ja vastata koko nuorisopo-

litiikasta, nuorten elinolojen parantamisen tehtäväkentästä. (Cederlöf 2007, 11–12)

Nuorisotyön ja nuorten elinolojen parantamisen suhde on monitasoinen. Nuorisotyö on osaltaan nuorten elinolojen parantamista, mutta nuorten elinolojen parantaminen ei ole nuorisotyötä (Cederlöf 2004, 48). Nuorisotyölakia (235/1995) kritisoitiin sen vähäisestä kuntia velvoittavasta vaikutuksesta, myös lain määrittelyt nuorisotyölle ja nuorisopolitiikalle jäivät kaipaamaan täsmennystä. Vuonna 2006 voimaan tullut nuorisolaki (72/2006) kumosikin sitä edeltäneen nuorisotyölain (235/1995) ja siihen myöhemmin tehdyt muutokset.

3.3 Nuorisolainsäädännön sisällöllinen muutos: nuorisopoliittiset tavoitteet ja keinot tarkentuvat nuorisolaissa (76/2006)

Lapsi- ja nuorisoväestön elinoloihin ja hyvinvointiin vaikutetaan usealla eri politiikan ja hallinnon alalla julkisen vallan suunnittelulla, päätöksenteolla ja toimenpiteillä. Nuorisolaissa (72/2006) nuorisotyö nähdään kasvatustyönä, jossa yhdistyvät ammatillisuus ja vapaaehtoisuus. Lain tavoitteena on nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukeminen, nuorten aktiivisen kansalaisuuden edistäminen sekä nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen.

Nuorisopolitiikka määrittellään nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi, jota alue- ja paikallistasolla ohjaa valtakunnallinen nuorisopoliittinen kehittämisohjelma. Aiemmistä linjauksissa poiketen vuoden 2006 nuorisolaki jäsentää nuorisotyön yhdeksi nuorisopolitiikan tavoitteita toteuttavaksi toimijaksi muiden joukossa. Merkittävin lakiin sisältyvä uudistus oli nuorisopoliittinen kehittämisohjelma, joka valtioneuvoston hyväksymänä suuntaa valtakunnallisen nuorisopolitiikan suuntaviivoja läänien ja kuntien nuorisopoliittisen ohjelmatyölle. Valtakunnallisen politiikkaohjelman tavoitteina painottuvat elämänhallintataitojen edistäminen ja nuorten motivointi koulutukseen sekä nuorten hyvinvointia tukeva ympäristö. (Cederlöf 2008, 17.)

Nuorisopoliittisen kehittämisohjelman valmistelusta vastaa opetusministeriö yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa, kunkin ministeriö vastatessa omalla

toimialueellaan kehittämisohjelman resursoinnista ja toimeenpanosta; ministeriöiden ja läänien tasolla kansallinen rahoitus kytketään kulloinkin voimassa olevaan poliittiseen kehittämisohjelmaan.

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmalla on selkeät yhtymäkohdat myös vuoden 2008 alussa voimaan tulleeseen lastensuojelulakiin (417/2007). Lastensuojelulain keskeisimpiä tavoitteita on ennaltaehkäisevä lastensuojelu ja hallinnolliset rajat ylittävä moniammatillinen yhteistyö sen saavuttamiseksi jo peruspalvelutasolla. Lastensuojelulaki velvoittaa kunnat laatimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskevan suunnitelman, joka hyväksytään kunkin kunnan valtuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Yhteneväisistä tavoitteista huolimatta nuorisolaki (72/2006) puitelakina ei velvoita kuntia yhtä vahvasti kuin lastensuojelulaki (417/2007), joka mm. velvoittaa kunnat lasten ja nuorten elämäntilanteen seurantaan.

Nuorisolailla (72/2006) ja asetuksella nuorisotyöstä ja – politiikasta tarkennettiin nuorisotyön ja – politiikan arvopohjaa, keskeisiä käsitteitä sekä näiden toteuttamiseksi käytettäviä välineitä. (OPM 2006). Tarvetta täydennykselle jäi silti.

4 NUORISOLAKIA UUDISTETAAN JÄLLEEN VUONNA 2010 – TAUSTANA JULKISTEN PALVELUIDEN JA SOSIAALISEN VAHVISTAMISEN TEHOSTAMISEN TARVE

Lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman merkittävin uusi avaus syrjäytymisen ehkäisemiseksi oli ministeriryhmän päätöksen perustella asetettu poikkihallinnollinen työryhmä, jonka tehtävä oli selvittää kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistuvaa moniammatillista viranomaistyötä ja sen lakisäateistämistä. (Valtioneuvoston kanslia 2009.) Työryhmän tehtävänä oli valmistella esitys siitä, miten paikallistasolla toteutetaan ja toimeenpannaan nuorille suunnattujen varhaisen puuttumisen palvelujen koordinointi ja sen tarvitsema tiedonkeruu mukaan lukien nuorten (koulutukseen, työelämään ja nk. aktivointitoimenpiteisiin) sijoittumi-

sen seuranta ja siihen liittyvät viranomaistehtävät sekä pohtia moniammatilliseen työhön liittyvän osaamisen parantamista.

Lakiehdotus nuorisolain täydentämiseksi jätettiin eduskunnalle 5. helmikuuta 2010 ja se käsiteltiin eduskunnassa nopealla aikataululla. Lakiesityksellä on kaksi päätavoitetta. Sillä vahvistetaan nuorisolähtöistä päätöksentekoa kunnissa sekä parannetaan nuorten varhaisen tuen ja julkisen sektorin palvelujen saatavuutta. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan kahta asiakokonaisuutta, säännös paikallisten viranomaisten monialaisesta yhteistyöverkostosta ja toiseksi etsivästä nuorisotyöstä ja siihen liittyvästä tietojen luovuttamisesta. (Wallin, 2009.)

Neljä vuotta voimassa olleen nuorisolain (72/2006) uudistus - kohdentaminen entistä enemmän syrjäytymisen ehkäisyyn - perustuu hallituksen talouspoliittiseen linjaukseen, jonka mukaan palvelut ikääntyvässä Suomessa turvataan työllisyysasteen nostamisella. Lakiuudistuksen perusteluina mainitaan nuorten hyvinvoinnin polarisaatiokehitys, yhteiskunnan nopeat muutokset ja palvelujärjestelmän sektoroituneisuus, joiden vuoksi „saadakse palveluja oppivelvollisuuden jälkeen nuoren on yleensä osattava hakeutua palvelujen ja asiakkuuksien piiriin. Palveluihin hakeutuminen edellyttää oma-aloitteisuutta ja tietoa palvelumahdollisuuksista. Kaikilla nuorilla ei ole riittäviä valmiuksia eikä huoltajien tai ystävien tukea palveluihin hakeutumisessa. (He 1/2010.)

Erilaisista nuorisotyön kehittämishankkeista on saatu hyviä tuloksia palveluiden moniammatillisesta ja kokonaisvaltaisesta järjestämisestä. Hallinnonalojen välistä yhteistyötä palveluiden järjestämisestä pidetään niin tärkeänä toimintatapana, että se vaatii asemoinnin viranomaistehtäväksi. Lakimuutoksen perusteissa todetaan että, tällä hetkellä kunnallisilla päättäjillä on vain sirpaloitunutta tietoa lasten ja nuorten kasvu- ja elinoloista, mikä heikentää mahdollisuutta tehdä yhteiseen tietoon perustuvia kokonaisvaltaisia nuorisopoliittisia ratkaisuja kunnassa. Ehdotuksilla puututaan sektorirajat ylittävän yhteistyön esteisiin ja kehitetään hallinnon rakenteita vastaamaan nykyisiä nuorten kasvu- ja elinolojen toimintaympäristön muutoksia. (He 1/2010.)

Lakiuudistuksen tarvetta perustellaan myös vallitsevilla toimivallan ja vastuiden epäselvyyksillä. Vaikka moniammatillista yhteistyötä on eri muodoissaan toteutettu jo vuosia, niin lainsäädännössä moniammatillisia käytäntöjä ei ole huomioitu. Käytännössä ongelmat koskevat useimmiten salassapitoon liittyviä määräyksiä ja ohjeita. Stakesin ehkäisevän päihdetyöryhmän tuottaman julkaisun ”Julkisuus ja salassapito moniammatillisessa yhteistyössä” (2001) mukaan moniammatillinen yhteistyö on ajanut lainsäädännön edelle. (Vehviläinen 2002, 70.)

Ns. matalankynnyksen viranomaisyhteistyö halutaan vakiinnuttaa. Nykyiset tietosuoja- ja salassapitosäännökset eivät yleensä ole varsinaisia esteitä monialaiselle yhteistyölle. Ongelmia viranomaisten väliselle yhteistyölle aiheuttavat hallinnonalojen ja yksittäisten viranomaisten väliset tulkinnat siitä, voiko nuorta koskevaa tietoa siirtää tai välittää. Viranomaisten välistä yhteistyötä estää myös se, ettei nuorta tavoiteta asianomaisen suostumuksen pyytämistä varten. (He 1/2010.)

Lakiehdotuksella parannetaan em. tavoitteen toteutumista, kun siihen kirjataan monialaisen viranomaisyhteistyön periaatteet ja asiakastietojen vaihdon mahdollisuus. Lainmuutos on tarpeellinen ja tärkeä kuntien lapsiin ja nuoriin kohdistuvan hyvinvointityön tavoitteellisen kehittämisen ja toteuttamisen kannalta. Sivistysvaliokunnan kannanotossa todetaan, että lakiehdotus on eräänlainen päänavaus nuorisopalvelujen minimitason määrittelemiseksi. Sillä tehdään näkyväksi se, millaisia puutteita on, ja poistetaan tällä hetkellä palveluissa olevia aukkoja. Lakiehdotus täydentää olemassa olevia palveluita, mutta se ei muuta kuntien monin tavoin järjestämää ns. perinteistä nuorisotoimintaa, joka osaltaan on tärkeää ennaltaehkäisevää toimintaa. (SiVM 5/2010.) Nuorten osalta lakimuutoksessa kyse on ennen kaikkea lisätoimenpiteistä koulutuksesta ja työmarkkinoilta syrjäytymisen ennalta ehkäisyyn, mutta myös jo syrjäytymisvaarassa olevien nuorten tuen - sosiaalisen vahvistamisen - tehostamisesta.

4.1 Nuorisolakiuudistuksen kohdentuminen erityisnuorisotyöhön – etsivä työ sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä

Toimenpiteinä nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi hallitus kohdensi vuonna 2007 nuorten matalapalkkatukeen osoitetusta, yhteensä 30,5 miljoonan euron määrärahasta noin puolet nuorisotoimen, opetustoimen sekä työhallinnon palvelujen parantamiseen. Uudelleen kohdentamisessa joko lisättiin hyväksi käytännöiksi osoittautuneiden palvelujen määrä tai tehtiin uusia avauksia, jollainen nuorten työpajatoimintaan liittyvän etsivän työn käynnistäminen oli.

Vuoden 2008 valtionbudjetissa 2,5 miljoonan euron määräraha kohdennettiin nuorten työpajatoimintaan liittyvän etsivän työn ammattilaisten palkkaukseen. Etsivän työn ensimmäisen toimintavuoden arvioinnissa korostettiin sitä, että toiminta on saavuttanut nuorten luottamuksen, nuoret tarvitsevat ja haluavat palveluja, toimintaa ja tukea (OKM 2009) jonka perusteella myös vuonna 2009 etsivää työparitoimintaa rahoitettiin 2,5 miljoonalla eurolla. Vuonna 2010 etsivää työtä rahoitetaan valtion avustuksilla lähes seitsemällä miljoonalla eurolla (OKM 2010). Etsivän työn määräraha on yksi niistä toimista, joilla hallitus vastaa nuorten yhteiskunnan palvelujen ulkopuolisuuteen ja sitä kautta mahdollisesti kehittyvään syrjäytymisen riskiin. Etsivällä työllä toteutetaan nuorisolain tavoitetta nuorten sosiaalisesti vahvistamiseksi sekä valtioneuvoston hyväksymää hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa sekä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman tavoitteita.

Ehdotettu muutos nuorisolain uudistamiseksi hyväksyttiin eduskunnassa sivistysvaliokunnan kannanoton ja perustuslakivaliokunnan lausunnon ja jälkeen korjattuna kesäkuussa 2010 ja uudistettu nuorisolaki astuu voimaan 1.1.2011.

5 NUORISOLAKIUUDISTUKSEN KESKEISET HAASTEET

Kunnan tehtäviin kuuluu nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen. Nuorisolain kunnalliselle nuorisotyölle asettamat perustehtävät, sosiaalinen vahvistaminen ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen, ovat toimintaa kahden ääripään,

nuorten syrjäytyneisyyden ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden välisessä tilassa vaikuttamalla nuorten elämässä syrjäytymistä vastaan sekä elämäntaitojen ja hyvinvoinnin edistämiseksi. (Allianssi ry 2008). Nuorisolakiuudistukseen kaksi sisältökokonaisuutta – monialaisen viranomaisyhteistyön tehostaminen nuorten kasvu- ja elinolojen edistämisen välineenä sekä etsivä työ sosiaalisen vahvistamisen työmuotona - ovat keinoja lain tavoitteiden saavuttamiseksi.

Nuorisolain tavoitteisiin ja sisältöön liittyen on erotettava toisistaan kaksi ammatti- ja alakohtaisia rajoja ylittävän yhteistyön tasoa; yksittäisten nuorten ja nuorisoryhmien parissa tapahtuva moniammatillinen asiakastyö erityisnuorisotyön ja sosiaalisen nuorisotyön piirissä sekä kunnallinen tai seutukunnallinen palveluiden järjestämisen hallinnollinen monialainen yhteistyö, joka tähtää nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseen. Molemmat merkitsevät ammattikunta- ja sektorirajat ylittävää yhteistoimintaa, keskeistä on ero yhteistyön asemasta joko menetelmällisenä tai strategisena työmuotona. Jatkossa käytän termiä ”moniammatillinen yhteistyö” kuvaamaan ns. asiakastyöhön liittyvää ammattikuntien välistä yhteistyötä ja ”monialainen yhteistyö” hallinnolliseen työhön liittyvää sektoreiden välistä yhteistyötä.

Keskeinen nuorisotyöllinen haaste hallinnollisen tason monialaiseen yhteistyöhön liittyen on nuorisoalan toimijoiden laaja-alainen toimintakokonaisuuden ymmärtämisen- sekä omien vertikaalisten vaikutusmahdollisuuksien hyödyntämisen haaste; nuorisopoliittinen asiantuntijuus nuorten asioiden ajamisessa ja nuorisonäkökulman vahvistaminen kunnallisessa päätöksenteossa.

Lakiuudistuksen metodinen ydin on etsivää työtä varten tapahtuva asiakastietojen siirto toimijoiden välisenä, horisontaalisena, moniammatillisena työnkäytönä nuorten tukipalveluissa. Lakiuudistus tuo kaivattua selkeyttä etsivän työn kentällä vallitseviin kirjaviin tiedonkeräämisen, arkistoinnin ja dokumentoinnin käytänteisiin. Nuorisotyöllisenä haasteena on työpajatoimintaan liittyvänä vasta muutaman vuoden toteutetun työmuodon, etsivän työn, ankkuroiminen alueelliseen palvelukokonaisuuteen ja nuorisolain vieminen yhteistyöverkostoihin - yhteiseen työhön orientoituminen yli sektorirajojen.

Kaksijakoisen haasteen taustana on nuorisotyön aseman määrittely kunnallisen hyvinvointipolitiikan osana ja paikallisen nuorisopolitiikan yhtenä toteuttajana. Päättäjien on vaikea hahmottaa sitä kokonaisuutta ja tulevaisuusvaikutusta, joka nuorisotyöstä muodostuu (Allianssi ry 2009). Nuorisolain tavoitteiden toteutuminen nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi ja aktiivisen kansalaisuuden tukemiseksi vaatiikin sekä hallinnoivan tason että nuorten palveluiden parissa toimivien laaja-alaista ammattialat ja sektorirajat ylittävää näkemystä.

Seuraavissa luvuissa käsittelemme nuorisolakiuudistuksen keskeisiä tavoitteita, nuorisolähtöistä päätöksentekoa kunnissa sekä nuorten varhaisen tuen tehostamista, nuorisotyön moniammatillisuuden haasteina.

5.1 Sektoripohjalta rakentuva lainsäädäntö – haasteena nuorisotyön asema lapsuuden ja nuoruuden hallinnoinnissa ja julkisten palveluiden kokonaisuudessa

Lapsi- ja nuorisopolitiikkaa toteutetaan kunnissa palveluiden järjestämisellä. Lapsuuden ja nuoruuden hallinnan valtakunnallisena taustana on politiikkaohjelmien ja lainsäädännön hajanaisuus, päällekkäisyys ja velvoittavuuserot hallinnonaloilla, lähinnä sosiaali- ja nuorisotaloilla. Uusi lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma linjaa lastensuojelua ja nuorisotyötä kokonaisuutena, jossa tavoitteena on suunnata painopistettä ennalta ehkäisevän työn suuntaan.

Haasteelliseksi monialaisen yhteistyön maassamme tekee hallinnollisiin sektorirajoihin perustuvan palvelutarjonnan pirstaleisuus, jolloin palvelut ovat tarjolla eriaikaisesti, eri paikoissa eivätkä kommunikoi keskenään. Palvelujärjestelmälle on tunnusomaista organisatorinen ja toiminnallinen monimuotoisuus ja eriytyminen, pitkälle viety ammatillinen erikoistuminen ja ammattiryhmien yhteistoiminta. Tämä koskee myös nuorten hyvinvointipalveluja. Nuorisolakiuudistuksen tavoitteena on nuorille suunnattujen palveluiden laadukkuus, riittävyys ja saavutettavuus hallinnonalojen välistä yhteistyötä tiivistämällä.

Lapsi- ja nuorisopolitiikassa suunnittelussa on välttämätöntä kyetä hahmottamaan palvelujärjestelmää kokonaisuutena, tunnistaa kunkin osajärjestelmän

erityislaatu ja luoda edellytyksiä osajärjestelmien ja niissä työskentelevien yhteistyölle. (Autio, Eräranta & Myllyniemi 2008, 161).

Nuorisolakiuudistuksen perusteluissa todetaan, että nuorisopolitiikan moniammatillisesta yhteistyöstä puuttuu selkeä lakisääteinen rakenne ja tehtävät. Ilman säädöspohjaakin onnistuneita yhteisöverkostoja on muodostunut, mutta niiden toimintatavat eivät ole vakiintuneet ja monialaisen työn oikeutus ja näkyvyys on vähäistä. (He 1/2010).

Lapsi- ja nuorisopoliittisesta kehittämisohjelmasta huolimatta lainsäädännöllinen haaste on erityisesti nuorisolain ja lastensuojelulain keskinäinen suhde, joka ilmenee käytännössä sosiaalityön ja nuorisotyön jakamalla työnkentällä, erityisesti sosiaalityön piirissä olevien, nuorisoikäisten asiakkaiden tukemisessa.

Haasteena on nuorisoalan ja sosiaalialan erilainen asema ja painoarvo julkisten palveluiden ja päätöksenteon kokonaisuudessa. Nuorisolain muutosesityksen mukainen moniammatillisuuden korostus voisi osaltaan ohjata tasapainoisempaan eri toimijoiden yhteistyön ja rajapintojen tarkasteluun sekä nuorisotyön roolin huomiointiin. Suomen kuntaliitto kiistää tämän lausunnossaan nuorisolain uudistuksesta. Lausunnon mukaan nuorisolain muutosesityksen mukaisia moniammatillisuuden velvoitteita ei kunnille tarvita, koska se on jo mainittu lastensuojelulaissa. (Cederlöf 2009).

Cederlöfin mukaan nuorisotyötä koskevien säädösten rooli on puutteellinen suhteessa paikallisiin päätöksiin. Keskeinen kysymys on paikallisen ja alueellisen nuorisotyön ja nuorisopolitiikan suhde velvoitearvoltaan painavampaan lastensuojelulakiin. Cederlöf korostaa, että lakien näkökulmat ovat erilaiset, jonka vuoksi nuorisotyön rooli kokonaisuuden osana on merkittävä. Parhaimmillaan lait ovat toisiaan tukevia. (mt.)

Nuorisotyön valttina on tietynlainen epävirallisuus suhteessa nuoreen. Nuorisotyön palveluihin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Paradoksi on se, että tämänkaltaisilla käytännöillä tavoitetaan usein ne nuoret, jotka esimerkiksi sosiaaliviranomaisten mielestä ovat kaikkein vaikeimmin tavoitettavissa ja kohdattavissa. Nuorisotyöntekijä pyrkii erilaisilla menetelmillä madaltamaan kynny-

tä (muihin julkisiin) palveluihin. Nuorisotyöntekijä edustaa moniammatillisessa tiimissä hyvin erilaista auttajaa kuin muut viranomaiset. Nuorisotyöntekijän ”viesti” tiimin muille jäsenille on usein optimistinen: vaikka nuori on koulussa määritelty ongelmaiseksi, hänestä paljastuu uusia myönteisiä puolia muilla elämänalueilla. (Vehviläinen 2002, 88–92.)

Ehkäisevä lastensuojelu ja koko lastensuojelu on lapsi- ja nuorisopolitiikan toteuttamista, lapsi- ja nuorisopolitiikan toteuttaminen edistää lastensuojelulain ja nuorisolain tavoitteita. Tärkeintä on, että edistäminen tapahtuu riittävällä oikeudella ja vaikutusvallalla suhteessa paikalliseen ja alueelliseen päätöksentekoon. Keskeistä on koordinointi, ei se kuka tai mikä taho koordinoi.

Nuorisotyön samoin kuin muiden toimijoiden arkinenkin rooli lastensuojelulain, nuorisolain ja lapsi- ja nuorisopolitiikan tavoitteiden osittaisina toteuttajina tulee selkiyttää ja esittää nuorisotyön piirissä, muille toimijoille, päätöksentekijöille ja julkisesti nuorille ja kaikelle kansalle.

Valtakunnallisesti on meneillään lapsi- ja nuorisopolitiikkaan koordinaation vahvistaminen. Tavoitteena on kehittää hallinnonrakenteita vastaamaan lasten ja nuorten kasvamisen ja hyvinvoinnin kokonaisvaltaista hoitamista varhaislapsuudesta työelämään. Olennaisessa osassa on lastensuojelulain (417/2007) ja nuorisolain (72/2006) välisen suhteen kehittäminen niin, että vahvistetaan lastensuojelulain 12§ tarkoitettujen hyvinvointisuunnitelmien ja nuorisolain 4§ mukaisen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman vuorovaikutusta, edistetään lapsivaikutusten arviointia keskushallinnon ja kuntien päätösten valmistelussa sekä kehitetään lastensuojelulain ja nuorisolain yleisten kuulemisvelvoitteiden sääntelyä. Kehittämistyöryhmän ehdottamat lainsäädäntömuutokset on mahdollista toteuttaa muuttamalla voimassa olevia lakien yksittäisiä säännöksiä tai koostamalla ehdotetut lakimuutokset uuteen lakiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämistä. (OKM 2010).

Lainsäädännöllisen koordinaation voimaan astumiseen asti nuorisotyön rooli ja asema alueellisen toimintakokonaisuuden osana rakentuu paikallistoimijoiden tulkinnoista ja arvovalinnoista toimintaa suuntaavien päätösten teon taustoina. Keskeistä on toimijoiden tehtävien, roolien ja vastuiden määrittelemisen koko-

naisuuden osina. On erittäin tärkeää, että eri toimijoiden asema ja rooli (nuorisotyö mukaan lukien) tunnistetaan suhteessa lastensuojelulakiin, nuorisolakiin, lapsi- ja nuorisopolitiikkaan sekä suhteessa toisiinsa. (Cederlöf 2008, 37).

Nuorisolain täydennys vahvistaa kunnallisen nuorisotyön asemaa palvelujen järjestäjänä. Nuorisolähtöisen ajattelun edistäminen palvelukokonaisuuden osana on sekä paikallisen nuorisotyön että koko toimialan valtakunnallinen haaste.

5.2 Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto – moniammatillisuuden haaste

Olennaista uudistuvassa nuorisolaissa on paikallisviranomaisten yhteistyön la-
kisääteistyminen; nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toiminta kirjataan nuori-
solakiin velvoitteena kunnille. Aiempi nuorisolainsäädäntö on ollut väljä ja kun-
nat ovat saaneet itse päättää miten ja millaisia nuorisotyön palveluita ne asuk-
kailleen tarjoavat. Uudistuva nuorisolaki todella velvoittaa kuntia kehittämään
nuorille suunnattuja julkisia palveluita monialaista viranomaisyhteistyötä toteut-
tamalla sekä keräämällä tietoa paikallisista nuorten olosuhteista (sijoittumistieto)
eri toimialojen yhteisen strategian pohjaksi ja auttamaan kunnan luottamushen-
kilöitä päätöksenteossa.

Uudessa poikkihallinnollista yhteistyötä korostavassa käänteessä professioiden
rajojen ylittäminen on tavoitteena. Tätä on vahvistanut pitkälle sektoroituneen
palvelujärjestelmän heikkous vastata moniongelmaisten asiakkaiden tarpeisiin
taikka tarpeet, jotka jäävät perinteisen palvelujärjestelmän katvealueisiin kuten
ehkäisevä työ. Ammattilaisten verkostoitumisesta on etsitty ratkaisuja eri orga-
nisaatioiden ja ammattilaisryhmien vastuun pakoiluun ja asiakkaiden pallotte-
luun: verkostokokouksissa eri hallinnonalat tulevat tietoiseksi jakamastaan neu-
vottomuudesta eivätkä enää voi olettaa jonkun kyvykkäämmän jossain muualla
ratkovan pulmakohtia heidän puolestaan. (Arnkil & Eriksson 1999.)

Moniammatillisesta yhteistyöstä uskotaan olevan hyötyä niin palvelujen toteutta-
jille kuin vastaanottajille sekä palvelujärjestelmän järjeistämiseksi. (Määttä
2007, 28–29.) Sektorihallinnolliselta organisaatioperustalta toimiva monialainen

yhteistyö nuorten palveluiden kehittämiseksi edellyttää tavoitteiden yhteensovittamista. Palvelukokonaisuuden yhteensovittamiseksi tarvitaan toisten organisaatioiden ja koko palveluiden järjestämiseen liittyvän kokonaisuuden tuntemusta.

Vaikuttaa siltä, että eri toimijoiden väliset yhteistyöongelmat eivät ole ongelmia arvoissa tai lopullisessa tavoitteessa, vaan siinä, että tarkastelunäkökulma omalla sektorilla on eriytynyt. On ilmeistä, että satunnainen ja pelkkä tapauskohtainen yhteistyö on riittämätöntä. Tarvitaan ohjelmallisen yhteistyön muotoja ja rakenteita, jotka mahdollistavat hallinnollisten, organisatoristen ja teoreettisten rajapintojen ylittämisen. (Autio ym. 2008, 168.)

Ehkäisevä työ on luonteeltaan niin rajatonta ja epämääräistä, ihanteelliseen elämään kurottautuvaa, että tehtävän lisäksi yhteistoimintaan päästäkseen poikkihallinnolliset ryhmät tarvitsevat selkeän orientaatioperustan, jonka avulla he kykenevät selittämään ja tarttumaan yhteiskunnan ongelmiin. (Määttä 2007, 50–53.)

Myös nuorten kasvu- ja elinolojen parantaminen on tavoitteena laaja ja vaarana on tavoitteiden ja toimenpiteiden jäsentymättömyys.

Kysellessäni haastatteluissa ja kirjallisissa kyselyissä nuorten elinolojen parantamisesta, useimmat (nuoriso)sihteerit eivät osanneet määritellä sitä lainkaan - muut sihteerit ja useimmat (nuoriso-) ohjaajat taas esittivät erilaisia asioita: milloin mitäkin nuorisotyön sinänsä mielekkäitä toimia. Tämä kertookin siitä, että mikä tahansa toiminta voidaan niin halutessa määritellä nuorten elinoloja parantavaksi. (Cederlöf 2004, 384.)

Lakisääteisyys ei takaa nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toimivuutta. Nuorten syrjäytymistä ehkäiseviä poikkihallinnollisia ryhmiä tutkinut Määttä kiteyttää: ”On oltava selkeä ongelma tai tavoite, jotta moniammatillinen yhteistyö toimii. Rajattu toiminta-alue on ehto, jotta toiminta suuntautuu ao. kontekstiin, eikä poikkihallinnolliseen avaruuteen. Ammattilaisten nähtävä moniammatillisen yhteistyön hyödyntävän myös omaa työtään” (Määttä 2007, 52). Resurssipulan haastamille viranomaisille uuden tehtävän – nuorten ohjaus- ja palveluverkoston – merkityksen perusteluna ns. pelkkä lakisääteisyys ei ole riittävä.

Monialainen tai moniammatillinen työ sinänsä on „vain“ työ- ja toimintamuoto, joka ei sinällään ratkaise mitään ongelmia. Paikallisesti määriteltynä ja koordinoituna toimintamallina monialainen yhteistyö edistää yhteisen työn tavoitteiden saavuttamista mm. keskustelevan ja arvomaailman jakavan työskentelykulttuurin arkisena konkretiana. Monitoimijaisessa yhteistyössä asiantuntijuuden ja koulutuksen kriteereitä on vaikea asettaa (Määttä 2007, 30).

Yleiset haasteet monialaisen viranomaisyhteistyön toteutumiselle ovatkin moniammatillisuuden liitettäviä osaamisen haasteita: roolien ja vastuiden määrittelyä sekä yhteisen orientaation löytymistä ja sen kautta muodostuvaa luottamusta toimijoiden välillä. Moniammatillista viranomaisyhteistyötä ja sen lakisääteistä selvittänyt työryhmä ehdottaakin, että nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa toimivien viranomaisten ja etsivän työn tekijöiden osaamista, mm. moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä asenteellisia ja tiedollisia valmiuksia, parannetaan koulutuksella. (OKM 2009).

5.3 Etsivä työ liitetään nuorisolain piiriin – haasteina sektorirajat ylittävän asiakastiedonsiirron käytänteiden selkeyttäminen ja etsivän työn vakiinnuttaminen palvelukokonaisuuteen

Nuorisopoliittisessa keskustelussa on viime vuosina korostunut väite siitä, että jopa 100 000 nuorta on kadoksissa eli he eivät ole työssä, koulutuksessa tai asevelvollisuutta suorittamassa. Toisaalta opetusministeriön Nuoriso työssä, koulutuksessa ja muussa toiminnassa -julkaisussa todetaan käytetyistä tilastoista, että nuoret eivät kuitenkaan ole laajoin joukoin "hukassa", koska sekä peruskoulun päättäneistä että 15–24-vuotiaista ikäluokkaa kohden vain noin tuhannesta ei ole tehdyn tarkastelun valossa minkäänlaista tilastotietoa tai arviota käytettävissä (OKM 2008). Totuus kuitenkin on, että osa maamme nuorista on joko omasta halustaan tai olosuhteista johtuen kaikkien yhteiskunnallisten järjestelmien ulkopuolella. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyä koskien on havaittu, että nuoret, joiden aktiivisuus on alentunut tai jotka eivät tunne palveluja riittävästi, jäävät niitä vaille (He 1/2010.) Nuorisolakiuudistuksella tehostetaan nuorille tarjottavaa varhaista tukea. Lähtökohtana on, että palvelut kurottavat nuorten suuntaan, ei toisinpäin.

Nuorille tarjottavan varhaisen tuen keskeinen haaste on yhteistoiminnan tiedonvaihdon ja keskinäisen luottamuksen sujuvuus. Nuorisolakimuutoksen tavoitteena on selkeyttää tiedonsiirrossa vallitsevia, perin kirjavia käytänteitä sekä tulkinnallisia eroja hallintokuntien välillä. Nuorisolakia ja sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annettua lakia muutetaan em. esteiden poistamiseksi. Muutos on merkityksellinen perustuslain 10§ 1 momentin kannalta. Sen mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Yleinen henkilötietojen suoja koskeva laki on henkilötietolaki (523/1999), jossa säädetään mm. henkilötietojen käsittelystä ja henkilörekisterien yhtenäistämisestä. Lakiuudistuksen valmistelussa on hyödynnetty tietosuojavaltuutetun osaamista ja hallituksen esityksessä todetaankin: ehdotus ei vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia eikä sisällä merkittävää julkisen vallan käyttöä, sillä etsivää työtä koskevan palvelun hankkimista ei katsota perustuslain 124§:ssä tarkoitetuksi julkisen hallintotehtävän antamiseksi muulle kuin viranomaiselle (He 1/2010).

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaan eri rekistereitä valvontatarkoituksessa yhdistettäessä on tarpeen säätää yhdistämällä saatujen tietojen hävittämisajoista samoin kuin kiellosta luovuttaa edelleen yhdistämällä saatuja tietoja. Vaikka nuorisolakimuutoksessa tarkoitettu rekistereiden yhdistäminen ei tapahdukaan valvontatarkoituksessa, on lakiehdotuksen 7 d § muotoiltu ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan yllä kuvattu lausuntokäytäntö. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kunta (etsivää työtä tarvittaessa järjestäessään itse tai ostopalveluna) vastaisi siitä, että palvelut järjestetään tämän lain mukaisesti. Rekisterinpitäjänä kunta vastaisi myös toiminnassa liittyvien tietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. Tältä osin uudistuva nuorisolaki on iso askel eteenpäin toimintakentän käytänteiden yhdenmukaistamiseksi.

Yhteiskunnan taholta on rahoituksen muodossa osoitettu painoarvo etsivälle työlle sosiaalisen vahvistamisen keinona. Valtakunnallisena haasteena on saatavilla olevasta hankerahoituksesta johtuen nopeasti lisääntyneen etsivän työn tarjonnan määrän suhde työn sisällölliseen kehittämiseen. Lakiuudistus määrittelee valtakunnallisia peruspelissäntöjä etsivän työn järjestämiseen nuorten palvelukokonaisuuteen liittyen, mutta jättää sisällöllisesti paljon auki. Vaikka etsivä työ ei koskaan voikaan toimia erillään kunnallisesta palvelukokonaisu-

desta, ei siihen liity nuoreen kohdistuvaa kontrollivelvoitetta tai sanktiovaltaa vaan toiminnan lähtökohtana on vapaaehtoisuus ja luottamuksellisen suhteen luominen nuoreen. Etsivää työtä tehdään ensisijaisesti perustuen nuoren itsensä antamiin tietoihin ja hänen omaan arvioonsa tuen tarpeesta (uudistuva nuorisolaki 7 § b). Nuorelle ei säädetä velvollisuutta ottaa vastaan tarjottavaa tukea.

Etsivä työ on eräänlainen tulkki nuoren ja aikuismaailman välillä: järjestelmän tulkitsemisen tehtävä nuorelle ja nuoren arkitodellisuuden tulkitsejan rooli yhteiskuntaan päin – nuorten rinnalla kulkien, nuorta kuunnellen. Keskeinen haaste onkin etsivän työn ammatillisuus, työn sisällöllinen kehittäminen, johon liittyvät lainsäädännön ja paikallisen palvelukokonaisuuden tuntemuksen lisäksi mm. tiedonvaihdon käytänteiden ja työn dokumentointitapojen kehittäminen sekä etsivän työn orientaatiosta – tavoitteista, menetelmistä, mahdollisuuksista ja rajoista - tiedottaminen muille toimijoille sekä kuntalaisille (nuoret, vanhemmat/huoltajat).

Etsivän työn käytäntöjen kehittäminen edistää toimijoiden yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Keskeistä asiakastietojen luovuttamiseen liittyen on tiedostaa se rajattu tilannekohtaisuus, jossa tietoja on luvallista luovuttaa. Lakimuutoksilla vahvistetaan rakenteita ja välineitä sujuvalle yhteistyölle ja tiedonsiirrolle nuorten julkisten palveluiden järjestämisessä. Syvälinen muutos sektoreiden välisessä vuorovaikutuksessa vaatii asennetason muutosta – yhteiseen työhön orientoitumista, kaikilla hallinnonaloilla. Lakimuutosta valmistellut työryhmä ehdottaakin, että nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toimintaan osallistuvien viranomaisten ja etsivän työn tekijöiden osaamista kehitetään tietosuoja- ja salassapitosäännösten osalta koulutuksella (OKM 2009:22).

6 YLÄ-KARJALA TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ

Ylä-Karjala sijaitsee Itä-Suomen läänin alueella Suomen itäisimmän maakunnan, Pohjois-Karjalan, pohjoisimpana seutukuntana, osana Pielisen-karjalaa. Seutukuntaan kuuluvaksi lasketaan Nurmeksen kaupunki sekä Juuan ja Valtimon kunnat (vuoden 2010 alussa Juuka siirtyi Joensuun seutukuntaan). Tässä

tutkimuksessa Ylä-Karjala määrittää Nurmeksen, Valtimon ja Juuan välistä nuorisotyöllistä yhteistyön kenttää.

Toimintaympäristönä kolmen kunnan muodostamaa seudullista yhteistyöaluetta määrittelevät pienten, maaseutumaisten kuntien aluemaantiede ja Maaseutu-suomen yleistä suuntaa seuraileva kehityskulku: palveluverkoston harventuminen sekä nuorten ja työikäisten poismuutto kasvukeskuksiin.

Demografinen huoltosuhde on alle 15-vuotiaiden ja yli 64-vuotiaiden määrä suhteessa yhtä työikäistä kohti. Negatiivisen väestökehityksen ja väestörakenteen samanaikaisen vanhenemisen vuoksi huoltosuhde muuttuu hyvin nopeasti epäedulliseen suuntaan. Vuonna 2020 Itä-Suomen huoltosuhteen ennustetaan olevan 0,75 (koko maassa 0,65) (Rakennerahastot 2008). Kehityssuunta asettaa suuria haasteita alueen hyvinvoinnille ja elinvoimaisuudelle sekä alueelliselle tasa-arvolle. BVT-tunnusluvulla (bruttokansantuote, väestö ja työllisyys) mitattuna Pielisen Karjalan (ja so. Ylä-Karjalankin) suurin haaste on huono väestökehitys, väestö harmaantuu. Työikäisten osuus laskee Pielisen Karjalassa voimakkaasti vuosien 2010 (62,5 %) ja 2020 (52,7 %) välillä ja yli 75 -vuotiaiden määrä kasvaa voimakkaasti vuodesta 2020 lähtien (PIKES 2006). Nurmeksen nuorisotyöstrategiassa (2002) esitetyn väestönkehityksen mukaan nuorten osuus väestöstä laskee kymmenessä vuodessa (2010–2020) 18,2 prosentista 14,7 prosenttiin.

Pielisen Karjalan hyvinvointikatsaus 2005 mukaan väestön toimeentulo (käytävissä olevat tulot ja työllisyys) on heikompaa kuin Pohjois-Karjalassa ja maassa keskimäärin. Työttömyys on Pohjois-Karjalan keskitasoa tai sen alle, nuorisotyöttömyys on keskitason yläpuolella.

Alueella lasten ja nuorten hyvinvointia tukevat palvelut koostuvat pääsääntöisesti kunnille määritellyistä lakisääteisistä palveluista. Keskeisiä palvelumuotoja ovat lastenneuvola, päivähoido, opetuspalvelut, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä kasvatus- ja perheneuvola/perhekliniikka palvelut. Lisäksi kunnissa on lapsille ja nuorille suunnattuja leikki- ja liikuntapalveluja sekä kulttuuripalveluja (Stakes 2005).

Hyvinvointikatsauksessa viiden vuoden takaa nuorisotyölle tai ensisijaisesti nuorille suunnatuille palveluille sekä nuorisotyön tulevaisuusvaikutukselle annettu painoarvo on varsin vähäinen, vaikka mm. koulutukseen aktivoimisella sekä nuorten osallisuuden lisäämisellä on merkittävä vaikutus sekä yksilöön että yhteiskuntaan pitkälle tulevaisuuteen ja nuorisotyöllä em. tavoitteen saavuttamisessa on merkittävä yhteiskunnallinen rooli.

Pienten väestötappiokuntien nuorisopalveluiden järjestämisen haasteena onkin nuorten asema suhteessa muihin väestöryhmiin. Kunnallista hyvinvoinnin tarkastelussa painottuvat helposti kuntalaisten elämänkaaren alku- ja loppupäät, lapsiperheiden ja vanhuksenhuollon näkökulmat.

Nuorisotyön seudullinen yhteistyö 2000-luvulla on jatkoa 1990-luvun puolivälissä alkaneelle nuorten työpajatoiminnalle, joka laajeni Nurmeksesta lähikuntiin. Nuortenpaja Apaja tarjoaa työhön, koulutukseen ja elämänhallintaan liittyvää valmennusta alle 29-vuotiaille nuorille Nurmeksesta, Juuasta ja Valtimolta. Päävastuun pajan perusrahoituksesta kantaa Nurmeksen kaupunki. Juuan kunta, Valtimon kunta ja Pohjois-Karjalan Ammattiopisto Nurmes osallistuvat rahoitukseen omilla osuuksillaan sekä Itä-Suomen lääninhallituksen kautta pajalle on haettu tukea nuorten työpajatoimintaan. Nuorisokeskus Hyvärilä tuottaa Nurmeksen kaupungin lakisääteiset nuorisotyönpalvelut sekä Nuortenpajan erikoisnuorisotyöpalvelut ostopalvelusopimukseen perustuen.

6.1 Havaintomaisen näkökulma: nuorisokeskus lakisääteisten nuorisopalvelujen tuottajana

Valtakunnallisilla nuorisokeskuksilla on nuorisolain säätämä yhteiskunnallinen tehtävä lasten ja nuorten hyvän elämän tukemisessa. Nuorisokeskusten ensisijaisena tehtävänä on tukea kasvattajien ja kouluttajien työtä sekä palvella kansallista ja kansainvälistä nuorisotoimintaa. Suomessa on kymmenen nuorisokeskuksen muodostama nuorisokeskusverkosto ja koko valtakunnan kattavalla sijoittumisellaan, osaamisellaan ja monipuolisilla palveluillaan nuorisokeskukset ovat kiinteä osa suomalaisen nuorisotyön ketjua. Nuorisokeskukset toimivat

nuorisotyön menetelmällisinä kehittämiskeskuksina ja nuorisotyön alueellisina palvelukeskuksina.

Nuorisolaissa säädetään nuorisokeskusten toiminnasta, rahoituksesta ja talouden järjestämisestä. Lain mukaan nuorisokeskusten tulee toteuttaa nuorisolain tarkoitusta ja lähtökohtia ja olla yleishyödyllisiä. Nuorisokeskusten toimintaa tukee ja valvoo opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisolaki ei määrittele keskusten omistusmuotoa, keskuksista valtaosa on kuntien tai kuntaenemmistöisten yhteisöjen omistamia. Nuorisokeskus Hyvärilää hallinnoi kuntaenemmistöinen yleishyödyllinen osakeyhtiö.

Samasta nuorisolain tehtävä- ja arvopohjasta huolimatta Suomen kymmenen nuorisokeskusta poikkeavat sekä toimintamallien että toimintaympäristönsä puolesta toisistaan. Keskusten osallistuminen alueelliseen ja seudulliseen nuorisotyöhön vaihtelee suuresti. Parissa keskuksessa hoidetaan kunnallista nuorisotyötä, mutta sielläkin ilman seudullista statusta. Viisi keskusta tekee tiivistä yhteistyötä kunnallisen nuorisotyön kanssa. Tämän lisäksi vireillä on hankkeita, joissa on selkeästi seudullinen status olemassa. (Suomen nuorisokeskukset)

Nuorisokeskuksille on määritelty alueellisia kehittämistavoitteita

Nuorisokeskukset tasapainottavat omalla alueellaan muuttoliikkeen ja väestörakenteen nuorille aiheuttamia muutoksia. Kuntien nuorisotoimet oppivat hyödyntämään nuorisokeskuksia ja niiden muodostamaa verkostoa omassa nuorisotyössään, kunnat ostavat tulevaisuudessa palveluita ja osaamista nuorisokeskuksista ja tekevät yhteistyössä nuorisokeskusten kanssa yhteisiä hankkeita ja toimivat yhteisissä verkostoissa. Lisäksi nuorisokeskukset ovat mukana nuorisotyön verkostoissa, joissa määritellään nuorisotyön sisältö ja toteuttamistavat sekä ovat mukana toteuttamassa nuorisotyötä käytännön tasolla omalla alueellaan / seutukunnallaan. Tavoitteiksi on asetettu, että nuorisokeskuksia kehitetään valtakunnallisina/alueellisina nuorisotyön osaamis- ja kehittämiskeskuksina valituilla toiminta-alueilla (ympäristökasvatus, kansainvälinen toiminta, nuorisotiedotus, sosiaalinen tukeminen). Keskukset ovat vahvasti mukana alueellisessa nuorisotyössä edistäen mm. nuorten osallisuuden vahvistamista ja alueellisten

nuorisopalvelujen saatavuutta, nuorisokeskukset tuottavat yhteisiä koulutustuotteita (nuorisotyö, ympäristökasvatus ym.) ja markkinoivat ne myös yhteisesti ja keskukset sitoutuvat toimimaan jatko ja täydennyskoulutuskeskuksina omien resurssien puitteissa. (mt.)

Nuorisolain arvoperusta vaikuttaa nuorisokeskusten kaikessa toiminnassa, keskusten tehtävänä on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisokeskus Hyvärilä on vahva alueellinen nuorisotyön toimija. Erityiset osaamisalueet ja yhteistyöverkostot kansainvälisen nuorisotyön, ympäristökasvatuksen ja kulttuurisen nuorisotyön parissa rikastuttavat harvaanasutun seutukunnan nuorisotyön kenttää.

6.2 Nuorisokeskuksen rooli nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa

Nuorisolain täydennyksen keskeinen sisältöuudistus ja tavoite on nuoren sosiaalisen vahvistamisen tehostaminen. Nuorisokeskusten mahdollisuuksia nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen ovat perinteisesti olleet mm. sosiaalinen työllistäminen (työkokeilut, työharjoittelut, tukityöllistäminen, työssä oppiminen, näyttökokeiden vastaanotto), erilaiset syrjäytymisen ehkäisyyn suunnatut hankkeet, jolla tuetaan kunnallista ja seudullista nuorisotyötä sekä leiri- ja luontokoulutoiminnan sisältämät mahdollisuudet sosiaalisessa vahvistamisessa. Nuorten sosiaalista vahvistamista on nuorisokeskus Hyvärilän hallinnoimana Ylä-Karjalan alueella toteutettu nuorten työpajatoiminnan ja etsivän työn muodossa.

Nuorisokeskukset osallistuvat nuorten sosiaaliseen tukemiseen nykyisin mm. pitkäkestoisten ennaltaehkäisevien hankkeiden, nuorten pajatoimintojen, kunnalliseen nuorisotyöhön osallistumisen, kuntien liikuntatoiminnan ja yhdyskuntapalvelutoiminnan kautta. Työn resursointi hoidetaan pääasiassa OKM:n, kuntien ja EU:n rahoittamien erillishankkeiden kautta. Osissa keskuksista on palkattuna yhteisiä työntekijöitä lähi- tai ympäristökuntien kanssa. Tavoitteena on perusrahoituksen ja resurssien hakeminen/ohjaaminen em. toimintoihin sekä erillishankkeiden kehittämishankkeiden käynnistäminen. (mt.)

Vuonna 2010 nuorisokeskukset kautta maan ovat ottaneet valtakunnallista vastuuta nuorten sosiaalisen vahvistamisen edistämisestä. Nuorisokeskuksiin (yhdeksään kymmenestä) on palkattu sosiaalisen nuorisotyön koordinaattorit käynnistämään ja kehittämään uutta nuorisokeskuksissa toteutettavaa nuorten sosiaalisen vahvistamisen toimintamallia: nuorten elämönhallintavalmiuksia vahvistavia Nuotta-valmennuksia.

Nuotta-valmennusten lähtökohtana on valtakunnallisten nuorisokeskusten vahva osaaminen kokemuksellisten ohjausmenetelmien käytössä, toiminnallisuutta korostavassa nuorisotyössä ja elämyspedagogiikassa. Valmennuksissa hyödynnetään jokaisen keskuksen erityisosaamista ja toimintaympäristöä. Kehitettävät mallit nojaavat vapaaehtoisuuteen, toiminnallisuuteen, osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Valmennukset toteutetaan joko päivä- tai intensiivivalmennuksena ja ne räätälöidään nuoren ja ryhmän tarpeista lähtien. Nuotta-valmennukset on tarkoitettu etenkin etsivän nuorisotyön kautta tavoitetuille 15–28-vuotiaille nuorille, jotka hyötyvät arjenhallintaan ja sosiaaliseen vahvistamiseen keskittyvästä toiminnasta. Nuotta-valmennuksia kehitetään osana nuorille suunnattua palvelukokonaisuutta. (mt.)

Sosiaalista nuorisotyötä toteutetaan yhdessä kuntien nuorten parissa toimijoiden kanssa. Lähtökohtana on yhteistyö kuntien etsivien nuorisotyöntekijöiden, oppilaitosten, sosiaalitoimen, nuorisotoimen, nuorten työpajojen, TE-toimiston ja muiden nuoria tukevien toimijoiden kanssa. Sosiaalinen nuorisotyö on tarkoitettu jatkuvaksi nuorisotyönmuodoksi valtion talousarvion rajoissa. Vuoden 2010 aikana tapahtuva toiminta on uuden toimintamallin ja yhteistyön luomista (Nuorisokeskus Hyvärilä 2010.)

Nuorisokeskus Hyvärilässä Nuotta-valmennukset toteutetaan 2-5 vuorokauden pituisissa jaksoissa, joiden aikana nuorten sosiaalisia ja arjenhallintataitoja, itsetuntoa, ryhmätyöskentelytaitoja pyritään vahvistamaan pienryhmissä mm. toiminnallisten menetelmien ja sosiaaliseen tukemiseen liittyvien pedagogisten taitojen avulla.

Nuotta-valmennukset ovat valtakunnallista pilottitoimintaa ja monipuolistavat valtakunnallista ja paikallista nuorten sosiaalisen vahvistamisen ja syrjäytymisen ehkäisyn keinovalikoimaa.

Asiakkuuden tukeminen nuorisotyön perustehtävänä tarkoittaa myös sitä, että nuorisotyön toimenkuva rajautuu epäviralliseen tukemiseen ja ohjaamiseen. Vaikeimmat ongelmat kuuluvat toisten asiantuntijoiden tai auttajien sektorille” (Vehviläinen 2002, 87). Sama rajaus määrittää nuorisokeskusten toteuttamaa Nuotta-valmennusta, valmennusjaksot eivät ole terapeuttista toimintaa.

Sosiaalista vahvistamista tarvitseva nuori ohjautuu kunnallisen etsivän työn avulla julkisen palveluverkoston piiriin, mutta palvelujärjestelmän piirissä mahdollisuudet nuorten pitkäkestoiseen sosiaaliseen vahvistamiseen ovat rajalliset. Nuotta-valmennus ei korvaa kunnallisen etsivän työn merkitystä nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa. Uudenmuotoinen toiminta tukee kunnallista etsivää työtä, sillä nuorisokeskuksien toteuttamat valmennusjaksot ovat uusi mahdollisuus etsivän työn tavoittaman, tukea tarvitsevan nuoren ohjaamisessa. Kunnallisen etsivän työn perustuessa lähinnä yksilövalmennukseen Nuotta-valmennukset pienryhmätoimintana mahdollistavat sosiaalisten taitojen ja ryhmätyöskentelyn harjoittamisen.

Myös rahoituspohjan erot kunnallisen etsivän työn ja nuorisokeskusten toteuttaman sosiaalisen vahvistamisen toiminnan välillä täydentävät toisiaan; kunnallisen etsivän työn rahoitukseen haettava valtion erityisavustus kattaa ammattilaisten palkkaamisen, muttei nuoren tukemiseen ja aktivoimiseen tähtääviä toimintoja. Tällöin nuorisokeskusten tarjoamat, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat toiminnalliset valmennusjaksot nuorisokeskuksissa mahdollistavat terveellisiä elämäntapoja tukevien arkirutiinien harjoittamisen sekä fyysisen ja psyykkisen kunnon kohdentumiseen tähtääviin uusiin harrastusmahdollisuuksiin tutustumisen sekä mahdollisesti sosiaalisesti tai taloudellisesti haitallisesta arkiympäristöstä irrottautumisen.

Myös hallintokuntajakoon perustuvan lainsäädännön ikäraajat palvelutarjonnan eri sektoreilla ovat tärkeä peruste nuorisokeskusten tarjoamalle elämänhallinta-

valmennukselle; Nuotta-valmennukseen, toisin kuin nuorten työpajatoimintaan voi osallistua myös alle 17-vuotias sosiaalista vahvistamista tarvitseva nuori.

Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamana Nuotta-valmennuksille ei aseteta määrällisiä tulostavoitteita, kuten samantyyppiselle, hankerahoituksella toimivalle, työmuodolle saatetaan asettaa. Nuorisokeskusten kehittämisessä painotetaan toiminnan sisällöllistä kehittämistä. Nuotta-valmennuksia järjestämällä nuorisokeskukset määrittelevät nuorisotyön sisältöä ja toimivat alueellisina osamiskeskuksina. Ylä-Karjalassa panostus nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen lisääntyy entisestään nuorisokeskus Hyvärilän toteuttaman toiminnan myötä, millä voi olettaa olevan positiivista tulevaisuusvaikutusta alueen nuorten hyvinvointiin, väestökehitykseen sekä nuorisotyön ammatillisuuteen. Nuotta-valmennuksen toteuttaminen yhdeksässä keskuksessa ympäri maata on pääavaus myös alueelliselle moniammatilliselle yhteistyölle (Suomen nuorisokeskukset).

7 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Nuorisotyön kentällä nuorisolakiuudistus ollut ajankohtainen puheenaihe – jopa kuuma peruna – koko lain valmistelun ajan ja uudistukselta odotetaan (varsinkin erityisnuorisotyön) toimijoiden keskuudessa paljon. Lakimuutoksen keskeiset uudistukset (ja odotukset!) kohdistuvat lähinnä etsivään työhön liittyvän asiakastietojen luovuttamisen ja dokumentoinnin käytänteiden selkeytymiseen. Lakisäästeistyvä paikallisviranomaisten monialaisen yhteistyönmuoto, nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, on puolestaan herättänyt ennakkokeskusteluissa lähinnä turhautuneita huokauksia; „taasko joku uusi verkosto pitää perustaa“?

Vuosi 2010 on Ylä-Karjalassa nuorisotyön kentällä merkityksellinen, sillä lakiuudistuksen lisäksi Nurmeksen kaupungin ja Loma-Nurmes Oy:n välillä käydään nuorisotoimintaa koskevan ostopalvelusopimuksen uusintaneuvottelut edellisen sopimuskauden päättyessä. Uudistuvan nuorisolain sisällöt ovat ajankohtaisia myös etsivän työn kentän muuttuessa. Työmäärä kolmen maantieteellisesti ison, maaseutumaisen kunnan alueella on ollut yhdelle etsivälle työntekijälle

liian suuri ja vuoden 2009 lopulla myös Valtimo ja Juuka hakivat OKM:ltä valtion erityisavustusta omien etsivien työntekijöidensä palkkaamiseen. Vuoden 2010 keväällä rahoitus varmistui ja uudet etsivät aloittivat loppukesällä 2010, kunnallisen etsivän työn toiminta-alueiden noudatella kuntarajoja.

Työhistoriani nuoriso- ja järjestökentällä, oppimisintressini ja kiinnostuksen kohteeni ovat suunnanneet opintojani (ja so. tutkimustani) moniammatillisen nuorisotyön käytännön sovellusten pariin. Oppimistavoitteeni ovat pitkälti praktisia, ei teoriaa teorian vuoksi vaan käytäntöön soveltamiseksi ja työn sisällön ja laadun kehittämiseksi. Moniammatillinen työote on erityinen kiinnostuksen kohteeni, joka liittyy oman ammatillisen roolini ja työorientaationi pohdintaan ja on temaatteisesti kulkenut mukana kaikissa opintokokonaisuuksissa.

Näistä lähtökohdista opinnäytetyöni tilaajan kanssa päädyimme tarpeeseen selvittää nuorisolakiuudistukseen suhtautumista sekä näkemyksiä lakiuudistukseen varautumisesta nuorten palveluiden parissa toimivien keskuudessa. Tilaajan - lakisääteisen nuorisotyön palveluiden tuottajan - intressinä on saada ajantasainen tieto kentältä ja hallintokunnista, lähtötilanne nuorisolakiuudistuksen suhteen. Tilaajan haastattelukierrokselle asettama tavoite oli lähtötilanteen kartoituksen lisäksi myös alustavasti avata l. tiedottaa lakiesityksen sisällöstä niille, jotka eivät ole siihen vielä tutustuneet.

Millaisena elää ”nuorisolain henki” ja nuorisopolitiikka nuorten hyvinvoinnin nuorisolain tavoitteiden toteutumiseksi Ylä-Karjalassa? Millaista on lakiuudistuksen voimaantuloon varautuminen ja miten sitä olisi kehitettävä, jotta nuorisolain uudet velvoitteet toteutuisivat käytännössä? Vastausten löytämiseksi em. kysymyksiin pyrin kartoitustutkimuksellani selvittämään seuraavaa:

”Ylä-Karjalassa nuorten julkisten palvelujen parissa toimivien viranomaisten, viranhaltijoiden, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden tietoisuus ja näkemykset nuorisolakiuudistuksesta”

sekä

”Miten tutkimusalueen toimijoiden keskuudessa on varauduttu ja miten heidän mielestään pitäisi varautua nuorisolakiuudistuksen uusiin velvoitteisiin?”

7.1 Aineiston hankinta

Aineiston keräsin haastattelemalla Ylä-Karjalan alueella nuorten julkisten palveluiden parissa toimivia. Aineistoa touko-kesäkuussa 2010 kerätessäni Euroopan yllä leijuivat Islannin tulivuoren tuhkapilvet ja nuorisotyön kentällä odotettiin nuorisolakiuudistuksen astuvan voimaan 1. heinäkuuta. Kesän mittaan, aineiston hankinnan jälkeen selvisi, että lakiuudistus astuu voimaan 1.1.2011.

Teemahaastattelua käytetään, kun halutaan selvittää vähän tiedettyjä asioita. Haastattelu sopii tutkimusmenetelmäksi, kun ei tiedetä, millaisia vastauksia tullaan saamaan, ja kun vastaukset perustuvat yksilön omaan kokemukseen. Teemahaastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin aihepiireihin, ja ominaista sille on se, että haastateltavilla on kokemuksia samankaltaisista tilanteista. (Hannila & Kyngäs, 2008.)

Teemahaastattelurungon kokoamisen lähtökohtana olivat nuorisolakimuutoksen keskeiset uudistukset. Tutkimuskysymykseni määrittelin temaattisesti osiin lakiuudistuksen keskeisten kohtien (etsivään työhön liittyvien asiakastietojen luovuttaminen sekä viranomaisten monialainen yhteistyö) ympärille.

Ylä-Karjalan toimintatodellisuudessa käytännössä uusia velvoitteita ovat nuorten yhteys- ja yksilöintitietojen luovuttaminen etsivälle työlle sekä nuorten ohjaus- ja palveluverkoston käynnistäminen. Teemahaastattelurunko (Liite 1) rakentui näiden kahden teeman ympärille, alla esitetyllä tavalla:

- 1) tietoisuus nuorisolaista ja lakimuutoksesta: nuorisolain liittyminen omaan työhön, ennakkokäsitykset, näkemys tavoitteesta, merkityksestä ja muutoksista
- 2) pääteemojen (2) sisältö: määritelmät, merkitykset ja painoarvot, mahdolliset esteet uudistusten toteutumiselle ja toteutumisen tuomat mahdollisuudet
- 3) lakiuudistukseen varautuminen: mitä tehty, miten ja kenen pitäisi varautua?

Teemarunko ja opiskelutovereiden kanssa käydyt harjoitteluhaastattelut auttoivat mitoittamaan kysymysten määrän sopivaksi. Haastattelut toteutettiin haastateltavien työtiloissa, kahdenkeskinä n. 45–120 minuuttia kestäneinä keskustelutilanteina, jotka tallensin sanelukoneelle. Haastattelutilanteissa kävin läpi hallituksen esityksen lakiuudistuksesta, jonka keskeisiä kohtia (suorina lainauksina) pyysin haastateltavia kommentoimaan. Teemoittain etenevän haastattelukysymyslistan avulla samat keskeiset asiat tuli läpikäytyä keskustellen jokaisen haastateltavan kanssa. Lisäväriä aineistolle antoivat teemoista kasvaneet rönnyt, joiden annoin – haastateltavan aikataulusta riippuen – elää varsin vapaasti.

Tutkimusta varten haastattelin yhteensä 17 Ylä-Karjalan alueen nuorisosioiden parissa toimijaa. Haastatelluista noin puolet työskentelee nuorisotyön (7/17) alalla ja toinen puoli nuorisotyön lähialoilla (10/17).

Johtuen lakimuutoksen uusien veloitteiden kahtalaisesta kohdentumisesta yksittäisten nuorten sosiaalisen vahvistamisen tehostamiseen ja koko kunnan palvelujärjestelmän kehittämiseen, edustavat informanttini sekä ns. toiminnallista (11/17) että hallinnollista (6/17) tasoa nuorille suunnattujen palveluiden kentältä.

Pääinformantteja nuorten ohjaus- ja palveluverkoston liittyvissä kysymyksissä ovat hallinnollista tasoa edustavien haastatellut. Esimiestason vastuuta on nuorten ohjaus- ja palveluverkoston organisoiminen ja siihen osallistuminen ja/tai osallistumisen resursointi. Määrittelen ”kentän äänen”, toimijatason informanttien näkemykset, nuorisolakiuudistuksen mahdollisuuksista ja haasteista sekä rikkautena aineistolle että tärkeäksi viestiksi hallintokuntiin ja esimiehille.

Sosiaalisen vahvistamisen menetelmän, etsivän työn, asiakastiedon luovuttamisen käytänteet kohdistuvat lähinnä horisontaalisesti työntekijätasolle. Konkreettisten työn arjen kuvausten kautta rakentuvien näkymien kerääminen kehittämistarpeiden määrittelemiseksi on yhtä olennainen kuin hallinnollisen tason ohjausvaikutusta sisältävien näkemysten selvittäminen. Siksi pyrin selvittämään myös tiedonkulkua hallinnonaloilla, sitä miten ja millaisia viestejä, painotuksia tai priorisointeja liikkuu ja lähetetään vertikaalisesti toimi- ja hallinnonalojen sisällä, mm. nuorisolakiuudistukseen liittyen sekä millaisia yhteistyö-, kuulemis- ja vaikuttamismahdollisuuksia toimijat kokevat itsellään olevan.

Nuorisolakiuudistuksen sisältönä sosiaalisen vahvistamisen toimintaan liittyy ammatillisen puuttumisen tematiikka. Em. sekä tutkimuksen laajuus (15op) ovat perusteluni vapaaehtoistoimijoiden (ei ammatillisen puuttumisen legitimeettiä) rajaamiselle tutkimukseni ulkopuolelle. Käytännön toimintatodellisuudessa kolmas sektori – erityisesti Ylä-Karjalassa – on vahva toimija nuorten parissa tehtävän työn piirissä ja siten myös nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tärkeä yhteistyötaho.

7.2 Aineiston analysointi

Teemahaastattelurungon mukainen teemoittelu, nuorisolain velvoittavat uudistukset, olivat lähtöajatukseni tutkimusongelman ratkaisemisessa. Ensimmäisen asteen tulkintana etsin aineistostani teemaattisia kokonaisuuksia; tietoisuus (nuorisolaista, uudistuksesta), sisällöille (moniammatillisuus, asiakastietojen siirto) annetut määritelmät ja niihin liitetyt merkitykset sekä näkemykset uudistukseen varautumisesta. Aineiston temaattinen tulkinta kokosi teemojen alle tutkittavien näkemykset tutkittavasta ilmiöstä. Teemoitteluani ohjasivat kysymykset ”mitä tarkoitetaan” / ”mitä merkitsee” kun puhutaan moniammatillisuudesta / tiedonsiirrosta / lakiuudistukseen varautumisesta. Kaikista haastatteluisista löytyivät samat teemat, joten etsin samankaltaisuuksia ja painoarvoja. ”Teemoittelu tyypittelyn sisällä” on varsin käyttökelpoinen tapa tiivistää aineistoa (Eskola & Saaranen 2001).

Aineistoa kokonaisuutena luonnehtivat tyypit kuvaavat aineistoa lukuisia teemoja laajemmin. Tyyppejä muodostin koodaamalla aineistoa. Etsiessäni aineistosta laajasti vastauksia tutkimuskysymyksiin, tiivistin ja havainnollistin tutkittavien tarjoamaa informaatioainesta ryhmäkategorioihin, kuten nuorisolain liittyminen työn arkeen, ammatillinen orientaatio ja oman ammatillisen position määrittelytuen ja kontrollin maastossa, näkökulma nuoriin ja nuoruuteen, asennoituminen monialaiseen yhteistyöhön, näkemys paikallisesta palvelukokonaisuudesta ja omasta roolista sen osana. Tyypittelin aineistoa nuorisolakiuudistukselle asetettujen odotusten ja kasvu- ja elinolojen (”hyvän elämän” / syrjäytymisen) määrittelyjen perusteella sekä liittyen näkemyksiin nuorisonäkökulman toteutumisesta ja merkityksestä paikallisessa päätöksenteossa. Analysoin myös sitä miten ja mil-

laisessa suhteessa moniammatillisuus/monialainen yhteistyö sekä asiakastietojensiirto nähdään nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja sosiaaliseen vahvistamiseen keinoina. Vertailin aineistosta ilmeneviä painoarvo- ja merkityseroja yllä mainittuihin tyyppeihin.

Tutkimusaineiston laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto ensin pirstotaan pieniin osiin, käsitteellistetään ja lopuksi järjestetään uudelleen uudellaiseksi kokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti, erona on analyysin ja luokittelun perustuminen joko aineistoon tai valmiiseen teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 109–116.) Analyysini on teoriasidonnaista sisällön analyysiä. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysin avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (mt.)

Moniammatillisuuden teoriaan ja nuorisolain tavoitteisiin nojaten tulkitsen vastausten ilmentävän laajasti nuorisolain tavoitteiden toteutumisen ja nuorisonäkökulman päätöksentekoprosesseihin liittyvän aseman nykytilaa sekä mahdollisia kehittämistarpeita paikallisessa kontekstissa. Tulkintani on kaikista vastauksista yhdistäen koottu laaja konstruktio, joka luonnehtii sekä paikallisessa toimintakulttuurissa esiintyviä rakenteellisia, menetelmällisiä, ammatillisia ja asenteellisia tekijöitä.

Tutkimukseni tavoite on tutkimuskysymysten asettamisesta lähtien praktinen ja tähtää käytännön sovelluksiin tilaajan eduksi. Aineiston analyysiä ohjasikin ajatus kehittämisehdotusten muodostamisesta lakiuudistuksen ja so. nuorten hyvinvoinnin toteutumisen edistämiseksi Ylä-Karjalassa, nuorisokeskus Hyvärilän näkökulmasta.

7.3 Luotettavuuden tarkastelu

Opintopolkuni on ollut jatkumo erityisesti etsivän nuorisotyön ja kunnallisen nuorisotyön hallinnoinnin aiheiden parissa, jona aikana nuorisokeskus Hyvärilä se-

kä Ylä-Karjala nuorisotyön toimintakenttänä ovat tulleet tutuiksi. Toimintaympäristöön ja toimijoihin on syntynyt luottamuksellinen suhde, mutta tutkittavan aiheen havainnointiin on säilynyt ns. talon ulkopuolisen toimijan kriittinen näköala.

Opinnäyteprojektini on kokonaisuus, jonka käytännön toteuttamiseen varasin aikaa kuusi kuukautta, joista päätoimisesti aiheen parissa työskentelin kahden kesäkuukauden ajan. Ajatuksellisesti pitkäkö jakso opinnäytetyön aihepiirin parissa – opintojaksojen lähestymiskulmiin liittyen – toissa kesästä lähtien mahdollisti tutkimuskysymysten lavean pohdinnan.

Varsinainen tutkimussuhde haastateltaviin käsitti ainoastaan yhden haastattelukerran, mistä syystä ei ollut mahdollista käyttää erilaisia aineistokeruumenetelmiä. Tiivistähtinen aikataulu haastattelujen toteuttamiseksi touko-kesäkuussa vaati haastatteluajataulujen järjestelemistä uudelleen useampaan otteeseen, mutta tiukka aikataulu (n.3vkoa) tuki aineiston keruuseen keskittymistä ajatuksen pysyessä tiiviisti työn ytimessä, tiedonkeruussa. Tuona aikana kehityin haastattelijana, haastattelut paranivat kerta kerralta.

Suurin osa haastateltavista oli „työn piiristä tuttuja“, mikä helpotti vuorovaikutusta ja luottamuksellisen ilmapiirin syntymistä haastattelutilanteisiin sekä aiheen ytimeen kiinni pääsemistä. Ihmissuhde- ja puhetyön ammattilaisina toimivilta haastateltavilta oli helppo kysellä heidän mielipiteitään ja näkemyksiään. Litteroitua tekstimassaa syntyikin reilun sadan sivun verran.

Näkemykseni nuorisotyöstä yhteiskunnallisesti vaikuttavana ja arvosuuntautuneena professiona sekä ennakkokäsitykseni tutkimuksen aiheesta vaikutti väistämättä; minun oli mahdotonta luopua „nuorisotyön silmälaseistani“, joiden kautta olen itsekin työkentällä suhtautunut odottavasti lakimuutokseen jo puolentoista vuoden ajan. Tämän asetelman huomasin joissakin haastattelutilanteissa vaikuttavan, kun haastateltavat esittivät näkemyksiään nuorisolain merkityksestä, tunnettuudesta ja painoarvosta nuorten palveluiden toimintakokonaisuudessa. Nauhoituksista tarkistamalla varmistin, ettei oma asenteeni nuorisotyön yhteiskunnallisesta merkityksestä vaikuttanut esittämiini kysymyksiin johdattelevasti ja hylkäsin aineistosta sellaiset kohdat, joissa olin johdatellut haastateltavaa.

Vaikka teemahaastattelujen etenemistä ja aineiston keruun luotettavuutta edisti se, että jo ennakolta olin varautunut mahdollisiin annettaviin vastauksiin ja mietinyt tiedonkeruuta edistäviä, vaihtoehtoisia jatkokysymyspolkuja, litteroidun aineiston marginaaleista löytyy valitettavan paljon reunahuomautuksia syventävien kysymysten puuttumisesta. Jäinkin kaipaamaan mahdollisuutta kysyä haastateltavilta tarkentavia jatkokysymyksiä aineiston analyysivaiheessa, mutta analyysivaiheen sattuessa lomakaudelle heinä-elokuussa tiesin sen jo etukäteen hankalaksi järjestää, enkä haastateltavilta edes pyytänyt lupaa jatkoyhteydenottoon.

Todella mielenkiintoista olisi ollut päästä toteuttamaan sektorirajat ylittävä ryhmähaastattelu, mutta aineistonkeruun ajoituessa touko-kesäkuun vaihteeseen, mikä monelle toimijalle oli kalenterivuoteen sijoitettuna kiireinen siirtymäaika mm. lukuvuoden päättymisen vuoksi ja ennen kesälomia, se ei ollut mahdollista. Siksi olenkin tyytyväinen, että tavoitteeksi asetetut haastattelut toteutuivat, vaikka aikataulujen yhteensovittaminen oli vaativaa.

Aineiston sopivuus ja riittävyys määrittyy mm. suhteessa tutkimuskysymyksiin ja näkökulmaan (Cederlöf 2004, 414). Alueellisesti tiedonkeruun näkökulmasta haastateltujen määrä ja sijoittuminen toimintakenttään on kattava ja voidaan puhua saturaatiosta. Vastaajien anonymiteetin säilymiseksi esitän tulokset tutkimusraportissa ainoastaan akselilla ”nuorisoalan toimija – nuorisotyön lähialan toimija”. Kyseinen kompromissi tutkimusraportin tuottamisessa on heikkous aineiston analyysin ja pohdinnan syvyyden esittämisessä.

Aineisto kului käsissäni. Kvalitatiivisen tutkimuksen luonteeseen mukaisesti tutkimusprosessi ei ollut lineaarisesti/kronologisesti etenevä, vaan monisyinen vyyhti ajatus- ja tekstimassaa, tekstiraakileitten tuottamisesta ja aineiston yhtäaikaista tulkintaa. Tutkimuskysymykset ja tavoitteet tarkentuivat työn edetessä. Aineistoa analysoidessani ja tulkitessani esiin nousi liuta jatkokysymyksiä, ennen kaikkea haastateltujen toimintaideologiaan ja työnorientaatioon liittyen, mutta opinnäyteprojektin praktisista tavoitteista johtuen jääköön ammatillisuuden syvempi pohdinta jatko (!) tutkimuksen aiheeksi.

Yhdyn tutkija Petri Cederlöfin ajatukseen „...koko tutkimusprosessi kiinnittyy tutkijan persoonaan, eikä sitä siksi voi toistaa kukaan toinen – ei edes sama tutkija. Tämän tutkimuksen (ja monien vastaavien tutkimusten) analyysin puutteena voidaan pitää sitä, että analyysiä, huomioita ja tulkintoja ei ole varmistettu esim. toisen tutkijan työllä. Laadullisen tutkimuksen pätevyyteen pyrittäessä pitäisin tärkeänä tutkijaparin tai – ryhmän käyttöä yhden tutkijan tekemien epävarmuusmomenttien poistamiseksi.“ (Cederlöf 2004, 416.) Muutama nuorisotyön ammattilainen on esilukenu opinnäytetyöni. Lisäksi esitän ison kiitoksen etäverstaistuesta ja kommentteista opiskelijakollegoilleni.

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa esitän yhteenvedon Ylä-Karjalassa nuorten palveluiden parissa toimivien käsityksistä ja näkemyksistä 1.1.2011 voimaan astuvasta nuorisolakiuudistuksesta ja siihen varautumisesta.

Nuorisolakiuudistuksen yleiseksi valtakunnalliseksi haasteeksi määrittelin nuorisotyön aseman lapsuuden ja nuoruuden hallinnoinnissa ja julkisten palveluiden kokonaisuudessa. Kaikki paikalliset tutkimustulokset peilautuvat tähän nuorisolan keskeiseen haasteeseen. Tutkimuksen käytännöllinen merkitys kohdistuu toimijoiden näkemysten ja kokemusten (mm. työkuultuuri, asenteet) tunnistamiseen, joilla on merkitystä nuorisolain tavoitteiden toteutumiselle.

Tutkimustulokset esitän nuorisolain tavoitteiden toteutumisen paikallisina kehittämishaasteina, joihin on mahdollista nuorisokeskuksen toiminnalla vaikuttaa.

8.1 Odotukset ja tulkinnat nuorisolakiuudistuksesta heijastavat nuorisolain ja nuorisotyön asemaa paikallisessa toimintakokonaisuudessa

Ylä-Karjalan kolme kuntaa yhdistää valtakunnallista nuorisolan kehitystä seuraileva tilanne etsivän työn ajankohtaisuuteen liittyen. Seutukunnassa nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja sosiaalinen nuorisotyö ovat vahva nuorille suunnattu-

jen palveluiden järjestämiseen sisällöllinen painotus, vaikka ikäpoliittisesti lapsiperheiden ja vanhusten palveluiden turvaaminen ja niiden painoarvo resurssien jaon alueellisessa kokonaisuudessa on nuorisotyötä merkittävämpi.

Yleisesti nuorisolain uusiin velvoitteisiin suhtautuminen on varovaisen odottavaa; uusia velvoitteita muutenkin niukoilla resursseilla toteutettavaksi ei haluta. Nuorisolain täydennys ymmärretään pieneksi suunnantarkistukseksi ennaltaehkäisevän työn suuntaan.

Alueella nuorten palveluiden tuottaminen ja järjestäminen perustuu kunnallisiin ja kuntien yhteistyönä toteutettaviin moniammatillisiin yhteistyöverkostoihin. Verkostoyhteistyön vahvuus on sen välittävissä toimijoissa, joille nuorten hyvinvoinnin ja kuulluksi tuleminen edistäminen on tärkeää. Moniammatillisuuden vertaistuellinen merkitys koetaan toimijoiden keskuudessa tärkeänä ja toimijoiden tuttuus edistää työn tavoitteiden, kuten asiakaslähtöisyyden ja vuorovaikutuksen, saavuttamista. Toisaalta aineisto osoittaa, että paikoin yhteistyö verkostoissa – tuttujen toimijoiden kesken – on päässyt rönsyilemään tehottomaksi kuulumisten vaihdoksi, johon kaivataan ryhtiliikettä.

Vaikka Ylä-Karjalan nuorten palveluiden järjestämisen maisemaa kuvaa panostus nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen sekä vahva asiakastyöllinen ote, on ns. avoimien ovien toiminnan merkitys ennalta ehkäisevän nuorisotyön muotona pienissä kunnissa merkittävä. Se on myös näköala nuorten arkeen, asiantuntijuutta, jota ei kunnallisessa päätöksenteossa tai nuorten tukemisen palveluketjuissa Ylä-Karjalassa täysimittaisesti hyödynnetä. Osoitan, että nuorisopoliittisen vaikuttamisen ja nuorisotyöstä tiedottamisen suhteen esiintyy vajetta, johon vaikuttamalla on mahdollista vaikuttaa myös nuorisolain (ja nuorisotyön) painoarvoon paikallisessa toimintakokonaisuudessa.

Yleisesti totean, että näkemyksiä nuorisolakiuudistuksesta leimaavat vahvasti tiedonsiirtoon liittyvät kysymykset ja etsivä työ nousee aineistosta paikallisesti ajankohtaisena teemana. Lakiuudistuksen sisältönä tiedonsiirto rajautuu etsivän työn toteuttamiseen, mutta aineistossa tiedonsiirto esiintyy laveammin myös sektoreiden- ja toimialojen välisissä suhteissa ja yhteistyön sujuvuuden mittarina.

Tietoisuus ja odotukset nuorisolakiuudistuksesta sekä näkemykset tiedonsiirtoon liittyvistä kysymyksistä ovat suhteessa nuorisolain, ja so. nuorisotyön, asemaan nuorten julkisten palveluiden järjestämisen kokonaisuudessa. Aineistopohjaisesti voi todeta, että nuorisolakiuudistus on nuorisotyön lähialojen toimijoiden keskuudessa vähän tunnettu ja nuorten asioiden hallinnoinnissa nuorisolakia vahvempana vaikuttavat alakohtaiset säännökset.

„Ensisijaisia ovat omat (sektorin) lait“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Nuorisolakiuudistuksen etenemistä on seurattu ja odotettu ensisijaisesti (erityis)nuorisotyön parissa, mikä kertoo nuorisolain asemasta sektorilainsäädäntökokonaisuudessa; nuorisoalan toimijoille nuorisolaki raamittaa työtä nuorten parissa, mutta nuorisotyön lähialoilla toimivien työn arkeen nuorisolaki liittyy lähinnä yhteistyöryhmien ja – verkostojen (jos niidenkään) kautta.

Ennakkokäsitys lakiuudistuksen sisällöstä oli alle puolella haastatelluista. Suurin osa informanteista kertoi silmäilleensä ehdotusta nuorisolain täydentämiseksi ainoastaan juuri ennen haastattelutilannetta. Vain muutama mainitsi ennakkokäsityksensä lastensuojelulain kanssa yhtenevän linjauksen ennalta ehkäisyyn panostamisessa sekä etsivän työn liittämisen nuorisolain piiriin.

Lähes jokainen nuorisoalan lähialoilla työskentelevistä kertoi odottavansa, että kuulee lakimuutoksesta nuorisotyötä seutukunnalla hallinnoivilta sivistys- ja nuoriso- ja vapaa-aikatoimilta.

”Odotellaan, että sivistyspuoli ottaa tämän esille ja kertoo miten tehdään“ (nuorisotyön lähialalla toimiva)

”Ei ole korrektia mennä sivistystoimen reviirille, oletan, että kun laki tulee voimaan, niin sitten sieltä (tiedotetaan).“ (nuorisotyön lähialalla toimiva)

Ennakkokäsitykset lakiuudistuksesta ovat suhteessa vähäiseen varautumiseen ja valmistautumiseen lakiuudistuksen voimaantuloon. Nuorisotyön lähialoilla ei lakiuudistuksen sisältöä tunneta eikä sen suhteen ole ennakoiiviin toimenpiteisiin ryhdytty, mikä on osoitus alueellisesta tiedotustarpeesta. Näkemyksiin laki-

uudistuksen käytäntöön astumisesta liittyikin kaikilla hallinnonaloilla selkeä toive tiedottamisesta.

Sen sijaan nuorisoalan toimijoiden parissa odotukset lakiuudistuksen suhteen ovat korkealla. Ennakkokäsityksenä lakiuudistuksesta tiedostetaan sen kohdentuminen erityisnuorisotyön piiriin - olennaista muutosta ns. perusnuorisotyön kenttään ei liity. Nuorisoalan toimijat ovat seuranneet lakiuudistuksen valmistelua ja ennakoineet lain voimaantuloa; yhteistyöverkostoissa on pyritty keskustelemaan, mitä lakimuutos käytännössä tarkoittaa.

„Oon koettanut viedä viestiä eteenpäin, ettei tulis muille sitten yllätyksenä.“ (nuorisoalan toimija)

„Tietoa viety joka suuntaan, mutta viranomaispuolella (lakimuutos) tulee yllätyksenä, siellä ei paneuduta näihin asioihin niin voimakkaasti tai intohimolla, et siellä ei oo ymmärretty mikä se kunnan rooli tässä hommassa on, vaikka se on selkeästi määritelty.“ (nuorisoalan toimija)

Lakimuutoksen odotetaan selkeyttävän erityisesti etsivän työn roolia ja etsivään työhön liittyvää tiedonsiirtoon velvoittamista pidetään yleisesti hyvänä uudistuksena.

Nuorisolakia verrattiin usein velvoittavuudeltaan vahvempaan lastensuojelulakiin; ajankohtaista yhteistyötä nuorisotyön ja sosiaalityön kentillä ovat olleet lastensuojelulain, myös nuorisotyöntekijöitä velvoittavien, lastensuojeluilmoitusten teko sekä viime aikoina kunnissa verkostoyhteistyönä laaditut lasten ja nuorten hyvinvointipolut.

Näkemyksiä nuorisolaista leimaavat vahvasti tiedonsiirtoon liittyvät kysymykset. Aineistosta ilmenee, että nuorisotyön parissa ei koeta, että tiedonvaihdon kulttuurissa nuorisoalan ammattilaisina oltaisiin tasa-arvoisessa asemassa koulu- ja sosiaalitoimen tai työvoimahallinnon toimijoiden kanssa. Nuorisotyön kentällä esiintyy vahvana toive nuorisotyön aseman ja painoarvon kohentumista nuoren tukipalveluiden ketjussa ja kokonaisuudessa. Nuorisotyön vähemmistöasemaa paikallisessa toimintakulttuurissa kuvaavat selkeimmin sosiaalisen vahvistamisen asiakastyöhön liittyvän tiedonvaihdon käytänteet.

„Ei kerrota, vaikka minä kerron omat havaintoni nuoresta“ (nuori-soalan toimija)

„Et se (tiedonsiirto) toimis vastuullisesti että silloin kun sä annat tietoo, niin sillo sä saatkin. Eikä niin, et se toimii yksisuuntaisesti kun ne (muut toimijat) halua tietoo, mut sä huomaat että joku tärkeä tieto, mitä sä oisit tarvinnu tulee jostakin muualta verkostosta ja sit vaan ihmettelet et „jaa, miks tätä ei mulle kerrottu?“ (nuorisoalan toimija)

„En oikein ymmärrä mikä hyöty siitä on, et nuorisotyöntekijä tekee lakisääteisen (lastensuojelu-)ilmoituksen ja hän ei kuitenkaan saa mitään tietoo siitä, et mikä se tilanne sen jälkeen on. Että meneekö se siihen ylimääräiseen paperinpyörytykseen. Et ei siinä oo mitään hyötyä, et mä teen samasta aiheesta 365 ilmoitusta vuoteen ja mulle ei voi niitä tietoja antaa. Tässähän tää ongelma just tulee, et henkilö jos saa ite rajata sen, et kenelle tieto annetaan.“ (nuori-soalan toimija)

Tähän näkemykseen vastaa uudistuvan nuorisolain 7 c §, jossa määritellään, ettei ”tietoja luovuteta sellaisesta nuoresta, josta on lastensuojelulain (417/2007) 25 §:n mukaan tehtävä ilmoitus kunnan sosiaalitoimesta vastaavalla toimielimelle.

Ennakkokäsitykset nuorisolakimuutoksen uusien tiedonsiirtoa sääntelevien pykälien kohdentumisesta ja odotukset lain vaikuttavuudesta nuorisotyön ja sen lähialojen väliseen tiedonvaihtoon liittyen olivat vielä haastattelujen toteuttamisen ajankohtana, viime touko-kesäkuussa, jopa epärealistisen korkealla. Nytemmin käsitykset lienevät tarkentuneet lakiuudistuksen sisällön varmistuessa ja OKM:n siitä tiedotettua.

Nuorisotyön lähialoilla työskentelevät kommentoivat sektoreiden välisen tiedonvaihdon käytänteitä oman alansa lainsäädännön, lakien tulkinnan sekä nuoren leimaantumisvaaran näkökulmasta:

„En oo kattonut (itseäni) velvolliseks eikä (ole) tarvis lähtee ilmoittelemaan, mitä niitten nuorten kohalle käy, kun ne on sosiaalityön valvonnassa.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Myö ollaan semmoinen viranomainen, joka saa helposti tietoja. Sitten toisinpäin on se ongelma, että lasten ja nuorten kanssa näkyy se, että me ollaan hirveen varovaisia siinä, että annetaan vain

se tieto, mikä sille toiselle osapuolelle on tarpeen siit työtehtäväs-
sään. Sillon toinen osa puoli voi kahtoo, et myö ei haluta antaa,
vaikka se johtuu siitä, että meillä hirveen tarkkaan luetaan lakia, et
mitä saa antaa ja mitä ei.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Yleisesti sekä nuorisotyön- että sen lähialoilla ollaan sitä mieltä, että tietojen-
luovuttamiseen liittyy tulkintaeroja sekä sektoreiden että yksittäisten toimijoiden
välillä. Lakimuutoksen parhaana antina odotetaan yhteisten pelisääntöjen va-
kiintumista, erityisesti tiedonvaihdon käytäntöihin liittyen.

“Olipa se laki mikä hyvänsä niin se ois selkeä (tieto kentälle), et
olis yhdelle A4:lle laitettu, mitä saat tehdä ja mitä et saa ja se ois
kaikille sama.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Aineistopohjainen, konkreettinen kehittämiskohde on lakiuudistuksen sisällölli-
nen haltuunotto ja siitä voimakkaasti tiedottaminen sekä nuorisotyön lähialan sisällä
että yhteistyökumppaneille muilla sektoreilla. Selkeimpänä tarpeena vastauksis-
ta nousee etsivään työhön liittyvä asiakastietojen luovuttamisen uusista velvoit-
teista tiedottaminen.

Informanttien näkemyksiä yhdistää talouspoliittinen näköala, resurssien niuk-
kuuden aiheuttamat haasteet, syrjäytymisen yhteiskunnallinen hinta sekä siihen
nojaava perustelu nuorten ohjaamiselle yhteiskunnan palveluiden ja -
järjestelmien piiriin.

„Sinisilmäinen toive, että enempi (saataisiin paikallista) nuorisoa
työelämän piiriin työllistymään omalle paikkakunnalle, viittaaan edel-
leen siihen huoltosuhteeseen.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Haastateltujen näkemyksissä syrjäytymisilmiön yksilölähtöinen tulkinta ja sosi-
aalisen vahvistamisen tarpeen perustelu nuoren näkökulmasta jäivät talouspo-
liittisten näkemysten varjoon.

”On se muutakin kuin tätä saattamista palvelusta toiseen, ettei tart-
tis nuoren olla yksin” (nuorisotyön lähialan toimija)

Tulkinnat tiedonsiirrosta ja salassapidosta nuorten asioista sekä nuorisotyön
merkityksestä nuorille suunnattujen palvelujen osana ilmentävät selkeimmin
alueen toimintakulttuurissa vaikuttavia hallinnonalojen välisiä raja-aitoja.

Yhteenvedona totean, että nuorisolakiuudistukseen liitettyjen odotusten ja tulkintojen jakautuminen seurailee sektorihallinnon rajoja, jolloin nuorisolaki tulkitaan ”vain” nuorisotyötä koskevaksi. Tällöin nuorisotyön mahdollisuuksia ja sen kokonaisvaltaista tulevaisuusvaikutusta ei tunnisteta ja/tai tunnusteta. Tästä on johdettavissa päätelmä nuorisotyön roolin vahvistamistarpeesta nuorisonäkökulman esilletuojana. Nuorisotyön asiantuntijuuden hyödyntäminen moniammatillisessa yhteistyössä ei tarkoita vain lakien tulkintaa vaan jokapäiväistä työn arkea.

8.2 Monialaisen yhteistyön asiakastyön painotus; haasteina moniammatillisen verkostotoiminnan sekä nuorisopoliittisen vaikuttamisen tehostaminen

Nuorisolakiuudistukseen liittyen monialaiselle yhteistyölle annettuja merkityksiä yhdistää Ylä-Karjalassa vahvasti sen liittäminen nuorten yksilöohjauksen ja sosiaalisen vahvistamisen asiakastyön käytäntöön hallinnonalasta riippumatta. Tässä merkityksessä yhteistyön tarkoittaa enemmän moniammatillisuutta ja monitoimijaisuutta kuin monialaista yhteistyötä. Painotuksen taustana voidaan nähdä pienten kuntien toimijakokonaisuus - vähän toimijoita ja samat toimijat monessa (verkostossa) mukana - sekä etsivän työn ajankohtaisuus. Vaikka asiakastyön moniammatillisuus ei olekaan nuorisolakiuudistuksen suoranaista sisältöä, ilmenee sen alueellinen painotus aineistossa niin vahvana, että käsittelemme aihetta omana alalukunaan.

Ylä-Karjalassa nuorten palvelujen parissa toimivien moniammatillinen yhteistyö toteutuu yksittäisten nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen liittyen sekä asiakastyönä että yleisemmin nuoriso- ja hyvinvointiasioita käsittelevien verkostojen (mm. asiakasyhteistyöryhmät, ennaltaehkäisevä päihdetyö,...) tapaamisissa, joista alueellisesti ajankohtaisimpana esimerkkinä haastatteluissa näyttäytyi kunnallisten lasten ja nuorten hyvinvointipolkujen laatiminen.

Nuorten palveluiden parissa Ylä-Karjalassa yhteistyötä tehdään moninaisissa verkostoissa ja moniammatillisuus nähdään vallitsevana käytäntönä, arkipäiväisenä tapana tehdä työtä. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuu pienten kuntien toimintakokonaisuuden ominaispiirre, toimijoiden tuttuus. Suurin osa

haastateltavista kuvaili työnsä hoitamisen helpottuvan, kun voi vain ”soittaa piraattia” tutulle kollegalle. Ammattilaisten välinen yhteydenpito on tiivistä, yhteistyöverkosto perustuu ammatillisen yhteistyön lisäksi henkilökohtaisiin kontakteihin ja luottamukseen. Suurempien kaupunkien tilanne yhteistyön toimivuuden kannalta arvioitiin haastavammaksi. Yhteistyöverkostoista saadaan vahvistusta omille näkemyksille ja vertaistuellista apua usein henkisesti vaativissa ihmissuhdetyön asioissa ja tilanteissa.

Ammatilliset yhteistyöverkostot määritellään laajasti kaikki hallinnonalat käsittäväksi toimijoiden kokonaisuudeksi, jossa moniammatillinen yhteistyö nähdään keinona muodostaa työkohteesta (sosiaalisen vahvistamisen tarpeessa olevasta nuoresta ja hänen tilanteestaan) kattavampi kuva. Moniammatillisuuden hyöty saavutetaan erilaisista näkökulmista ja eri tahojen mahdollisuuksien yhdistämisestä, jonka myötä nuoren tukeminen koetaan helpommaksi.

“Eri alojen ammattilaiset kokoontuu ja kertovat omasta perspektiivistään tietoja ja omasta työskentelystään ja mitä heidän taho voi nuorille tarjota ja mitä ei ja mitä on havainnut nuorista.” (nuorisotyön lähialan toimija)

Myös moniammatillisuuden tavoite, palvelujen asiakaslähtöisyys, korostuu yläkarjalaisessa toimintakokonaisuudessa, jossa resurssien niukkuus vaatii etsimään luovia ratkaisuja:

„Pienessä kunnassa (ratkaisuja pohditaan) hyvinkin yksilöllisesti, voidaan miettiä kuka (ei mikä taho) tässä osais parhaiten auttaa, joustavaa ja pitkälle menevää yksilöllisyyttä (palveluiden toteuttamisessa), vaikka resurssipulan vuoksi palvelujen yhteensovittamis- ja kehittämistavoite jää vähemmälle.” (nuorisotyön lähialan toimija)

Moniammatillisella yhteistyöllä verkostotyön muotona on nuorisoasioihin liittyen Ylä-Karjalan toimintakentällä pitkät perinteet. Toimijat ovat jäseninä monenlaisissa yhteistyöverkostoissa, josta nousee myös alueellisen moniammatillisen yhteistyön selkein kehittämistarve: jäsentymättömänä verkostoyhteistyö ei säästäkään aikaa ja resursseja, ei lisää sosiaalista pääomaa, työssä jaksamista eikä muuta organisaatioiden toimintaa joustavammaksi. Sen sijaan lukuisat verkostotapaamiset täyttävät työntekijöiden kalenterit ja vievät työntekijän ajan ja

energian sekä päätehtävien hoidolta että mahdolliselta kehittämistavoitteelta, johon moniammatillinen verkostoyhteistyö yleensä tähtää. Moniammatillisen verkostotyön koordinoimattomuus ja yksittäisten verkostojen toiminnan ja tavoitteiden jäsentymättömyys on aiheuttanut haasteita ns. perustyön ja verkostoihin osallistumisen välillä sekä motivaatio-ongelmia verkostotyöhön osallistumista kohtaan.

„Verkostojen luominen näyttää usein tarkoittavan sitä, että kunkin verkoston osasen pitäisi suorittaa uudet vastuunsa ja tehtävänsä oman toimensa ohessa” (Määttä, 2007. 30).

Vaikka moniammatillisen yhteistyön merkitystä kuvaillaan yleisesti omaa työtä tukevaksi ja työnäkemyistä vahvistavaksi vertaistuelliseksi tekijäksi, jota ilman ei työtä voisi tehdä, on havaittavissa varsin voimakasta „verkostoväsymystä ja tiimiturhautumista”. Liian monet eri verkostojen kokoontumiset ja nopealla syklillä vaihtuviin verkostoihin ja verkoston jäseniin tutustuminen vievät aikaa „itse työn tekemiseltä” ja jäsentymättömänä verkostoyhteistyö on usein taantunut „kahvittelupalaverien ja kuulumisten vaihdon” tasolle. Aineistosta nousee selkeästi halu ja tarve verkostotyön ryhdistämiselle ja verkostotyön yhteisen toimintaorientaation löytymiselle. Verkostotyöltä toivotaan konkretiaa, asiassa pysymistä ja selkeää tavoitteenasettelua.

“Et ne ei ois pulinaryhmiä, vaan asiaryhmiä” (nuorisoalan toimija)

„Et me saatais jotain konkreettista aikaan, et ne ei ois vaan semmosia, et ihmiset käy vaan kertomassa kuulumiset siellä, vaan et niillä ois joku funktio niillä ryhmillä” (nuorisoalan toimija)

„Verkoston kokoontumiselle vetäjä ja teema” (nuorisoalan toimija)

„Ruohonjuuritasolta (pitäisi) päästä ongelmiin kiinni, ei maailmoja syleileviä asioita, vaan mitkä ovat lähtökohdat ja missä ollaan menossa” (nuorisotyön lähialan toimija)

Verkostotoiminnan kehittämisen toivelistalla on myös yhteistyön päätösvaltaisuus.

„Kritisoin sitä, että kokoonnutaan vaan sen takia, että kokoontumisen vuoksi, eikä lyödä siellä mitään asioita sitten ihan oikeesti (lukkoon).“ (nuorisoalan toimija)

„Pitää olla muutakin, kuin että siellä käydään kokoontumassa vaan, eikä saada mitään aikaseks, käydään kertomassa kuulumiset, eikä siellä sitten sovita mitään yhteistä.“ (nuorisoalan toimija)

Mirja Määttä kuvaa moniammatillisten asiakastyön verkostojen toimintaa selvittäneessä tutkimuksessaan vastaavassa tilanteessa ja kehitysvaiheessa olevaa verkostoa seuraavasti:

Ryhmässä keskitytään nyt lähinnä tutustumiseen, ja alueen sekä eri organisaatioiden tilanteista tiedottamiseen. Tämänkin funktion toteutumista ehkäisee se, ettei kukaan varsinaisesti johda ja organisoi ryhmätyötä – siihen ei kenenkään perustyö näytä antavan resursseja. Ryhmä on vieraantunut lähtökohdistaan, ja siinä tulee esille aluetasolle työnnetyn suunnittelu- ja toteutusvastuun dilemma: työtä kyllä tarjotaan tehtäväksi, mutta sitä ei resursoida eikä priorisoida työntekijöiden työjärjestelyissä. Olemassa olevaa tietoa ei riittävästi ole tarjolla käytännön työn tueksi; alueelliset ryhmät saattavat jäädä hämmennyksen valtaan painimaan motivaatio-ongelmien kanssa. (Määttä 2004, 20.)

Olennaiseksi nousee ryhmäorientaatio ja toiminnan profilaation kirkastaminen: haetaanko „epävirallisen luovaa“, ideoivaa ja vertaistuellista keskustelufoorumia, vai hallitun hallinnollista ja päätösvaltaista yhteistyötä asiantuntijoiden kesken. Ylä-Karjalan moniammatillisen asiakasyhteistyön piirissä koetaan, ettei dialogille ja keskustelulle kokonaisuudesta toimijoiden kesken ole aikaa, jolloin monialaisen yhteistyön perusajatus ei toteudu. Päätösvaltaisen verkoston ja käytännön kehittämisorientaation puolesta puhuvat vahvasti seuraavat kommentit:

„Kaikki tehään samaa työtä mikä missäkin tilanteessa, et millä tavalla reagoidaan, mikä on se polku mitä pitkin lähetään viemään sitä asiaa eteenpäin... Niitten nuorten takia, et ne kaikki saa sen tasapuolisen kohtelun, ihan sama mitä se sitten on, ei tarvis olla mikään rikekään vaan se, et saa sen saman avun.“ (nuorisoalan toimija)

„Haaste on, että pysytään konkretiassa ja tehdään oikeita asioita, jotka vie sitä tilannetta eteenpäin, et ei vain pelkästään keskustella ja sit lähetä tyytyväisenä pois“ (nuorisoalan toimija)

Perustyö nuorten palveluiden parissa hoidetaan toimijoiden välittävällä antaumuksella ja tiiviillä yhteistyöllä, jota olemassa oleva vahva verkostorakenne ja toimijoiden tuttuus tukee. Mielenpitoet moniammatillisen yhteistyön hyödyistä heijastavat vahvasti moniammatillisen asiakastyön paikallista vahvuutta, toimijoiden tuttuuteen perustuvaa työskentelyä, joka edistää asiakaslähtöisyyden toteutumista. Keskeinen alueellinen moniammatillisuuden kehittämistarve liittyy yhteistyön tehostamiseen ja toiminnan jäsentämiseen.

Toimijoiden kehittämisorientaation vahvistaminen

Tämän tutkimuksen informanteista yli puolet on toiminnallisen tason edustajia. Nuorisotyön, sosiaalityön ja koulutoimijat näkevät – oikeutetusti - itsensä nuorten arkielämän (olosuhteet, tilanteet) asiantuntijoina eri näkökulmista ja omaa asiantuntijuutta ollaan halukkaita jakamaan myös nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tuleviin tehtäviin liittyen.

Haastateltujen näkemyksiä yhdistää ajatus, että „kunnan päättäjien maailmasta“ on pitkä matka nuorten, erityisesti ns. muita heikommassa asemassa olevien nuorten, arjen todellisuuteen. Ohjelmatyöhön osallistuminen ja nuorisotyöstä tiedottaminen vaihtelee kunnittain, mutta yleisesti voidaan todeta, että turhautumista toimijoille aiheuttaa strategisen suunnittelun ja työn tekemiseen varattujen resurssien ristiriita. Matka omasta työn arjesta strategisen työn tasolle (vai toisinpäin?) koetaan yleisesti pitemmäksi kuin se pienten maaseutumaisten kuntien työskentelyssä olisi tarpeellista. Strateginen työskentely koetaan etäiseksi omasta työn arjesta ja omat vaikutusmahdollisuudet vähäisiksi, mitä kuvaa monen haastatellun jakama näkemys:

„Suunnitelmat jäävät pöytälaatikkoon, ei ne sieltä leviä.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Ne strategiat piti vaan päivittää. Jokainen kirjoitti oman osuutensa, mutta ei siinä oikein yhteiselle keskustelulle ollut aikaa“ (nuorisoalan toimija)

„Se ei enää ainakaan tällä alueella auta se, et yleisluontoisesti pohditaan, et mitä tehdään, et vähän joka kunnassa, ni yhdellä ainolla viranhaltijalla menee aika tehdessä tämmöstä (lakisäätteistä) pumaskaa kirjahyllyyn, niin sanotusti pölyttymään, et sinällään ei se paperi auta mitään, kun on käytännötoimijat vähissä“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Nuorten parissa tehtävän työn dokumentointi laadukkain ja kattavin menetelmin sekä omasta työstä tiedottaminen sekä „nuorten kuulumisten“ eteenpäin vienti sekä päättäjien että kuntalaisten tietoon ja ohjelmatyöhön osallistuminen ovat tärkeitä nuorisopoliittisen vaikuttamisen keinoja.

Vaikka nuorisopoliittinen vaikuttaminen ei olekaan yksin nuorisotyön tehtävä, on nuorisotyö luonnollisesti erityisasemassa. Nuorisotyön asiantuntijuuden hyödyntäminen edellyttää, että toimijat määrittävät roolinsa osana hyvinvointipolitiikan toteuttamista ja näkevät oman työnsä yhteiskunnalliset vaikutusmahdollisuudet. Selkeinä poikkeuksina nuorisopoliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksien ja –merkityksen yleisestä linjasta erottuvat ao. toimijatason näkemykset:

„Olen ruennut kiinnittämään huomioo (raporttien tasoon), et miten sä siellä esität, et ne ei oo kaikki vaan numeroita, vaan kerron niille (työnsisällön) auki, et aukeis sellasille, jotka ei tiedä tästä asiasta mitään“ (nuorisoalan toimija)

„Omaa asiantuntijuuttani nuorten ohjaus- ja palveluverkoston toimintaan liittyen olisi strateginen osaaminen“ (nuorisoalan toimija)

Voimassa olevan nuorisolain nuorten kuulemisen ja osallisuuden velvoite on Ylä-Karjalan nuorisotyön kentällä otettu vahvasti osaksi työn arkea ja viestiä halutaan voimakkaasti viedä eteenpäin, ennen kaikkea nuorille itselleen. Em. on osoituksena erityisesti nuorisovaltuustojen elvyttäminen sekä Internetin välityksellä tapahtuva nuorisotiedotus.

Nuorten osallisuuden edistämistavoitteen alle ei saisi hautautua nuorisotyön ammattilaisten kuulluksi tuleminen ja vaikuttamismahdollisuudet ensisijaisesti omassa organisaatiossaan, mutta myös kunnallisessa toimintaympäristössä.

Nuorten parissa toimivien rooli nuorisoasioiden esille tuojana on merkittävä. Nuorten äänen kuuluvaksi saattaminen ei tarkoita ainoastaan keinojen etsimistä nuorten osallistumiselle, vaan myös ammattilaisten omia yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksia ja arvokeskustelun ylläpitämistä.

Nuorisopoliittinen vaikuttaminen on olennainen osa nuorisoalan ammatillisuutta; työntekijöiden kasvatukselliseen rooliin nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistämiseksi kuuluu myös esimerkkinä toimiminen. Tästä lähtökohdasta aikuisten myönteiset kokemukset omista vaikuttamismahdollisuuksista omaan työhön tai vapaa-aikaan liittyen innostavat nuoria osallistumaan sekä omien että yhteisten asioiden hoitamiseen. Nuorisotyön toimijoiden asiantuntijuuden ja nuorisotyöllisen näkökulman hyödyntäminen nuorten palveluiden vaikuttavuuden ja yhteensovittamisen kehittämistyössä edellyttää, että toimijat määrittelevät yhteiskunnallisen osallistumisen työnsä sisältöön kuuluvaksi.

Alueellinen asiakastyön moniammatillisen yhteistyön kehittämistarve nuorten asioihin liittyen tarkoittaa pientä, mutta merkittävää liikettä; moniammatillisen yhteistyön täsmentämistä, tehostamista ja kiteyttämistä. Kahvitteilupalavereista konkretiaan pääsemiseksi ryhtiliike lienee jokaisen omassa harkinnassa, pysyväkö aikataulussa ja asiassa, vai antautuako vertaistuelliseen, mutta asioiden käsittelemistä ja etenemistä haittaavaan „kuulumisten vaihtoon“.

Moniammatillisen yhteistyökulttuurin kehittämiseksi konkreettisten kehittämistarpeiden (mm. verkostotapaamisilta toivottu temaattisuus ja verkostotyön organisointi) vieminen esimiesten tietoon on tärkeää. Kentän toimijoiden asiantuntijuus on mahdollista hyödyntää strategisessa työssä nykyistä tehokkaammin varmistamalla vertikaalinen tiedonkulku hallinnonalojen sisällä sekä tukemalla toimijoiden nuorisopoliittista vaikuttamista. Esimiestason tehtäviin kuuluu linjanveto ja ohjeistus mm. nuorisolakiuudistuksen merkityksestä työn arkeen omalla alalla ja sektorit ylittävässä yhteistyössä. Vaikka aineistosta nouseva viesti monialaisen yhteistyön ja verkostotoiminnan kehittämisestä onkin voimakkaasti käytännönläheinen ja konkretiaa tavoitteleva, tulkitsemme sen tarpeeksi varata aikaa ja areena myös keskustelulle yhteisen työn merkityksestä, suunnasta ja tavoitteista.

8.3 Paikallisviranomaisten monialainen yhteistyö – haasteina toimijakokonaisuuden koordinointi ja kokonaisvaltainen elinolotiedonkeruu

Lakiuudistuksen yleisistä tavoitteista ollaan pitkälti samaa mieltä kaikilla hallinnonaloilla; tarvetta lisätoimenpiteille nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi nähdään olevan ja nuorisolakiuudistuksen uskotaan parantavan paikallista tilannetta erityisesti yhteistyön koordinaation ja kokonaisvaltaisen tiedonkeruun kautta.

„Tiheämpi seula, väliinputoajia vähemmän...niitä yhteiskunnan vaikeimmin tavoiteltavia.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Valtakunnallisen julkistalouden kehityssuunnan mukaisesti merkittävä paikallinen hallinnollisen tason haaste on palvelujen turvaamisen tavoite. Vaikka painopistettä politiikkaohjelmissa siirretään ennalta ehkäisevän työn suuntaan, käytännöntasolla akuutin, korjaavan työn palvelut nielevät resurssit eikä ennalta ehkäiseviin palveluihin ja palveluiden kehittämiseen voida panostaa niin paljon kuin halukkuutta olisi. Tästä kertovat haastateltujen kommentit mm. pitkistä jonoista koulukuraattoreille ja psykologeille sekä yleisesti työmäärän ja sen tekijöiden välisestä resurssiristiriidasta. Sekä toiminnallisen että hallinnollisen tason informanttien näkemysten pohjalta voi tulkita, että lakiuudistuksen tarkoittaman, nuorten palveluiden yhteensovittamiseen ja kehittämiseen tähtäävän paikallisviranomaisten monialaisen yhteistyön toteutumista tukee Ylä-Karjalan pienten kuntien toimintatodellisuus. Ylä-Karjalassa palvelujärjestelmä ja sen toimijat ovat toisilleen tuttuja, jolloin koordinoitava kokonaisuus on hallittavissa ja toimijoiden tuttuus hälventää hallinnonalojen välisen yhteistyön esteitä. Henkilökohtaisiin suhteisiin perustuvan yhteistyön epävarmuustekijöitä ovat mm. henkilövaihdokset.

Verkostotyön koordinointi

Haastateltujen keskuudessa monialaisen viranomaisyhteistyön keskeiset kehittämishaasteet koetaan pitkälti samoiksi kuin toiminnallisen tason moniammatillisen asiakastyöhön perustuvan verkostoyhteistyönkin. Yhteistyöltä toivotaan

toimijoiden roolin, tehtävien ja vastuiden selkeyttämistä sekä konkreettista asiassa pysymistä „maailmojen syleilyn“ sijaan.

Eri hallinnonalojen säädöksiin sisältyy jo nyt yhteiseen suunnitteluun velvoittavia pykäläitä, mutta ehdotettu nuorisolainmuutos laajentaisi mukana olevien hallinnonalojen määrää. Nuorisolakiuudistuksen perusteluissa nuorten ohjaus- ja palveluverkoston osallistuminen integroidaan osaksi viranhaltijoiden työnkuvia ja verkostotyö nähdään viranomaistahojen yleisen tason yhteistyömuotona, jolloin verkoston työ tai sen kokoamisvelvoite ei ole kunnalle osoitettava uusi tehtävä, vaan kyse on lakisääteistettävästä eri viranomaistahojen yhteistyöhön perustuvasta toimintatavasta (He 1/2010). Hallinnollisen tason informantit yleisesti ovat tästä eri mieltä ja nuorten ohjaus- ja palveluverkosto nähdään uutena, työmäärää lisäävänä velvoitteena, jopa resurssipulaa lisäävänä tekijänä.

„Kun joku uus työtehtävä niin kyl’ se mun mielestä on uus työtehtävä, enkä mä tiiä, et minkä se poistais sitten. Joku muu työtehtävä sieltä pitäis tän takia poistuu, mut en pysty hahmottamaan, et mikä“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Kyllähän sille (yhteisille palaverille) vähän resurssia pitäisi olla, tässä joutuu aina pohtimaan, et mihin sen ajan käyttää ja monesta joutuu jäämään pois, missä ois ihan hyvä olla mukana“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Ku pienestä kunnasta kyse, niin kun tunnetaan henkilötasolla jo toisemme, niin ei tartte niin kun erikseen ajatella jotain, et pitää luoda joku työryhmä, että saahaan niin kun äkkiä ihmisiä yhteen, jos pitää.“ (nuorisotalan toimija)

Kunta-/seutukuntatasolla ratkaistavaksi jää, toteutetaanko paikallisviranomaisten välinen yhteistyö kunnittain vai kuntayhteistyönä. Pienten kuntien yhteistyönä järjestetyn ohjaus- ja palveluverkoston tavoitteena on myös helpottaa valtion paikallishallinnon viranomaisten osallistumista verkostotyöhön ja siten vahvistaa kokonaisvaltaista näkökulmaa nuorten kasvu- ja elinolojen parantamisessa (He 1/2010).

Haastatelluista moni korostikin alueen jo ennestään vahvaa verkostoyhteistyökulttuuria ja sen hyötyjä:

„Kaikilla eri toimijoilla on yhteinen käsitys siitä nykytilanteesta, ja sitten yhdessä luodaan tai mietitään niitä tai se selkeä tavoite, ja sitten tehdään selkeä työnjako. Vaikka osittain ne näkökulmat limittey, niin kun eri ammattialojen ammattilaisilla on sitä erityisosaimista, minkä hyö voi tuoda ja avaa sitten uusia näkökulmia toisille“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Näkemyksiä yhdisti toive, ettei lähdettäisi perustamaan uusia ryhmiä tai verkostoja, vaan olemassa olevaa yhteistyötä laajentamalla ja toimintaa tehostamalla päästään lakiuudistuksen tavoitteisiin; nuorille suunnattujen palvelujen tarvelähtöisen tarjonnan riittävyyteen ja yhteensovittamiseen.

„Jos taas rakennetaan joku hallinnontaso, mistä on taas pitkä matka sinne käytännöntoteutukseen ja arkeen...että mie en lähtis mitään työryhmiä perustamaan vaan enemmänkin, että kunnilla ois intressi saaha ihmisiä, viranomaisia, viranhaltijoita, toimimaan ite aktiivisesti yhteistyössä niin kuin naapurikuntien vastaavia tehtäviä tekevien kanssa“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Nuorisolakiuudistuksen tavoitteena onkin monialaisen yhteistyön kehittäminen ja monipuolistaminen olemassa olevia verkostoja hyödyntämällä. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston monialaiselta yhteistyöltä toivotaan säännöllisiä, ei vain „tarpeen vaatimia“ kokoontumisia. Haastatellut olivat pitkälti samaa mieltä kokoontumistarpeesta, joka yleisimmin määriteltiin 2-4 kertaa/vuosi. Tällöin välttytäisiin siltä, että ”uudet” palaverit veisivät liikaa aikaa muutenkin täysistä kalentereista ja varmistetaan se, että yhteistyötapaamisiin (kokoontumisen teemaan!) ehtii perusteellisesti valmistautua. Saman pöydän ääreen istuminen nähtiin erittäin tärkeänä, jotta asioiden käsittelyyn ei jää tulkinnanvaraisuutta.

Nopealla syklillä elävässä hankeviidakossa paikallisviranomaisten rooli sekä hankkeiden ja muiden toimijoiden väliset suhteet ovat epäselviä. Myös palveluiden järjestämisen pitkäjännitteinen tavoitteellisuus hämärtyy. Haastateltujen näkemyksiä yhdisti toive vaihtuvien, hankerahoituksella toimivien ja elinkaareltaan erimittaisten, toimijoiden kokonaisuuden koordinoinnista ja päällekkäisyyksien poistamisesta; haastatellut mainitsivat, että alueella toimivien hankkeiden välillä saattaa jopa olla kilpailua samoista ”autettavista” nuorista.

„En ehkä palvelujen yhteensovittamisesta niin kauheen huolissaan oo, vaan se mikä meitä yhteensäkin varmaan enempi hämmentää, että nyt on enemmän nuoriin kohdistuvia hankkeita ja kyl myö ollaan välillä aika sekasin täälläkin, et mikä hanke on menossa mi hinkin ja miten ne liittyy toisiinsa ja mikä se meidän rooli on näissä hankkeissa“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Olis hyvä, jos ei olis reviierejä ja tulis sellaista kilpailua hankkeilla“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Monialaisen viranomaisyhteistyön kehittämisen taustana on vahva verkostoyhteistyön kulttuuri, jonka keskeiseksi kehittämishaasteeksi tiivistyy toimijoiden roolien ja vastuiden selkeyttäminen sekä toiminnan päällekkäisyyksien poistaminen yhteiskoordinaatiolla.

Myös mielipiteet nuorten ohjaus- ja palveluverkoston koordinoitivastuusta kuvaavat nuorisolain ja nuorisotyön asemaa nuorten palveluiden järjestämisen kokonaisuudessa

Vaikka lakiuudistus määrittelee paikallisviranomaisten monialaisen yhteistyön tehtävät, se jättää yhteistyön koordinoinnin- ja organisoinnin tavan kuntakohtaisesti (tai kuntien yhteistyönä) ratkaistavaksi. Olennaista ei ole kuka tekee, vaan että työ tulee tehdyksi. Haastateltujen mielipiteet hallintokunnasta tai positiosta riippumatta olivat yhteneväisempiä monialaisen yhteistyön tavoitteista kuin koordinaativastuun määrittelemisestä. Lakiuudistukselta toivotaan ennen kaikkea kentän selkeyttämistä ja päällekkäisyyksien poistumista. Lakiuudistuksen tavoitteesta, monialaisesta yhteistyön kehittämisestä, nähtiin eniten hyötyä koituvan nuorelle itselleen sekä yhteiskunnalle, josta kunnallisella tasolla eniten hyötyviksi nimettiin koulutoimi ja/tai sosiaalitoimi.

Niukasti yli puolet haastatelluista (9/17) määritteli nuorten ohjaus- ja palveluverkoston koordinoitivastuun alueellisen hallintokulttuurin perustuen sivistys- ja nuoriso- ja vapaa-aikatoimille, jotka alueella hallinnoivat nuorisotyötä. Huomiotavaa on vastuukysymyksiin liittyvissä näkemyksissä esiintyvä hajonta. Haastatelluista kuitenkin lähes puolet (6/17) määritteli nuorten ohjaus- ja palveluverkoston koordinoinnin ja vastuun lakiuudistusten käytäntöön panosta sosiaali-

ja/tai koulutoimille. Vastaajista kaksi ei halunnut tai osannut määritellä vastuukysymystä.

Vastaajista kolme esitti nuorisolain uusien velvoitteiden yleisen toteutumisen koordinoijaksi ja monialaisen yhteistyön kehittäjäksi Hyvärilän nuorisokeskusta tai sen tuottaman nuorten työpajatoiminnan kokonaisuutta.

Alueellisesti vahva erityisnuorisotyöllinen painotus ja erityisnuorisotyön ja sosiaalitoiminnan jakama työn kenttä ja asiakaskunta ovat vastausten jakautumisen käytännöllä tulkintaa. Huomioitavaa on, että mielipiteitä koordinoimattomuuden vastuukysymyksistä perusteltiin mm. asiakaskuntien muodostumisella, vaikka nuorten ohjaus- ja palveluverkostossa ei käsitellä yksittäisten nuorten asioita, vaan yleisesti kunnassa asuvien nuorten kasvu- ja elinoloja.

Vastauksia perusteltiin myös nuorisolain sisältöjen painoarvon takaamisella lastensuojelulain velvoittavampaan asemaan perustuen:

„Painoarvo ja sitä hyötynäkökulmaa kun mietitään, ni mä näkisin, et (nuorten ohjaus- ja palveluverkoston koollekutsumisen ja koordinoimattomuuden) pitäis olla tämmösen koulutoimen ja sosiaalitoimen välinen asia, et sieltä tulis se hallintopuoli, et sosiaalipuoli ois kunnalliselta puolelta ja tiiviissä yhteistyössä pitäis olla sitten kansaneläkelaitoksen kanssa ja työvoimatoimiston, koska sieltä kautta pyörii valtaosa niistä asiakkaista, ketkä ei oo esim. meidän kunnasta ni lukiossa“ (nuorisualan toimija)

Osittain näkemykset koordinoimattomuudesta ovat tulkintoja julkisten palveluiden ns. instituutioasemista ja hajonnan voi tulkittava kuvastavan nuorisotyön yleistä painoarvovajetta alueella.

Näkemykset eivät kuitenkaan jakautuneet hallintokuntarajoja seurailleen, mikä on nähtävä enemmän osoituksena henkilökohtaisista tulkintoista kuin alakohtaisista orientaatioista. Etsivän työn ajankohtaisuus ja moniulotteinen asema ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn välimaastossa selittää osaltaan näkemysten jakautumista, näkemyksistä voi tulkita myös em. toimintaorientaatioiden lähentyneen. Näkemykset jakoutuivat akselille: marginaalien pahoinvoinnin vähentämi-

nen - koko nuorisoväestön hyvinvoinnin edistäminen ja vastauksissa painottui ensin mainittu.

Nuorisolakiuudistuksen käytännön toteutumisen kannalta on olennaisen tärkeää selkeyttää monialaisen yhteistyön tavoitteet ja uudet velvoitteet koko toimintakentälle. (Lakiehdotuksen 7a§ määrittelee ohjaus- ja palveluverkoston velvoittavuuden, tehtävät sekä yhteistyötahot). Viranomaisyhteistyön kehittämisessä olennaiseksi nouseekin toimijakokonaisuuden; toimijoiden roolien, vastuiden ja velvollisuuksien ja keskinäisten suhteiden kirkastaminen toimijaverkolle. Jottei paikallisviranomaisten monialainen yhteistyö kuihtuisi vain lain pakottamaksi velvollisuudeksi, on koordinoitukysymyksen lisäksi määriteltävä nuorten ohjaus- ja palveluverkoston rooli ja asema - mahdollinen ohjausvaikutus tai päätösvalta - kunnan organisaatiossa ja ostopalvelusuhteissa.

Paikallisten kasvu- ja elinolotietojen keruu

Nuorisolain täydennyksen perustelujen mukaan nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtäväksi määritellään vastata kysymykseen, mikä on alueen nuorten kasvu- ja elinolo-tilanne (He 1/2010). Palveluiden yhteensovittamistavoitetta olennaisemmaksi tarpeeksi haastateltujen kommentteissa nousee tarve kokonaisvaltaisesta tiedon kokoamisesta nuorten paikallisista kasvu- ja elinoloista. Vaikka pienillä paikkakunnilla nuorten tilanteesta ollaan monen haastatellun mielestä selvillä lähes yksilötasolla, tilastotietoihin perustuvan kokonaiskuvan myönnetään olevan pirstaleinen ja tarve sektorikohtaisten tietojen yhteen koamiselle päätöksenteon pohjaksi on selkeä.

Koordinaation lisääntymisen eduiksi määritellään parempi tietopohja paikallisista olosuhteista, yleinen käsitys on, että tietoa kerätään sektorikohtaisesti varsin paljonkin, mutta sektorikohtaisen tiedon yhdistämistä ja koontia ei ole toteutettu. Lisäksi toivotaan, että toimintojen päällekkäisyydet vähenisivät ja resursseja säästyisi toimintojen tehokkaamman kohdentamisen kautta.

„Odotan, että pystytään vielä entistä paremmin koordinoimaan sitä, et me tehään oikeita asioita eikä tehdä päällekkäisiä asioita.“ (nuorisolan toimija)

„Tuohan kuulostaa siltä, että just lähettäis haarukoimaan sitä, että tiedettäis et kuka tekee ja missä tekee ja milloin tekee, et kuulostaa hyvälle uudistukselle.“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Tilastojen“ keräämiseen liittyen kysymyksiä herättivät erityisesti tilastojen yhteenkokoamisvastuut. Monialaiseen viranomaisyhteistyöhön liittyen tärkeänä pidettiin erityisesti yhteistyöryhmän riittävää laajuutta alueellisen kokonaiskuvan saavuttamiseksi.

Nuorten hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin kysymyksiin tarttuminen tilastojen avulla sisältää melkoisia haasteita. Osa niistä on menetelmällisiä ja käytännöllisiä laatuja. Saamme rekistereistä selville esimerkiksi että nuorten mielenterveyslääkkeiden kulutus ja peruskoulun jälkeen vaille opiskelupaikkaa jääneiden osuudet ovat kasvaneet. Jos tutkija nyt haluaisi tietää, koskevatko mainitut ongelmat samoja ihmisiä, hän törmäisi tietosuojalakiin: rekisteriaineistojen yhdistäminen on tarkoin säädeltyä. Tietosuojasyistä ei myöskään saada lisätietoa esimerkiksi siitä joukosta, joka jättää peruskoulun kokonaan kesken. (Hyvinvointi-indikaattoreiden rajoituksista metodologisesta näkökulmasta ks. Sund 2004.) Kyselytutkimuksissa käytännöllisen ongelman polarisaation tutkimisen kannalta muodostaa puolestaan otoksen vääristyminen. On luultavaa, että ne nuoret, joilla menee kaikkein huonoimmin, eivät vastaa kyselyihin. Tähän viittaa esimerkiksi se, että Nuorisobarometriin puhelinhaastatteluissa kysytyn pääasiallisen toiminnan mukainen vastaajien työttömyysprosentti on pysyvästi useita prosenttiyksiköitä virallista nuorisotyöttömyyslukua alempi. Tilastollisiin osoittimiin liittyy muitakin kuin käytännöllisiä ongelmia. Määritelmät ja luokitukset ovat monesti monitulkintaisia ja kiistanalaisia. Vaikka olisikin selvää, mitä indikaattori mittaa, ei sen avulla välttämättä havaita ilmiön kannalta keskeisiä asioita. Varsinkin yhteiskunnallisen todellisuuden mittaaminen edellyttää aina jotain taustateoriaa (ainakin uskoa ilmiön mitattavuuteen), ja jokainen indikaattori on kompromissi monenlaisista kamppailuista, myös poliittisista. Viimekätinen kritiikki on siinä, että vaikka indikaattorit mittaisivatkin tarkasti haluttuja ilmiöitä, ne eivät kerro ilmiön syistä mitään. Määrälliset mittarit perustuvat usein palveluiden käyt-

töön. Mitattu asia ei ole hyvinvointi ja pahoinvointi itsessään, vaan myös palvelu-järjestelmän kyky ja tapa reagoida kysyntään. (Myllyniemi 2008, 18.)

Ylä-Karjalan nuorten palveluiden parissa toimivien keskuudessa vallitsee pitkälti yksimielisyys tilastojen ja indikaattoritiedon keräämisen ja yhdistämisen tarpeesta toiminnan suunnittelun ja vaikuttavuuden arvioinnin pohjana. Tilastojen keruun lisäksi myös niiden sisällöllisen pohdintaan kiinnitettiin huomiota.

„Ilman niitä seurantatietoja ei nähä vaikuttaako ne (toimenpiteet) mitenkään...mutta et´ tilastoja mä aina pelkään jos niitä heitetään noin vaan, koska niitähän voi lukee miten haluaa“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Et ne tilastot tulis yhdestä paikasta (nuorten ohjaus- ja palveluverkostolta), kun tilastoillahan saadaan näyttämään nää jutut siltä miltä sä haluat“ (nuorisoalan toimija)

Kriittistä suhtautumista tilastotiedon sisällölliseen merkitykseen kuvaavat myös tutkijat. Aina ei reflektoida tarpeeksi, mistä tilastot itse asiassa kertovat. Esimerkiksi viimeaikaisia valtakunnallisia tilastotietoja lastensuojelun avohuollon asiakasmäärien kasvusta on tulkittu julkisissa keskusteluissa melko suoraviivaisesti osoituksena nuorten ongelmien lisääntymisestä ja hyvinvointierojen kasvusta. Lastensuojelun asiakkuudesta on tullut pahoinvoinnin indikaattori, jonka muodostumisen dynamiikka ei kuitenkaan ole ollut tiedossa, eikä sitä ole valotettu lukuja esitettäessä. Monet tilastot kuvaavat lähinnä nuorten asiakkuutta eri instituutioissa, vaikka niitä tulkitaan merkinä nuorten syrjäytymisestä tai polarisoidumisesta, ensisijaisesti ne kertovat viranomaisten toiminnasta. (Eräranta & Autio 2008, 11–12.)

Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tärkeimmäksi tehtäväksi haastatellut nostivat alueellisen nuorten kasvu- ja elinolotietojen tilastoinnin ja koonnin. Tämä onkin lakiuudistuksen keskeinen haaste, joka velvoittaa kaikkia Suomen kuntia. Myös tästä nousee nuorisotyön näkökulman vahvistamisen merkitys – nuorten omat kokemukset hyvinvointinsa tai pahoinvointinsa laadusta on tärkeä; pelkät tilastot, koulutukseen ja työelämään sijoittumisesta, päihteiden käytöstä tai tehtyjen rikosten määrästä, terveydestä, taloudellisesta tilanteesta ja niin edelleen ovat hyvinvoinnin/pahoinvoinnin mittaamista ja syrjäytymisilmiön haltuunottoa

hyvinvointijärjestelmän sektoreittain hahmottuvan vastuunjaon näkökulmasta (Suurpää 2007, 5.) Arjessaan nuori ei ole asiakas! Nuorisotyön näkökulman merkitystä elinolotiedon kokonaiskuvan rakentamisessa kuvaa ao. kommentti:

„Aina mukava kuulla muulta tämmöistä, et´ ei ne (nuorten) asiat niin huonosti oo“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Vaikka kokonaisvaltaisen elinolotiedon kokoaminen määriteltiin tärkeimmäksi tavoitteeksi, erilaisia nuorten kasvu- ja elinoloihin liittyviä palveluiden kehittämisajatuksia on hallintokunnissa visioitu. Resurssien niukkuuden vuoksi kehittämistyö jää paljolti perustoimintojen turvaamisen jalkoihin.

„Talousarviovaiheessa niitä (ideoita) ruksataan pois, että ei tänä vuonna.“ (nuorisotyön lähialantoimija)

Esimerkkejä palvelujen kehittämisen käytännön sovellutuksista ovat mm. ajatus „yhdestä luukusta“, palvelupisteestä tai puhelinnumerosta, josta nuori voisi saada neuvoja tarvitsemistaan palveluista sekä ajatus toimintamallista, jossa sosiaalitoimen työntekijä olisi tavattavissa ja vastaamassa kysymyksiin iltaisin nuorisotalolla. Innovatiivinen esimerkki monialaisesta yhteistyöstä (sekä asiakastyössä että hallinnonalojen välillä) on sosiaali-, nuoriso- ja koulutoimen yhteisen työntekijän palkkaaminen linkiksi sektoreiden väliseen yhteistyöhön. Myös sosiaali- ja terveysalan asiakaslähtöisen, erityisesti vanhus- ja vammaistyön palveluista tuttu palveluohjaaja-malli, jossa ohjaaja toimii sekä asiakkaan elämismailmassa että palvelujen järjestelmämaailmassa, nousi mahdollisuudeksi nuorten palveluiden kehittämisessä. Etsivää työtä verrattiin palveluohjaustoimintaan. Laajempia tulevaisuusvisioita edustavat ajatukset lastensuojelun ja nuorisotyön säädöksiä yhdistävästä, velvoittavuus- ja painoarvoltaan vahvasta „kasvatuksellisuuslaista“ sekä kunnan hallintorakenteen muuttamisesta prosessimaiseksi „kasvun- ja oppimisen tukemiseksi“.

Yllä mainitut näkemykset osoittavat, että monialaisen viranomaisyhteistyön puitteissa tulisi, konkreettisten tavoitteiden pohtimisen lisäksi, olla mahdollisuus (aikaa!) paneutua ennakkoluulottomasti visioimaan ja vaihtamaan näköaloja siitä, millainen olisi mahdollinen ja tavoiteltava nuorisopalveluiden tuottamisen ja järjestämisen toimintakokonaisuus Ylä-Karjalan paikallismaantieteessä.

8.4 Etsivän työn kehittämishaasteena asiakastietojen luovuttamisen uudet velvoitteet sekä ammatillisen etsivän työn orientaatio nuorten palveluiden järjestämisen kokonaisuudessa

Ylä-Karjalassa on toteutettu nuorten työpajatoimintaan liittyvä etsivää työtä kahden vuoden ajan, yhden työntekijän panostuksella. (Lisäksi on ollut ja on käynnissä erilaisia osittain tai kokonaan etsivää työtä tekeviä tai etsivällä työotteella toimivia nuorten tukemisen hankkeita, joita tämä tutkimus ei kata.) Vuoden 2010 aikana alueellinen panostus etsivään työhön lisääntyi nuorisokeskukseen etsivän työn koordinaattorilla ja kolmella uudella kunnallisella etsivällä työntekijällä. Ylä-Karjalan alueella voidaan sanoa olevan perinnettä etsivästä työstä ja vahva etsivän työn tekemisen eetos.

Vaikka tuore kansainvälinen tutkimus (Jyväskylän yliopisto 2010) osoittaaakin, että suomalaisnuorten yhteiskunnalliset tiedot ovat kansainvälisesti kärkitasoa, kokonaiskuva nuorten yhteiskunnallisesta osaamisesta on polarisoituneempi, Ylä-Karjalassa on selkeä tarve etsivän työn kaltaiselle sosiaalisen vahvistamisen keinolle.

„On yllättävän paljon niitä, jotka tietää yllättävän vähän siitä kuinka yhteiskunta toimii ja mitä kaikkea täällä on – eikä ketään kuka auttais“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Etsivä työ nähdään tärkeänä julkisen palvelutarjonnan täydentäjänä sekä linkkinä nuorten ja toimintakulttuureiltaan nuorisotyötä jäykempien palvelujentarjoajien, kuten työvoimahallinnon ja sosiaalitoimen yhteistyössä. Haastateltujen näkemyksistä ilmenee, että etsivä työ on vakiinnuttamassa paikkaansa Ylä-Karjalan nuorille suunnattujen palveluiden kokonaisuudessa; moni haastatelluista määritteli oman kuntansa osallistumisen etsivään työhön tai oman toimialan yhteistyön etsivän työn kanssa toimenpiteenä nuorisolakiuudistukseen varautumiseksi. Etsivän työn liittäminen nuorisolain piiriin ei tuo alueelle toiminnallista muutosta, mutta se ohjaa ja täsmentää toimintaa nuorisolaissa määriteltyjen laatuvaatimusten mukaan.

Työpajatoimintaan liittyvänä ammatillinen etsivä työ on uusi toimintamuoto (out-reach – työtä tehty Suomessakin jo kymmeniä vuosia), joka ei ole „vain“ palvelujärjestelmän lisäresurssi vaan ammatillinen työmuoto, jolla oma orientaation- sa. Etsivää työtä varten tapahtuvaan asiakastietojen vaihtamiseen liittyy tällä hetkellä paljon epäselvyyttä sekä joukko kirjavia - epävirallisesti sovittuja – käytäntöjä, joiden perusteluja ei ole tietoisesti pohdittu.

„Paperilla ja koneella ei siirretä mitään, mutta sitten puhelimesta“ (nuorisoalan toimija)

„Pakkohan niistä on puhua, yhteisistä asiakkaista“ (nuorisoalan toimija)

„Oon sitä mieltä, että meidän pitäis saada antaa enemmän tietoja vanhemmille ja huoltajille isommistakin, siis yli 18-vuotiaista“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Et joku seurais missä tämä nuori liikkuu ja mitä on tehty hänen kanssaan aikaisemmin, kuka tekee ja se on se vastuun jakaminen“ (nuorisotyön lähialan toimija)

„Ei oo oikeestaan tullut silleen eettisesti tai moraalisesti (asiakastie- tojen siirtoa) mietitty“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Lakiuudistuksen metodologinen ydin ovat uudet asiakastiedonluovuttamiseen liittyvät säännökset. Täydentyvän nuorisolain 7b-d §, sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain (1058/1998) 5 §:n 1 momenttiin lisättävä uusi 4 a kohta määrittelevät tarkkarajaisesti uudet asiakastiedon luovuttamisen, käsittelyn ja siirtämisen velvoitteet. Pykälissä määritellään ne viranomaistahot ja tilanteet, joissa asiakastietoja etsivän työn hoitamiseksi, nuoren tavoittamiseksi luovutetaan.

Merkittävimmät aineistosta ilmenevät etsivän työn kehittämistarpeet liittyvätkin asiakastietojen luovuttamisen ja käsittelyn menetelmistä sekä vastuista ja velvollisuuksista tiedottamiseen, niiden käytäntöön juurruttamiseksi. Haastateltujen näkemyksissä selkeyttämistarvetta perustellaan erityisesti nuorisotyön ja etsivän työn hankeperusteisuudella ja ostopalvelusuhteilla.

„Sosiaalityö on se, millä puolella on viranhaltija töissä, että koska nuorisotyö ostetaan,(Valtimolla ja Nurmeksessa) ostopalveluna, niin (nuoriso- ja etsivään työhön liittyen), tulee siinä se tiedonsiirto ja muut ongelmat“. (nuorisotyön lähialan toimija)

„Kun on hanketyöntekijä (etsivässä työssä), niin ei hän voi tietää niistä asiakkaista, jos hänelle ei niitä niin kuin osoiteta, ettei hän voi tietää kunnan (muiden sektoreiden) asiakkaita, jotka tarvitsevat sitä (tukea). Et aina täytyy asiakaskohtaisesti kysyä se lupa“ (nuorisotyön lähialan toimija)

Tiedon jakaminen on mahdollista tulkita vahvemmin sosiaalisen vahvistamisen menetelmäksi kuin, miten se tällä hetkellä haastateltujen keskuudessa ilmenee. Tältä pohjalta keskeinen haaste on nuorisolain vieminen yhteistyöverkostoihin. Työorientaatiot tulkintojen taustana

Asiakastiedon luovuttamiseen liittyvät moninaiset mielipiteet kertovat myös siitä todellisuudesta, jossa työtä nuorten palveluiden parissa tehdään ennalta ehkäisevän ja korjaavan työn orientaatioista käsin. Asiakastiedon siirtoon liittyen hallintokuntiin ja sektorilainsäädäntöön perustuva jako elää Ylä-Karjalan toimintakulttuurissa vahvana. Haastateltujen ammatillisten toimintaorientaatioiden erot (nuorisotyön sisällä/ professioiden välillä/ sektoreiden välillä) näkyivät vahvimpiina etsivään työhön liittyvän vapaaehtoisuuden periaatteen ympärillä; osa hyväksyy „ehdoitta“ nuorten yhteys- ja yksilöintitietojen luovuttamisen ilman nuoren lupaa, osa perustaa työnsä vahvasti vapaaehtoisuuden ja nuorten itsemääräämisoikeuden periaatteelle:

„Hyvä ettei mennä toisen elämää sorkkimaan“ (nuorisoalan toimija)

„Tärkeää yksilön oikeus valita“ (nuorisoalan toimija)

„En lähtis tuolle tielle (tiedonsiirto ilman nuoren lupaa), vähän turhan holhoavaa“ (nuorisoalan toimija)

Nuorisotyön lähialoilla vahvempina vaikuttavat kontrolliin ja sanktiovaltaan perustuvat orientaatiot, mutta niissäkin korostettiin ensisijaisesti asiakaslähtöisyyttä.

Myös näkemykset asiakastietojen luovuttamisen tavoitteista ja hyötynäkökulmista ("ettei tarttis nuoren olla yksin" vs. "järjestelmien piiriin ohjaaminen") kuvaavat ammatillista orientaatioperustaa. Onkin havaittavissa myös nuorisotyön toimintaideologian lähentymistä sosiaalityön – kontrollin - suuntaan.

„Ei ne nuoret aina tiedä, mikä niille olisi parasta. Siksi meitä ammatillaisia koulutetaan“ (nuorisoalan toimija)

Näkökulma nuoren kohtaamiseen sekä hänen elämäntilanteensa tulkintaan riippuu siitä, mistä palvelujärjestelmän osa-alueesta käsin nuoren arkea ja elämäntilannetta tarkastellaan. Erilaiset organisaatio- ja toimintakulttuurit vaikuttavat nuoren tilanteesta tehtäviin tulkintoihin ja esitettäviin ratkaisuihin. Ammatillaisen onkin kyettävä arvioimaan lähestymistapojaan tietoisesti, sillä toimintojen aatepohja vaikuttaa työn toteuttamisenmuotoihin. Ammatillaisen kypsyys riippuu siitä, että hän on tietoinen arvojensa perusteista (Hjort 1988, 21).

Haastateltujen näkemyksissä etsivä työ liitetään usein sosiaalityön kenttään kuuluvaksi, sosiaalityön kanssa yhteiseen asiakaskuntaan perustuen. Näkemyksissä korostui palveluihin ja järjestelmin pariin ohjaamisen ongelmakeskeinen tavoite, joka erottaa orientaatiota nuorisotyön kentästä.

Etsivälle työlle on valtakunnallisesti osoitettu suuri vastuu „palveluiden kurottamisessa“ nuorten suuntaan syrjäytymistä ehkäisevän työn kentällä. Etsivän työn menetelmällisessä vapaamuotoisuudessa ja ammatillisen orientaation laveudessa on haasteensa; etsivän työn orientaatio, menetelmät ja tavoitteet on selkeytettävä yhteistyöverkostolle. Vaikka etsivä työ voi orientaatioltaan määrittyä sosiaalityön (sosiaalinen nuorisotyö) piiriin, tulisi etsivän työn peruseräite – vapaaehtoisuus – pitää vahvasti esillä. Tältä pohjalta etsivällä työllä on selkeä kytkös nuorten kasvupotentiaalia ja vapaaehtoisuutta korostavan nuorisotyön arvomaailmaan.

Vaikka etsivä työ täydentää olemassa olevia nuorten palveluja, ”palveluohjaus” työn tavoitteiden ja sen tarjoaman aikuismallin koko kuvana on kapea. Osa Ylä-Karjalan toimijoista näkeekin etsivän työn eräänlaisena „varavanhemman asemassa olemisena“.

Etsivän työn työskentelytapa perustuu humanistiseen ihmiskäsitykseen sekä muutoksen mahdollisuuden uskoon. Humanistinen ihmiskäsitys sisältää myös ajatuksen, ettei toivottomia tapauksia ole olemassa – kyseinen ihminen ei vain ole saanut potentiaaliaan käyttöönsä tai hän suuntaa sitä elämää tuhoaviin voimiin. Etsivä työ vieroksuu ajatusta ihmisen leimaamisesta ja ongelmakeskeisestä ajattelusta. (Huhtajärvi 2008, 447.)

Ammatilliseen etsivään työhön sisältyy – usein aikaa vievä - muutos- ja motivoitumisen ratkaisukeskeinen orientaatio. Syrjäytymisuhan alla olevien ja jo syrjäytyneiden tueksi tarvitaan aikuisia, joilla on aikaa nuorelle mahdollisesti nuoren lähiverkostolle kanssakulkijana sekä moniammatillisen yhteistyön kartoittajana riittävän kauan. Ristiriitaa etsivän työn ja julkisen palvelujärjestelmän välillä voikin aiheuttaa etsivän työn syvin olemus - nuoren sosiaalinen vahvistaminen, joka ei tavoitteellisesti eikä sisällöllisesti tarkoita ainoastaan nuorten ohjaamista palvelujärjestelmän piiriin, vaan arjessa rinnalla kulkemista, nuorelle aikaa antaen.

Etsivän työn yhteiskunnallinen haaste liittyy nuorisopoliittiseen vaikuttamiseen

Etsivän työn yhteiskunnallinen haaste on ”tehdä näkymätön näkyväksi”, eli kasvu- ja elinolotiedon keruuseen liittyen muita heikoimmassa asemassa olevien nuorten tavoittaminen ja heidän todellisuudestaan ja tarpeistaan tiedottaminen palvelutarjonnan kehittämiseksi.

Nuorten ja yhteiskunnan välillä olevaa kuilua pyritään kaventamaan molemmista suunnista. Tästä syystä nuorten syrjäytymisongelman ratkaisuyrityksiä ei kannata kuvata pelkästään menetelminä, joilla nuoria integroidaan ja kiinnitetään yhteiskuntaan. Parempi on puhua prosessista, jossa erilaisten toimijoiden – ihmisten ja instituutioiden – keskinäisiä suhteita pyritään järjestämään uudelleen ja keskinäistä integroitumista tuottavalla tavalla. (Vehviläinen 2002, 32–33.)

Ammatillisen etsivän työn orientaatioon liittyy yhteiskunnallinen toimijuus ja nuorisopoliittinen vaikuttaminen. Työntekijän on edustettava asiakasta suhteessa yhteiskuntaan ja yhteiskuntaa suhteessa asiakkaaseen (Hjort 1988, 90.)

Etsivälle työlle on luotava jatkuvan työn seurannan ja raportoinnin malli, sillä ainoastaan näin on mahdollista saada riittävän tarkka kuva kentältä päättäjien käyttöön. On pyrittävä vaikuttamaan niin päättäjien kuin virkamiestenkin asenteisiin ja päätöksiin sekä yleisiin mielipiteisiin yhteiskunnassa. Tässä on tärkeää nuorten elinoloja koskevan tiedon kerääminen, oman työn dokumentointi ja tiedon eteenpäin toimittaminen. (Huhtajärvi 2008, 449.)

Valtakunnallisesti ollaan hankevetoisesti kehittämässä yhtenäistä etsivän työn asiakaskontaktien raportointimallia (OSKO), joka palvelee ensisijaisesti ministeriötä varten tehtävää työn dokumentointia etsivän työn arvioinnin pohjana. Työn vaikuttavuuden laadullinen arviointi on huomattavasti haastavampaa ja keskeinen etsivän työn kehittämishaaste niin valtakunnallisesti kuin Ylä-Karjalassakin.

Etsivä työote paikallisen toimintakokonaisuuden piirteenä

Etsivä nuorisotyö auttaa eri sektoreita madaltamaan kynnystä tarjota tukea tarvitsevalle nuorille palveluitaan. Samalla viranomaisille osoitetaan taho, johon he voivat olla yhteydessä silloin, kun eivät muutoin tavoita nuorta häntä auttaakseen (He 1/2010). Nuorisolakiuudistuksen lähtökohtainen ajatus on parantaa palveluiden saatavuutta. Käytännössä palveluverkostossa moni asia kuitenkin vastuutetaan asiakkaan, myös nuoren omalle vastuulle ja „vastuuttomuudesta“ seuraa toimenpiteitä (karenssit, tuen leikkaukset,...).

Virallisen palvelujärjestelmän ja etsivän työn ”lisänä” Ylä-Karjalan nuorten parissa toimivien asenteissa elää vahvana ennalta ehkäisevän työn ajatus. Tästä kertoo haastateltujen joustava asennoituminen nuoriin, ns. etsivä työote, joka tarkoittaa ”ylimääräisen” avun tarjoamista niille nuorille, joista ammattilaisena ollaan huolissaan. Merkittävä Ylä-Karjalan nuorten palveluiden toimintakulttuurin piirre on ammattilaisten jakama matala huolikynnys, jonka ylittyessä omasta havainnosta ns. vinkataan toiselle ammattilaiselle. Tällöin kollegaa pyydetään

terästämään havainnointia kyseisen nuoren kohdalla ja „soitellaan perään“, vaikka se ei työnkuvaan ja -velvollisuuksiin suoranaisesti kuuluisikaan.

Etsivän työn keskeinen kehittämishaaste sekä valtakunnallisesti että Ylä-Karjalassa on sekä tiedonsiirron uusien velvoitteiden että metodologisesti laavan työnkuvan avaaminen yhteistyökumppaneille. Etsivän työn kehittämistä tukevat toimijoiden keskuudessa toteutuva ”etsivä työote” sekä moniammatillisen yhteistyön epäviralliset vastuuketjut.

9 POHDINTA

Nuorisolakiuudistuksen tavoitteena on nuorten kasvu- ja elinolojen kehittäminen sekä sosiaalisen vahvistamisen tehostaminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja aktiivisen kansalaisuuden tukemiseksi. Nuorisolain vaikutukset ulottuvat sekä nuorten parissa tekevien työn arkeen että alueen nuorten palvelujen järjestämisen kokonaisuuteen. Tämä tutkimus ei ole paikallisen nuorisotyön tai nuorille suunnattujen palveluiden arviointitutkimus, vaan nuorten palveluiden parissa toimivien käsitysten pohjalta muodostunut tulkinta nuorisolain tavoitteiden toteutumisen paikallisista kehitystarpeista, osana valtakunnallista kehitysuuntaa.

Ylä-Karjalassa seurailaan nuorisoalan valtakunnallisen kehityslinjan eturintamaa nuorten sosiaalisessa vahvistamisessa (etsivä työ). Alueellisia erityispiirteitä ovat nuorisokeskuksen asema lakisääteisen nuorisotyön tuottajana sekä panostus erityisnuorisotyöhön. Ylä-Karjalassa nuorisolain tavoitteet ”elävät” työtoivoissa, nuorisolain ja lastensuojelulain välisessä suhteessa, palveluiden ja tuen saatavuudessa, kasvu- ja elinoloja kokonaisuutena kuvaavassa tietämisessä sekä nuorten osallistumisen ja kuulluksi tulemisen mahdollisuuksissa.

Nuorisolaista (72/2006) puuttuivat määritelmätasoa tarkemmat säännökset sosiaalisen vahvistamisen toiminnoista ja resurssien kohdentamisesta. Uudistuvan nuorisolain sisältönä etsivä työ on keskeistä sekä valtakunnallisesti että Ylä-Karjalassa. Nuorisolain täydennyksen voidaan Ylä-Karjalan alueella todeta

mahdollistavan ennen kaikkea etsivän työhön menetelmällisen kehittymisen, lakiuudistuksen selkeyttäessä asiakastietojen siirron käytänteitä.

Yläkarjalainen monialainen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi merkitsee erityisesti asiakaslähtöisyyttä. Lakiuudistus ei alueellisesti tuo rakenteellista muutosta, sektorirajat ylittävällä yhteistyöllä on pienissä kunnissa vahva perinne. Nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävässä korostuu tarve muodostaa paikallinen kokonaiskuva nuorten kasvu- ja elinoloista. Nuorisolakiuudistukseen liittyen näkemykset monialaisen yhteistyön sisällöistä olisivat voineet koskea ainoastaan viranomaisyhteistyötä, mutta paikallisen toimintatodellisuuden ”alueellinen lisäväri” on nuorten parissa tehtävän asiakastyön painotus. Sekä monialaisen- että moniammatillisen yhteistyön kehittämistarpeet Ylä-Karjalassa ovat enemmän sisällöllisiä kuin rakenteellisia. Yhteistyön temaattista raamittamista ja koordinoimista, joiden avulla jäsenetään yhteisen työn tekemistä ja tavoitteita sekä motivoidaan toimijoita yhteiseen työhön. Huomioitavaa on ”kentän ääni” strategiseen työhön osallistumiseen liittyen. Jos matka työntekijän arjesta ohjelmatyöhön tuntuu pitkältä, voidaan puhua kehittämistarpeesta työntekijän vaikuttamismahdollisuuksien, -välineiden tai asennetason haasteena.

Tutkimuksessani nuorisolaki ja nuorisotyö näyttäytyvät välineinä nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. Nuorisolain ja nuorisotyön asemasta pienten kuntien toimintakokonaisuudessa kertoo työkulttuuri, jossa moniammatillisuus ja yhteistyö ovat vahvuuksia, mutta silti tiedonsiirtoon liittyvissä kysymyksissä nuorisotyön toimijat kokevat ulkopuolisuutta. Nuorisolain tunnettuuteen ja nuorisönäkökulmaan on mahdollista vaikuttaa monin tavoin. Nuorisotyön asema ja arvostus ei kuitenkaan tule vain ulkoapäin. Nuorisotyön toimijoiden asenteet, ammatillisuus, oman työn reflektointi ja toimialan itsearvostus ovat nekin merkittäviä tekijöitä.

Nuorisokeskus nuorisolain tavoitteiden edistäjänä

Nuorisokeskus on merkittävä alueellinen nuorisopoliittinen vaikuttaja sekä nuorisotyön ja – toiminnan sisällöllinen suuntaaja. Kehittämisehdotuksissa määrittelin nuorisokeskuksen roolin ensisijaisesti nuorisönäkökulman edistämiseksi paikallisessa monitoimijaisessa yhteistyössä. Nuorisokeskuksella on merkittävä

rooli nuorten kasvupotentiaalia ja mahdollisuuksia korostavan nuoruuden tulkin-
nan sekä nuorisotyön asiantuntijuuden hyödyntämisen edistämisessä.

Nuorisokeskuksen tehtäväkentässä em. tarkoittaa nuorisotyön ja kasvatustal-
amattilaisten tukemista mm. yhteiskunnallisesti ajankohtaisista asioista tiedot-
tamalla sekä kurssi- ja täydennyskoulutustoimintaa järjestämällä, nuorisokes-
kuksen valtakunnallista ja kansainvälistä yhteistyöverkostoa hyödyntäen. Nuori-
sokeskus voi toiminnallaan suunnata nuorisotyön sisällöllistä kehittämistä sekä
nuorisotyöllisten tavoitteiden ja tulevaisuusodotusten määrittelemistä.

Osa kehittämissuhteista on selkeästi nuorisokeskuksen toimialaan kohden-
tuvaa käytännön toteuttamisvastuuta ja osa liittyy nuorisokeskuksen rooliin alu-
eellisena nuorisotyön kehittämiskeskuksena ja -vaikuttajana.

Nuorisokeskus "toteuttaa": tiedottaminen, etsivän työn sisällöllinen kehittäminen

Nuorisokeskus "vaikuttaa": moniammatillisen osaamisen edistäminen, mo-
niammatillisuuden areena, arvokeskustelun ylläpitäminen, nuorisonekokuksen
edistäminen mm. elinolojen keruussa sekä nuorten ohjaus- ja palveluver-
koston työssä

Nuorisokeskus "toteuttaa ja vaikuttaa": nuorisonekokuksen edistäminen nuori-
sopoliittista vaikuttamista tukemalla ja nuorisotyöstä tiedottamalla, nuorisotyön
aseman vahvistaminen

1 Nuorisolakiuudistuksen käytännön toteutuminen paikallistasolla edellyttää lain sisällöstä ja tavoitteista tiedottamista

Nuorisolaki on yleislaki, joka ei rajaudu vain nuorisotyöhön. Nuorisolakimuutoksesta on tiedotettava sekä toimialan sisällä että yhteistyökumppaneille. Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää vuoden 2010 lopulla valtakunnallisen ”tiedotuskierroksen” nuorisolakiuudistukseen liittyen suurimmilla paikkakunnilla. Lakiuudistuksesta tapahtuva paikallinen tiedottaminen voidaan määritellä nuorisokeskuksen tehtäväkenttään kuuluvaksi. Haasteena on nuorisolain vieminen yhteistyöverkostoihin.

Lakimuutoksen metodologinen sisältö kiteytyy etsivään työhön liittyvässä tiedonsiirrossa. Paikallisesti lain tulkintoja ja siihen liitettyjä odotuksia leimasivatkin tiedonsiirtoon liittyvät kysymykset, jonka vuoksi alueellinen tiedotustarve sisältää sekä yleisesti nuorisolaista että ensisijaisesti lakiuudistuksen uusista velvoitteista tiedottamista. Ajankohtaisimmaksi nousee tarve etsivään työhön liittyvistä asiakastietojen siirron velvoitteista ja käytänteistä tiedottaminen.

Tiedottamiskohteiksi määrittyvät:

1) Asiakastietojen luovuttaminen etsivää työtä varten: missä tilan teissa, keneltä, kenelle, mitä tietoja?

Olennaista on erottaa etsivään työhön liittyvä tilannekohtainen asiakastietojen luovuttamisvelvoite ja muu (erityis)nuorisotyön toive vaihtaa tasavertaisesti tietoja lähisektoreiden toimijoiden kanssa.

2) Asiakasrekisterin pito etsivässä työssä: mitä tietoja, miten, miten kauan?

Etsivään työhön liittyy erottamattomasti myös yhteiskunnallinen ulottuvuus. Tämän vuoksi tulee tiedottaa myös etsivästä työstä sosiaalisen vahvistamisen menetelmänä:

1) Etsivän työn orientaatio, toimintaidea ja periaatteet

- 2) Etsivän työn menetelmät; mahdollisuudet ja rajat
- 3) Etsivä työ osana paikallista palvelujärjestelmää; etsivän työn positiio toimialojen välisessä yhteistyössä ja nuorisotyön osana

Etsivä työ jakaa työkenttensä nuorisotyön lähialojen kanssa. Työmuoto on myös keino nuorisotyön ja sen lähialojen (sosiaalityön, koulumaailman, työvoimahal-linnon) vuorovaikutuksen lisäämiseksi. Siksi tiedottamisen yhteydessä tulisi selvittää yhteistyötahojen toiveita etsivälle työlle.

Nuorisolakiuudistuksen valmisteluvaiheessa määriteltiin etsivän työn asema julkisessa palvelujärjestelmässä. Etsivää nuorisotyötä koskevan palvelun hankkimista ei voida katsoa perustuslain 124 §:ssä tarkoitetuksi julkisen hallintotehtävän antamiseksi muulle kuin viranomaiselle. (He 1/2010). Vaikka nuorisolain sanamuodoissa nuorten yhteys- ja yksilöintitiedoista puhutaan ”asiakastietoina”, etsivä työ on sosiaalisen vahvistamisen menetelmä. Uudistuvan nuorisolain 7 b § määrittää etsivän työn tehtäväksi nuoren auttamisen ”sellaisien palveluiden tai muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille”. Onkin syytä pohtia painotetaanko etsivän työn toteuttamisessa yksilölähtöistä kasvun ja itsenäistymisen tukemista vai palvelujärjestelmälähtöisempää näkökulmaa.

Nuorisolaki uudistus (mm. 7 c §) määrittää etsivän työn (nuorisualan!) ja sosiaalityön suhdetta, mutta jättää edelleen tulkinnanvaraa (viranomaisen arvio nuoren tilanteesta ja tuen tarpeesta). Tiedottamistarvetta korostaa nuorisolain ja lastensuojelulain jakamat tavoitteet ja työnkenttä. Myös lainsäädännön velvoit-tavuuserot sekä vahva päällekkäisyys ovat perusteita tiedottamistarpeelle. Lastensuojelulaki on varsin hyvin tunnettu nuorisotyön piirissä, mutta nuorisolain haltuunotto nuorisotyön lähialoilla on haaste. Lastensuojelulaki on myös nuorisotyön perustelu, joten tiedottamistarve määrittyy erityisesti suhteessa lastensuojelulainsäädäntöön. Paikallinen ”kentän ääni” osoittaa, että tarvetta valtakunnalliselle nuoriso- ja sosiaalialojen lainsäädännön koordinaatiolle on. Tällä hetkellä paikallisen työkuulttuurin sujuvuutta voidaan parhaiten edistää nuorisolaista tiedottamalla.

2 Nuorisolakia täsmennetään syrjäytymisen ehkäisyyn – tavoitteen saavuttamiseksi työmenetelmän, etsivän työn, sisällöllinen kehittäminen on välttämätöntä

Etsivä työ nykymuodossaan on valtakunnallisesti uusi työmuoto, jota varten on luotava kuhunkin toimintakokonaisuuteen ja paikallisiin tarpeisiin sopiva työtapo.

Etsivä työn tehtävänä on täydentää olemassa olevia nuorten palveluja ja kertoa niistä nuorille sekä tiedottaa toimijoita nuorten tarpeista ja edistää palvelutarjonnan kehittymistä. (Huhtajärvi 2008, 446.)

Etsivän työn sisällöllisen kehittämisen näkökulmasta on tärkeää, että asetetaan kasvatuksellisia (ei vain numeerisia) päämääriä ja määritellään keinoja, joilla tavoitteisiin pääsemistä arvioidaan. ”Kasvatuksellinen ohjaus”, ”etsivä työ” toimintatapoina tai periaatteina ovat työn arkisisällön kuvauksina varsin epäselviä, jonka vuoksi niitä onkin avattava osana työn kehittämistä. Kehittämistä tulee tehdä palveluverkoston yhteistyökumppaneita kuullen, mutta lähtökohtaisesti nuorisotyön orientaatiosta käsin. Kehittämistarve on sekä valtakunnallinen että paikallinen.

Keskeistä on, että toimintaa dokumentoidaan kattavasti läpi vuoden ja toiminnan osapuolilta kootaan sitä koskevaa palautetta. Lisäksi tulee kehittää arviointitapoja toiminnan vaikuttavuuden mittaamiseksi. „Miten toimenpiteiden onnistumista mitataan: käynneillä, kestolla, euroilla; subjektiivisella kokemuksella; asiakaspalautekyselyllä; asiassa osallisten toimijoiden välisellä dialogilla“ (Suurpää 2009, 4.)

Laadukkaassa kunnan nuorisotyössä on jatkuvasti ja realistisesti tiedostettu

*päätehtävät ja niiden mielekkyys,

*niitä toteuttavat toiminnot (toimintamuodot ja –tavat)

*edellisten yhteys päätehtävien toteuttamiseen ja niitä perustelemaan tietoon,

*konkreettisten toimintojen sisällölliset tavoitteet

*kehittymistavoitteet sekä edellisiin liittyen keskeiset tehtävä-, toiminta- ja toimijaroolit ja näin rakentuvat työnkuvat

Laadukkuus tarkoittaa, että nämä asiat ovat nuorisotyöntekijöille arkisen tuttuja, ymmärrettyjä ja mielekkäiksi koettuja. Ne kyetään milloin tahansa esittämään, ... ja ne on kuvattu esim. asiakirjoissa ja esitetty säännöllisesti kuntaorganisaatiossa ja keskeisille kumppaneille. (Cederlöf 2004, 55.) Em. kunnallisen nuorisotyön laatuun liitetyt kriteeristö on sovellettavissa myös etsivän työn kehittämiseen.

Ministeriön raportointitarpeeseen kehitettävä työkalu ja yhtenäinen kirjaamistapa, ns. OSKO-malli on määrällinen mittari etsivän työn valtakunnallisen arvioinnin pohjaksi. Sekä valtakunnallisesti että paikallisesti on pohdittava, sitä, mikä mittari kuvaa / arvioi nuoren kokeman ulkopuolisuuden määrää, elämän kulkuun liittyvän prosessin liikkuvuutta tai pysyvyyttä, ylisukupolvisuutta, arkista todellisuutta, valinnan mahdollisuutta tai pakottavia olosuhteita. Työn kehittämisessä tämä tarkoittaa nuorisotyön menetelmien perusteiden (teoria) sekä mahdollisuuksien ja rajojen kuvaamista sekä laadullisten arviointitapojen luomista. Eriyisesti siksi, että syrjäytymisilmiö moninaisuudessaan on vaikeasti määriteltävä ja useimmiten otetaan haltuun talouspoliittisista lähtökohdista sektoriyhteiskunnan hallinnonrajoja noudatellen, jolloin nuorisonäkökulma ja yksilö ”unohtuvat”.

Nuorisokeskus Hyvärilän näkökulmasta etsivän työn kehittäminen on ajankohdainen myös vuoden 2011 Itä-Suomen etsivien työntekijöiden alueellisen koontumisen järjestämistä vuoksi. Tulevana vuonna on aika esittää ensimmäisiä arvioita nuorisolakiin sisältyvän etsivän työn uusien menetelmien toteutumisesta ja toimivuudesta (ja so. vaikuttavuudesta) nuorten syrjäytymistä ehkäisevässä työssä sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.

3 Nuorisolakimuutos tehostaa sektorirajat ylittävää monialaista yhteistyötä nuorten palveluiden järjestämisessä – tavoitteen saavuttamiseksi tarvitaan verkostotyön sparrausta

Monialainen yhteistyömuoto tulee ymmärtää välineeksi nuorten hyvinvointia edistävässä työssä. Monialaisen yhteistyön lisääminen ei tarkoita uusien verkostojen muodostamista, vaan moniammatillisten taitojen ja asenteiden sparrausta sekä entisten verkostojen varaan rakentuvan yhteistyön laajentamista ja tavoitteellista kehittämistä. Haastateltujen näkemyksissä monialaisen verkostoyhteistyön kehittämiseksi korostuivat toiveet konkretiassa pysymisestä, yhteistyötapaamisten temaattisuudesta sekä päätösvaltaisuudesta.

Vaikka henkilökohtaiset suhteet ja työntekijöiden tuttuus edistävät Ylä-Karjalan toimijoiden vuorovaikutusta ja yhteistyötä, ei niiden tule olla monialaisen yhteistyön tai moniammatillisen asiakastyön vahvin perusta. Pitkäjännitteinen, tavoitteellinen yhteistyö perustuu vastavuoroiseen työnkuvan ymmärtämiseen toimijoiden välillä. Jotta moniammatillisuus/monialaisuus ei jäisi vain henkilöiden väliseksi hyväksi suhteeksi, tulisi työn tavoitteita, periaatteita ja sisältöjä linjata julkisesti ja niistä tulisi säännöllisesti keskustella. Ammattikuntien välinen suhde vaatii aina suunnitelmallista kehittämistä tullakseen hyväksi. Yksilötasolla on aina kysymyksessä asennoitumisen haaste. (Cederlöf 2004, 66.)

Yhteistyö ei muutu monialaiseksi vain nimeämällä ja ammatillisten raja-aitojen ylittäminen ja dialoginen vuorovaikutus ei ole niin helppoa kuin niiden ehkä kuvitellaan olevan. Nuorisotyöllisesti ja nuorisokeskuksen haasteena on monialainen nuorisotyö; nuorisotyöntekijöiden ammatti-identiteetin vahvistaminen ja tukeminen.

Moniammatillinen nuorisotyö tarkoittaa siis nuorisotyöntekijöiden aiempaa laajempia ja moniammatillisia kvalifikaatioita. Verkostotyön vaatimukset merkitsevät sitä, että nuorisotyöntekijöiden on omaksuttava ja ymmärrettävä myös muiden asiantuntijoiden työnsisältöä ja ammatillista todellisuutta. Moniammatillista

nuorisotyötä tarkastellaan toimintana, joka pyrkii kohtelemaan sosiaalitoimen kohderyhmää, nuorisotyön menetelmin ja työvoimahallinnon tavoitteisiin tähdäten. (Vehviläinen 2002, 5-6.)

”Cederlöfin tulkintoihin viitaten on mielenkiintoista, että paikallinen moniammatillinen yhteistyö on toisaalta muokkaamassa nuorisotyön toimenkuvaa sekä myös parantamassa nuorisotyön arvostusta....uudenlaiset yhteistyökäytännöt ovat murtaneet perinteisiä käsityksiä nuorisotyöstä. Jos paikallinen nuorisotyön arvostus lisääntyy moniamma tillisuuden myötä, niin saman voi olettaa pätevän myös valtakunnallisesti (Vehviläinen 2002, 99).

Moniammatillisen nuorisotyön haasteena on nuorisotyön asiantuntijuuden hyödyntäminen monialaisessa yhteistyössä.

Nuorisotyöntekijän pitää pystyä tuntemaan itsensä tasa-arvoiseksi kumppaniksi moniammatillisissa ja monialaisissa työryhmissä. Nuorisotyöntekijä on oman alansa asiantuntija, joka omaa sellaista tietoa, jota muilla ammattiryhmillä ei ole. (MoSpa 2010.)

Nuorisokeskus voi edistää moniammatillista nuorisotyöllistä osaamista ”monialaisen osaamisen hautomona” mm. oppilaitosyhteistyötä tiivistämällä. MoSpa – moniammatillisuutta sparraamassa – hanke on Humanistisen ammattikorkeakoulun hallinnoima ja toteuttama nuorisotyön kehittämishanke, jossa selvitetään nuorisotyön asemaa kunnallisessa palvelukentässä ja nuorisotyön haasteita moniammatillisissa verkostoissa. Ajankohtainen mahdollisuus on Nuottavalmennustoiminnan avaamien sosiaalisen nuorisotyön verkostojen hyödyntäminen sekä sektoreiden välisessä yhteistyössä että nuorisotyössä yleensä.

4 Nuorisolakiuudistuksen tavoitteena on kokonaiskuva nuorten kasvu- ja elinolosuhteista paikallisesti – tavoitteen toteutumiseksi on hyvinvoinnin seurannan tietopohjaa kehitettävä

Paikallisten elinolojen kehittäminen on malliesimerkki laajan tason asiasta, jonka toteuttamisen nimissä eri alojen toimijat kootaan yhteen (Vehviläinen 2002, 46). Elinolojen seuranta- ja kehittämistavoitteeseen liittyen voidaan määritellä kaksi lähtökohtaa, ”ensin tunnistetaan ongelma ja sen jälkeen etsitään sopivat keinot ongelman ratkaisuun. Tällainen ongelmalähtöisyys voi perustua myös ennaltaehkäisyyn: paikkakunnalla ei sillä hetkellä tunnisteta mitään akuuttia ongelmaa, mutta ongelmien voidaan ennustaa syntyvän tulevaisuudessa” (Vehviläinen 2002, 100).

Nuorisokeskuksen vaikutusmahdollisuus hyvinvoinnin seurannan tietopohjan paikallisessa kehittämisessä on nuorisonäkökulman vahvistaminen. Keskustelun ja vuorovaikutuksen ylläpito nostaa nuorisotyön arvostusta ja sen mahdollisuuksia nuorten elinolojen parantamiseen: luottamushenkilöt on pidettävä heillä ja epäkohdat on tuotava rohkeasti esiin päättäjille. (Allianssi & Kuntaliitto 2009.) Hyvinvoinnin tietopohjan kehittämistyössä olennaista ei ole vain epäkohtien esilletuominen vaan myös painopisteiden ja suunnan valinta ja paikallisesti vahvuuksien määrittely sekä niiden ylläpito ja vahvistaminen.

Millaista on yläkarjalainen nuorten hyvinvointi? Millaista sen halutaan olevan? Taloudellista, sosiaalista vai yhteisöllistä? Nuorisonäkökulman merkitys korostuu paikallisia hyvinvoinnin indikaattoreiden määrittelyssä. Pienten kuntien hallittavissa oleva kokonaisuus antaa mahdollisuuksia pohtia myös hyvinvoinnin seurannan tietopohjan syvempiä sisältöjä ”pelkkien” rakenteellisten ratkaisujen sijaan. Toivon, että opinnäytetyöni nostaa esiin näköaloja ja herättää nuorisotyön toimijoiden keskuudessa pohdintaa nuorisoväestön hyvinvoinnin määrittelystä ja arvioimisesta.

Tulkitsen Ylä-Karjalan nuorisotyön kentän erityisnuorisotyöllisen painotuksen mahdollisuudeksi ennakoida tulevia yhteiskunnallisia muutoksia, jolloin ikäpoliittisen ratkaisut tulevat entistä ajankohtaisemmiksi. Kyseessä on tilaisuus vaikuttaa mm. resurssien jakamiseen, sen sijaan että tuudittauduttaisiin ”ruususen uneen”. Ongelmien ennaltaehkäisyyn painottaminen on lapsi- ja nuorisopoliittisen kehittämisohjelman painopiste sekä ikäpoliittisiin toimenpiteisiin varautumista – nuorisotyön resurssien varmistamista tuleville vuosille.

Ylä-Karjalan nuorisopalveluiden toimijoiden keskuudessa jaettiin näkemys perheiden mukaan oton tärkeydestä nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja sosiaalisessa vahvistamisessa. Näkemyksissä esiintyi huoli em. työhön varattujen resurssien vähyydestä. ”Uunituoreiden” lasten- ja nuorten hyvinvointipolkujen pohjalta olisi mahdollista jatkaa nuorten elinolojen kehittämistyötä mm. vanhempien ja perheiden tukemisen suuntaan myös nuorisotyön näkökulmasta.

5 Nuorisolakimuutos vahvistaa kunnallisen nuorisotyön asemaa palvelujen järjestäjä - nuorisotyöstä tiedottaminen ja toimijoiden nuorisopoliittisen vaikuttamisen edistäminen vahvistavat nuorisonäkökulmaa päätöksenteossa

Nuorisolakiuudistuksen keskeiset haasteet liittyvät nuorisopolitiikan yleisempään haasteeseen: ”päättäjien on vaikea hahmottaa sitä kokonaisuutta ja tulevaisuusvaikutusta, joka nuorisotyöstä muodostuu” (Allianssi & Kuntaliitto 2009). EU-politiikan periaatteena on ylikansallinen päätöksenteko ja päätösten alueellinen toimeenpano. Alueellistumiskehitys kohdentaa valtaa, vastuuta ja vapauksia alueille, jolloin kuntien merkitys paikallisina hyvinvoinnintuottajina kasvaa. Samalla kasvaa myös alue- ja kunnallispolitiikan merkitys. Nuorisotyö on kunnallinen julkinen työtehtävä, mutta nuorisotyö ei ole julkisesti oikeutettu vaan kunnittain kyseenalaistettavissa (Cederlöf 2004, 72).

Nuorisotyön asema paikallisen hyvinvointipolitiikan toteuttamisen osana liittyy resurssien jakamiseen, mm. lapsipolitiikan, lastensuojelupolitiikan ja nuorisopo-

litiikan yhteisiin ja/tai eriäviin tavoitteisiin sekä ehkäisevän ja korjaavan työn rahoituksen intressiristiriitaan. (Määttä 2007).

Lähestyn nuorisotyön painoarvokysymystä nuorisotyön suhteesta sen lähialoihin ja alojen välisen yhteistyön toimivuuden määritelmistä. Tulkintani nuorisolain ja nuorisotyön paikallisesta välinearvosta nuorten hyvinvoinnin edistämisessä perustuvat mm. aiemmin esitettyihin tiedonsiirtoa ja monialaisen yhteistyön koordinaatiovastuuta kuvaaviin tutkimustuloksiin.

Nuorisotyön sisällön ja periaatteiden sekä oman työnkuvan ja kunnan nuorisotyön konkreettisten tehtävien jäsentäminen ja julkituominen paitsi parantaisi nuorisotyön laatua käytännössä, voisi myös korjata sen huonoa tuntemusta, mahdollisesti heikkoa arvostustakin. Arvostuksen huomattavaan muutokseen ei kuitenkaan kannattane takertua odotuksena, koska kysymys on myös laajemmin vallitsevista arvopainotuksista, ehkä peräti maailmankuvallisesta tärkeysjärjestyksestä kunnassa ja yhteiskunnassa. (Cederlöf 2004, 70.)

Haastatellut arvioivat, että Ylä-Karjalassa matka nuorten arjesta päätöksen teon todellisuuteen on pitkä. Kunnallista päätöstentekoa edustaneet informantit toivoivatkin päätöksenteon pohjaksi erilaisten raporttien lisäksi nuorten arkea ja nuorisotyön todellisuutta avaavia puheenvuoroja – henkilöitä kuultavaksi - mm. lautakuntiin. Tämän vuoksi nuorisoalalla sekä valtakunnallisesti että paikallisesti on tärkeää keskustella siitä, mitä nuorisopoliittikka tarkoittaa ja miten nuorisopoliittista vaikuttamistyötä voidaan kunnassa tehdä. Lisäksi työhön tulee varata aikaa. Nuorisotyöntekijöiden osaamista nuorisopoliittisessa vaikuttamistyössä tulee tukea ja lisätä. Tarvitaan halua, kykyä ja oikeaa asennetta suunnittelu- ja kehittämistyöhön; resursseista taistelun sijaan aktiivista osallistumista nuorten hyvinvoinnin tuottamiseen. Ohjelmatyölle on entistä vahvempi lainsäädännön ja valtakunnallisten ohjelmien tuki. Ohjelmatyöhön osallistuminen sitouttaa työntekijöitä noudattamaan laadittua strategiaa ja saa suunnitelmat ”elämään” käytännössä. Ylä-Karjalan alueella nuorisotyöntekijöiden rooli ja kokemukset ohjelmatyössä vaihtelevat kunnittain, mutta nuorisoalan toimijoiden keskuudessa oltiin yleisesti valmiita ottamaan aktiivinen rooli monialaisen yhteistyön virittämisessä. Uusien strategioiden laatimista olennaisempaa on ”ajatuksen kirkastaminen” ja strategioiden vieminen arkipäivään.

Nuorisokeskus voi edistää nuorisolain tavoitteiden toteutumista sekä arvokeskustelua ylläpitämällä että tukemalla nuorisopoliittista vaikuttamista. Nuorisopoliittista vaikuttamista tulee kehittää kahdella tasolla, sekä nuorten osallisuuden edistämisenä (esim. nuorisovaltuustot sekä kansainväliset demokratiahankkeet) että nuorisopoliittista vaikuttamista nuorisotyön ammatillisuuden osana, työnkuvan yhteiskunnallisena ulottuvuutena. Nuorisopoliittista vaikuttamista nuorisokeskus voi edistää mm. järjestämällä itse tai lähettämällä osallistujia kansainvälisiin koulutuksiin, hankkeisiin ja seminaareihin.

Nuorisotiedotus on tärkeä nuorisopoliittisen vaikuttamisen keino. Keskeisenä tekijänä nuorisotyön aseman ja arvostuksen asetelmissa onkin – yhä ja aina – nuorisotyön tunnettuuden ja sitä ylläpitävän viestinnän taso (Cederlöf 2008).

Nuorisotiedottamista tulee tehdä suunnitelmallisesti sekä nuorille itselleen että nuorisotyötä yleisemmin muille toimijoille, päättäjille ja kuntalaisille avaamalla. Nuorisotyössä tulisi käytännönläheisesti esittää ainakin yksinkertaistettu kuvaus toiminnan peruspalveluista, tavoitteista, sisällöstä ja vaikutusmahdollisuuksista (mt.) Tiedottamalla nuorten tarpeista edistetään palvelutarjonnan kehittymistä. Sekä nuorisopoliittinen vaikuttaminen sekä nuorisotiedottaminen on syytä määrittellä nuorisotyötä ohjaaviin strategioihin. Ylä-Karjalassa päättäjien tiedottaminen nuorten elinoloista määritettiin erittäin tarpeelliseksi kehittämiskohteeksi. Tiedottamista on mahdollista edistää sekä kuntalaisen että päättäjien keskuudessa järjestämällä erilaisia yleisöluentoja ja paneelikeskusteluja.

Nuorisopolitiikan hallintoa ja koordinointia tulee arvioida nuorten kannalta ja nuorisovaikutuksen kautta. Nuorisopoliittisen vaikuttamisen tarkastelunäkökulmia ovat mm.

- miten laaja-alaisesti nuorten elinolosuhteita tarkastellaan? (horisontaalinen peitto)
- miten tehokkaasti nuorten etuja koordinoitusti ajetaan (horisontaalinen toteuma; ovatko menettelyt osoittautuneet? toimiviksi)
- miten vahvaa on kasvatuksellisuus?
- miten intensiivistä ja edustavaa nuorten osallistuminen on?
- onko osallistuminen pitkäkestoista ja jatkuvaa /rakenteet kerta- vai pysyväluonteisia? (Siurala 2007)

6 Nuorisotyön kansainvälinen ulottuvuus

Suomen liittyminen EU:n jäseneksi ja osallistuminen EU:n nuorisopoliittiseen yhteistyöhön on vaikuttanut voimakkaasti myös kansalliseen nuorisopoliittikkaan, erityisesti nuorisolain (76/2006) valmisteluun ja sisältöön. Nuorisopoliittikan kehittämishjelma on kansallinen sovellutus eurooppalaisesta nuorisosopimuksesta. (Opetusministeriö). Vuosi 2010 on nimetty köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjunnan eurooppalaiseksi teemavuodeksi.

Kuluvana vuonna hyväksytyssä EU:n nuorisostrategiassa on uudistettavan nuorisolakimme sisältöjä, mm. nuorten yhteiskunnallisen aktiivisuuden ja osallisuuden teemoissa. Yhteisiä sisältöjä ovat myös tavoitteet kehittää toimia nuorten tukemiseksi koulutukseen ja työelämään kiinnittymisessä. Molemmissa tavoitteena on kehittää indikaattoreita, joiden avulla on mahdollista mitata ja seurata nuorten ihmisten tilannetta (so. kasvu- ja elinoloja) sekä arvioida ja vertailla tavoitteiden toteutumista. Lisäksi EU-strategiassa korostetaan monialaista lähestymistapaa, nuorisonäkökulman sisällyttämistä kaikkiin politiikan aloihin sekä vahvojen yhteyksien luomista nuoriso- ja lapsipoliittikan välille.

Nuorisokeskuksen toiminnassa EU:n nuorisostrategian ja so. uudistuvan nuorisolakimme keskeisten sisältöjen toteutumisen edistäminen on mm. toiminnan painopisteen suuntaamista. Nuorisotyön kehittämisen nimissä nuorisokeskus voi toimia yhteistyössä nuoriso-, kasvatus-, sosiaali- ja järjestöalan sekä taiteen alojen koulutusta tarjoavien oppilaitosten kanssa harjoittelupaikkana, uusien menetelmien kehittämisessä ja testaamisessa sekä ammatillisen lisäkoulutuksen tuottajana. Monialaisuuden nimissä ja nuorisotyön ja sen lähialojen yhteistyön tiivistämiseksi oppilaitosyhteistyötä voisi tietoisesti laajentaa mm. sosiaalityön- ja opettajakoulutuksen suuntaan. Kansainvälisistä verkostoista löydetään toimivia malleja maailmalta. Nuorisokeskus Hyvärilän erityisenä vahvuutena ja mahdollisuutena näen kulttuurisen nuorisotyön kehittämisen kohti ”sellaista toimintamuotoa, joka houkuttaisi myös syrjäytymisvaarassa olevia nuoria mukaan” (Vehviläinen 2002, 31).

Oppilaitosyhteistyön lisäksi keskeinen mahdollisuus nuorisokeskus Hyvärilän toiminnan suuntaamisessa on vapaaehtoistoiminnan kehittäminen sekä sosiaalisen nuorisotyön että ns. perusnuorisotyön osana. Mahdollisuudet vapaaehtoistyön kehittämiseen non-formaalien oppimisen sekä nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden tukemisessa ovat laajat sekä valtakunnallisesti että kansainvälisesti. Kasvun- ja itsenäistymisen tukemisella ja koulutukseen ja työmarkkinoille pääsyn edistämällä vapaaehtoistoimintaa kehittämällä voi olla merkittävää paikallista vaikutusta. Näin edistettäisiin sekä uudistuvan nuorisolain että EU:n nuorisostrategian tavoitteiden toteutumista. Vuosi 2011 on nimetty eurooppalaiseksi vapaaehtoistoiminnan teemavuodeksi. Teemavuoden kansainväliseen toimintaan osallistuminen ja teeman paikallinen toteuttaminen mahdollistaa vapaaehtoistoiminnan arvon, merkityksen ja tunnettuuden edistämiseen yhteiskunnallista osallistumista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta lisäävässä toiminnassa.

Kokonaiskuvasta

Cederlöf (2007) arvioi vuoden 1995 nuorisotyölakiin kirjoitetun nuorisotoimialan „epämääräisen laajan“ tehtävämäärittelyn alan yleisen aseman ja painoarvon puolustusyritykseksi. Ajatusta voinee jatkaa väitteellä, että vuonna 2010 täydennettävä nuorisolaki on osoitus nuorisotyön yhteiskunnallisesta painoarvomutoksesta. Monialaisen yhteistyön asemoiminen lakisääteiseksi viranomais-tehtäväksi ja etsivän työn määrittely kansantaloudellisesti kalliin syrjäytymisongelman merkittäväksi ehkäisemisen keinoksi kertovat siitä, että nuorisotyön tulevaisuusvaikutus ja menetelmälliset mahdollisuudet mm. yhteiskunnallisten ja ikäpoliittisten haasteiden ratkaisemisessa tunnustetaan entistä vahvemmin.

Nuorten ongelmat ovat viimeisten vuosien aikana saaneet runsaasti huomiota tiedotusvälineissä. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että suuren yleisön heräämiseen vaaditaan poikkeuksellisen rajuja uutisia esimerkiksi nuorten tekemistä raaista rikoksista tai huumeiden käytöstä. (Vehviläinen 2002, 98.)

Erytisnuorisotyön painotus on nuorten syrjäytymisen ehkäisyn kannalta alueellinen vahvuus, mutta nuorisotyön yhteiskunnallisena tehtävään kuuluu ns. muis-

tuttaa suurta yleisöä, kuntalaisia, nuorisoväestön kokonaiskuvasta. Vaikka nuorten kohtaamia sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia määritellään jopa sisäisen turvallisuuden näkökulmasta, tulee marginaaleihin suhtautua marginaaleina, eikä antaa sen värittää kuvaa koko nuorisostamme. Valtaosa nuorisostamme voi hyvin, hakeutuu koulutukseen ja siirtyy työelämään – on raittiita ja reippaita, Suomen nuoria!

”Tulee laulaa tytöstä
ja tulee laulaa pojasta
raittiista ja reippaista
Suomen nuorista
- laulaa siitä kuinka vastuksista huolimatta
ne saavat toisensa
ja kuinka otsansa
kirkas on ja valoisa
oi Suomen nuoria”

(”Oi Suomen nuoria”. Sävellys Kivikangas, sanoitus Hanhiniemi, sovitus Pesola-Hanhiniemi-Kivikangas-Valkama & Kallioniemi)

LÄHTEET

JULKAISTUT LÄHTEET

Aaltonen, Kimmo 2007. Nuorisolakiopas. (toim.) Tallinna.

Arnkil, Tom & Eriksson, Esa & Arnkil, Robert 2002. Palveluiden dialoginen kehittäminen kunnissa. Stakes, raportteja 253. Helsinki.

Cederlöf, Petri 1998. Nuorisotyön yhteiskunnallinen merkitys. Perustietoja, poimintoja ja haarukkapaloja nuorisotyöstä sekä sen asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja Nro 8. Helsinki

Cederlöf, Petri 2004. Nuorisotyö ja sen haasteet pienissä kunnissa. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 45. Helsinki.

Gretschel, Anu. Kiilakoski, Tomi 2007. Lasten ja nuorten kunta. (toim.) / Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 77. Helsinki.

Hannila, P. & Kyngäs, P. 2008 Teemahaastattelu laadullisessa tutkimuksessa. Stadia. Helsingin ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Harju, Aaro. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalistusseura.

Hjort, Haldis 1988. Etsivän työn psykologia. Jyväskylä.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 2007. Tutki ja kirjoita.

Heuru, Kauko 2006. Perustuslaillinen kunnallishallinto. Helsinki.

Hoikkala, Tommi & Sell, Anna 2008. Nuorisotyötä on tehtävä. (toim.) Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 76. Helsinki.

Isoherranen, Kaarina 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Karila, K. & Nummenmaa, AR. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.

Kemppinen, Pertti 1997. Nuori minänsä vankina. Kannustusvalmennus P&K

Kunnallisen nuorisotyön tulevaisuusodotukset 2009. Raportti. Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry ja Suomen Kuntaliitto Helsinki.

Laitinen, M. ja Nurmi, K. E. 2003. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen suomalaisten elämäkertojen valossa. Aikuiskasvatus 2

Männikkö, Jaana 2010. Etsivää työtettä etsimässä. Kehittämistoimintaa nuorten palveluverkostossa. Sosiaali- ja terveystalouden kehittämisen ja johtamisen ylempi amk-tutkinto opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

Määttä, Mirja. (2007) Yhteinen verkosto? Tutkimus nuorten syrjäytymistä ehkäisevistä poikkihallinnollisista ryhmistä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia nro 252.

Määttä, Mirja (2004a) Moniammatilliset ryhmät ehkäisevän päihdetyön toteuttajina Helsingissä. Tutkimuskatsauksia 4/2004. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.

Nuorisolaki (76/2006)

Palander, Seppo & Pouke, Airi 1996. Syrjäytyneitä ja syrjäytettyjä. Ääniä Helsingin leipäjonoista ja Kainuun kyliltä. Yhteiskuntapolitiikan tutkimuksia. Joensuu: Joensuun yliopiston yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos.

Raitakari, Suvi & Vironkangas, Elina 2009. Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät. Puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. (toim.) Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 96. Jyväskylä: Gummerus.

Siurala, Lasse (2007) Nuorisopoliittinen vaikuttaminen paikallistasolla. Teoksessa Hoikkala, Tommi & Sell, Anna (toim.) 2007.

Suurpää, Leena 2009. Nuoria koskeva syrjäytymistieto. Avauksia tietämisen politiikkaan (toim.). Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 27.

Tasanko, Pia 2010. Kaikki ovat kyllä aukee ja kaikkeen pääsee, jos on hyviä ideoita ja yhteistyöhaluja. Nuorisotoimen suhde lasten ja nuorten hyvinvointia koskevaan ohjalmatyöhön kunnissa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö ja nuorisotyön koulutusohjelma, ylempi amk-tutkinto, opinnäytetyö.

Toikko, Timo & Rantanen, Teemu 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopisto

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vehviläinen, Jukka 2002. Moniammatillinen nuorisotyö. Yksinäisten sankareiden ajasta tiimityöhön. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C Oppimateriaalit 2/2002.

INTERNET-LÄHTEET

Autio, Minna & Eräranta, Kirsi & Myllyniemi, Sami 2008. Polarisoitua nuoruus? Nuorten elinolot -vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusverkosto. Verkkojulkaisu. Viitattu 21.10.2010

<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/polarisoituvanuruus.pdf>.

Cederlöf, kolumni: lakien ja rakenteiden uudistukset etenevät – jonnekin. Viitattu 21.10.2010 http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=689

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi nuorisolain sekä opiskelijavalintarekisteristä ja ylioppilastutkintorekisteristä annetun lain 5 §:n muuttamisesta (He 1/2010). Viitattu 21.10.2010 <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100001>.

Hallitusohjelman toimeenpanon arviointi hallituskauden puolivälissä. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 14/2009. Viitattu 21.10.2010

<http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j14-hallitusohjelman-toimeenpanon-arviointi-j26-the-finnish-j27-halvtidsoversyn/pdf/fi.pdf>

Hyvinvointi Pielisen Karjalan seutukunnassa - Hyvinvointikatsaus 2005. Viitattu 21.10.2010 <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/4D740042-5F3B-4579-8AA7-F6D45BE7412A/0/PielisenKarjala.pdf>.

Itä-Suomen läänin lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma 2009-2011. Viitattu 21.10.2010

[http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/BCB13FCF709742BAC225759F00459564/\\$file/Julkaisu_164.pdf](http://www.laaninhallitus.fi/lh/biblio.nsf/BCB13FCF709742BAC225759F00459564/$file/Julkaisu_164.pdf).

Jyväskylän yliopisto. Tiedote, 29.6.2010 Kansainvälinen 38 maan tutkimus: Suomalaisnuorten yhteiskunnalliset tiedot kärkitasoa. Viitattu 21.10.2010

<https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2010/06/tiedote-2010-06-29-12-09-38-175201>

Kansanvalta.fi Viitattu 21.10.2010

<http://www.kansanvalta.fi/Etusivu/Demokratia/Aktiivinenkansalaisuus>

Kansalaisfoorumi. Viitattu 21.10.2010 kansalaisfoorumi.fi/aktiivinen-kansalaisuus/aktiivisen-kansalaisuuden-sisrittely.html harju 2005

Muistio Nuoran hyväksymistä uusista nuorten hyvinvointia kuvaavista indikaattoreista. Viitattu 21.10.2010

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelu_kunta/tietoa_nuorten_elinoloista/eliolot_-_vuosikirjat/liitteet/nuorten-kansalliset-hyvinvointi-indikaattorit.pdf

Niemelä, S. 2004b. "EVVK". Ohjelmajohtaja Seppo Niemelän kolumni 5.2.2004. Viitattu 21.10.2010 <http://www.om.fi/24143.htm>

Nuorten keskellä - Visio Suomen Nuorisokeskusten huomisesta 2015. Suomen nuorisokeskukset 2007. Viitattu 21.10.2010 www.suomennuorisokeskukset.fi.

Nurmeksen kaupunki Talousarvio ja taloussuunnitelma vuosille 2010–2012. Viitattu 21.10.2010 www.nurmes.fi

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:5. Nuorta ei jätetä – Puhalletaan yhteen hiileen. Viitattu 21.10.2010

http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Nuorta_ei_jateta_-_Puhalletaan_yhteen_hiileen?lang=&extra_locale=fi

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2009:22. Monialaisen viranomaisyhteistyön ja etsivän nuorisotyön lakisääteistäminen. Viitattu 21.10.2010 <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2009/liitteet/tr22.pdf?lang=fi>

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:15. Lapsi- ja nuorisopolitiikan koordinaation vahvistaminen – Lastensuojelulain ja nuorisolain lasten ja nuorten kasvua ja hyvinvointia edistävien yleisten säännösten kehittäminen ja yhteensovittaminen. Viitattu 21.10.2010

<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2010/liitteet/tr15.pdf?lang=fi>

Pielisen Karjalan Kehittämiskeskus Oy. Pielisen Karjalan elinkeinostrategia 2007-2010. Viitattu 21.10.2010

<http://www.lieksa.fi/dman/Document.phx?documentId=dv00208130808766&cmd=download>

Sosiaaliportti.fi Viitattu 21.10.2010 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lastensuojelunsuunnitelma/>

Tilastoraportti 2009 Etsivä nuorisotyö. Viitattu 21.10.2010

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoitus/etsiva_nuorisotyö/liitteet/Tilastoraportti_2009.pdf.

Hyvinvointi 2005. Hyvinvointi Pielisen Karjalan seutukunnassa. Viitattu 21.10.2010 <http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/4D740042-5F3B-4579-8AA7-F6D45BE7412A/0/PielisenKarjala.pdf>.

JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET

Wrede, Georg Henrik. „Moniammatillinen yhteistyön kehittäminen Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelmassa“ Luentodiat 2.4.2009 (julkaisematon)

Nurmeksen nuorisotyön strategia 2002

Nurmeksen perhepalveluopas 2009

Nurmeslaisen lapsen ja nuoren hyvinvointipolku

1: Taustia

2: Tietoisuus

3: Sisältö, määritelmä

4: Varautuminen

KUVAUKSIA, MIELEPITTEITÄ, KÄSITYKSIÄ, NÄKEMYKSIÄ, ARVOTTAMISTA, PERUSTELUJA, Miten ymmärrät... Mitä tapahtuu ... Millainen? Mitä tarkoitetaan?
Mitä merkitsee? Miksi? Miten? Vertailu? → Miten ilmiö konkretisoituu tutkittavan maailmassa/ajatuksissa!

Lämmittelykysymys:

Kerro työstäsi: nimi, työtehtävä ja mikä on roolisi nuorten asioiden parissa tehtävän työn kentällä Ylä-Karjalassa?

Millä tavalla nuorisolaki liittyy työsi arkeen?

- 1) Kuvaile moniammatillista yhteistyötä, johon tällä hetkellä osallistut?
- 2) Kerro esimerkkitapauksia
- 3) Millainen merkitys moniammatillisella yhteistyöllä on tällä hetkellä työsi arjessa?
- 4) Millaista on mielestäsi hallinnonalojen (!) välinen yhteistyö tällä hetkellä?
- 5) Kuvaile tiedonsiirtoa, johon tällä hetkellä osallistut?
- 6) Kerro esimerkkitapauksia
- 7) Millainen merkitys tiedonsiirron käytännöllä on tällä hetkellä työssäsi?

Nuorisolaki on ehdotettu muutettavaksi ja muutos astuisi voimaan 1.7.2010

*) Minkälainen käsitys sinulla on ehdotetusta lakiuudistuksesta?

***) Minkä asian nostat tärkeäksi lakimuutokseen liittyen?

1: Tausta

2: Tietoisuus

3: Sisältö, määritelmä

4: Varautuminen

*Nuorisolaissehan uudistuu kaikkiaan 8 kohtaa, joista 3 on oikeastaan sanamuotoihin liittyvää ja täysin uusia kohtia tulee 5.

MUUTETAAN:

7§ 2.momentti → lisätään "etsivä työ"

7§ 3.momentti → muutetaan "monialainen"

13§ muut valtion avustukset → lisätään "nuorten työpajatoimintaan, etsivään nuorisotyöhön"

LAKIIN LISÄTÄÄN:

2§ lain määritelmä 5 → lisätään 5a: "*Monialaisella yhteistyöllä paikallistasolla toteutettavaa eri toimialojen viranomaisten yhteistyötä*"

→ *Ohjauspalveluverkosto*

7§ kuntien nuorisotyö ja -politiikka (kehittäminen ja toteuttaminen) → lisätään a-d§

*Lakimuutoksen tarvetta on perusteltu tarpeella TEHOSTAA NUORTEN SOSIAALISTA VAHVISTAMISTA PARANTAMALLA TARJOTTAVAA VARHAISTA TUKEA, eli parannetaan nuorten mahdollisuuksia saada tarvitsemansa julkiset palvelut

- 1) Kommentoisitko lakiuudistuksen perusteluita?
- 2) Miten lakiuudistuksen perustelut näkyvät työssäsi?
- 3) Millaista muutosta tai lisäarvoa lakiuudistus toisi omaan työhösi?
- 4) Kuvaile, minkä odotat muuttuvan?
- 5) Mikä käsitys sinulla on lakiuudistuksen merkityksestä työsi tavoitteiden toteutumiselle?
- 6) Kommentoisitko näitä lakiuudistuksen tavoitteita

*Tavoitteena on parantaa kasvu- ja elinoloja, vahvistaa nuoren mahdollisuuksia vaikuttaa elämäntilanteeseensa, lisää viranomaisten tietämystä kasvu- ja elinoloista

1: Tausta	2: Tietoisuus	3: Sisältö, määritelmä	4: Varautuminen
			<p>1) Mitä mielestäsi tarkoitetaan monialaisella yhteistyöllä?</p> <p>2) Miten <u>monialainen</u> yhteistyö mielestäsi eroaa muusta yhteistyöstä?</p> <p>3) Millaista on mielestäsi toimiva monialainen yhteistyö käytännössä?</p> <p>4) Perustele, miksi olet tätä mieltä?</p>
			<p><i>*Lakiuudistuksessa määritellään OPV:n rakenne ja tehtävät (s.4) → tavoitteena kokonaiskuva nuorten kasvu- ja elinoloista, hyvinvoinnin seuranta</i></p> <p>5) Kommentoi näitä tavoitteita</p> <p>6) NIMIÄ NE TAHOT, JOIDEN MIELESTÄSI PITÄISI OLLA OSA NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTOA YLÄ-KARJALASSA</p> <p>7) Millainen merkitys ohjaus- ja palveluverkoston toiminnalla on omalle toimialallesi?</p> <p>8) Millaista olisi toimiva ohjaus- ja palveluverkoston työ oman työsi näkökulmasta?</p> <p>9) Mitä monialainen yhteistyö sinulle merkitsee?</p> <p>10) Mitä haasteita ohjaus- ja palveluverkoston toimintaan liittyy?</p> <p>11) Mikä taho hyötyy mielestäsi eniten monialaisesta yhteistyöstä?</p> <p>12) Mikä nuorille suunnattuun työhön liittyvä osa-alue on asiantuntijuuttasi monialaisessa yhteistyössä / ohjaus- ja palveluverkoston toiminnassa?</p> <p>13) Miten lakimuutos mielestäsi vaikuttaa yhteistyötapaan?</p>
			<p><i>*) Mitä muita ajatuksia monialaisesta työnuodosta?</i></p> <p><i>**)Kuvaille verkoston tärkeimpiä tehtäviä Ylä-Karjalassa</i></p>

1: Tausta

2: Tietoisuus

3: Sisältö, määrittelmä

4: Varautuminen

* Lakiuudistuksen perusteluissa on kiinnitetty huomiota salassapitosäännöksiin ja niiden tulkintaa sektorirajat ylittävissä monialaisessa yhteistyössä

11) Miten salassapitosäännökset ja tiedonsiirron käytäntö liittyy työnkuvaasi?

12) Miten tulkitset tiedonluovuttamisen velvoitteen omassa työnkuvaasasi?
/Hallinnonalalasi?

13) Millaisia haasteita tiedonsiirtoon mielestäsi liittyy?

* 7 c §: NUOREN YHTEYS- JA YKSILÖINTI tietojen luovuttaminen NUOREN KOTIKUNNALLE etsivää työtä varten: perusopetuksen järjestäjä, koulutuksen järjestäjä, puolustusvoimat/siviilipalvelukeskus + myös muu kuin em. viranomainen → alle 25-vuotiaasta nuoresta

* 7 d §: luovutettujen tietojen käsittely

13) Miten määrittelet oman roolisi tiedonsiirron velvoitteeseen nähden?

14) Mitä velvoite merkitsee alueellisesti työn käytännössä?

15) Millaisia vastuukysymyksiä liittyy mielestäsi tiedonsiirron käytänteisiin?

16) Millaisia mahdollisia esteitä näet tiedonsiirron toteutumiselle käytännössä?

17) Millaisia mahdollisuuksia uusi velvoite tarjoaa?

*) NIMEÄ NE TAHOT, JOITA TIEDONLUOVUTUSVELVOITE MIELESTÄSI
KÄYTÄNNÖSSÄ KOSKETTAA YLÄ-KARJALASSA

*) Mitä muita ajatuksia tiedonsiirtoon liittyy?

1: Tausta	2: Tietoisuus	3: Sisältö, määritelmä	4: Varautuminen
			<p>1) Kuvaile, mihin käytännössä Ylä-Karjalassa nuorisolain uudistuksilla tähdättäisiin?</p> <p>2) Millaisia tuloksia nuorisolain uudistuksella on mahdollista saavuttaa?</p> <p>3) Aseta kertomasi tärkeysjärjestykseen</p> <p>4) MITEN LÄHTEE KÄYNTIIN / Kuvaile millaisia mahdollisia toimia kunkin sektorin /organisaation olisi tehtävä, jotta nuorisolain uudistuksen velvoitteiden toteutuminen olisi ylipäätään mahdollista (YK)?</p> <p>5) Millaisia mahdollisia esteitä näet monialaisen yhteistyön / tiedonsiirron velvoitteiden toteutumiseksi Ylä-Karjalassa?</p> <p>6) Esitä arvioita syistä? (Ulkopuoliset /itsestä johtuvat tekijät?)</p> <p>7) Mikä on nuorisolain uudistuksen merkitys työsi tavoitteiden saavuttamisessa?</p> <p>8) Mille sektorille verkoston kokoaminen ja koordinointi kuuluisi?</p> <p>9) Millainen olisi oma roolisi alueellisessa monialaisessa yhteistyössä?</p> <p>10) Mikä toimija olisi sopiva kehittämään monialaista yhteistyötä Ylä-Karjalassa? Miksi?</p> <p>*) Mitä muuta haluaisit lisätä aiheeseen liittyen?</p>